

***Program ukupnog razvoja
Općine Bale-Valle
za razdoblje
2015.-2020.***

travanj 2015. godine

Kratice korištene u tekstu:

ARKOD	Sustav identifikacije zemljišnih parcela
APPRRR	Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
BDP	Bruto domaći proizvod
DVD	Dobrovoljno vatrogasno društvo
DZS	Državni zavod za statistiku
DZZP	Državni zavod za zaštitu prirode
EIB	Europska investicijska banka
EU	Europska unija
Ha	hektar = 10.000 m ²
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HOK	Hrvatska obrtnička komora
HPA	Hrvatska poljoprivredna agencija
HPK	Hrvatska poljoprivredna komora (prije HZPSS)
HZPSS	Hrvatski zavod za poljoprivredno-savjetodavnu službu (sada HPA)
JKP	Javno komunalno poduzeće
JLS	Jedinica lokalne samouprave
LD	Lovačko društvo
LEADER	Program Europske unije za razvoj ruralnih područja
LU	Lovačka udruga
MT	Ministarstvo turizma
NKD	Nacionalna klasifikacija djelatnosti
n.m.	nadmorska visina
NN	Narodne novine
OIE	Obnovljivi izvori energije
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
OSC	Os strateškog cilja
PG	Poljoprivredno gospodarstvo
PP	Park prirode

PRR	Program ruralnog razvoja 2014-2020
RH	Republika Hrvatska
SC	Strateški ciljevi
TZ	Turistička zajednica

SADRŽAJ

1. UVOD	8
1.1. Temeljne odrednice	9
1.2. Metodološki okvir	9
1.3. Osnovni strateški razvojni dokumenti kao polazište Programa ukupnog razvoja	11
1.3.1. Županijska razvojna strategija Istarske županije	11
1.3.2. Prostorni plan Istarske županije	12
1.3.3. Strateški program ruralnog razvoja Istarske županije	13
2. RADNA SKUPINA ZA IZRADU PROGRAMA UKUPNOG RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE	13
2.1. Struktura, način rada i očekivani rezultati	13
3. ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA	15
3.1. Osnovni podaci	15
3.1.1. Položaj Općine Bale-Valle u Županiji	15
3.1.2. Osnovne značajke prostora i prirodna obilježja	16
3.1.3. Stanovanje i površine	17
3.1.4. Stanovništvo	19
3.2. KOMUNALNA INFRASTRUKTURA	23
3.2.1. Cestovni promet	23
3.2.2. Željeznički promet	25
3.2.3. Zračni promet	25
3.2.4. Telekomunikacije	25
3.2.5. Vodoopskrba	26
3.2.6. Odvodnja	26
3.2.7. Odpad	26
3.2.8. Energetika	27
3.2.8.1. Elektroenergetika	27
3.2.8.2. Plinifikacija	27
3.2.9. SWOT ANALIZA – prostor, okoliš, infrastruktura	28
3.3. DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA	30
3.3.1. Institucije vlasti	30
3.3.1.1. Utjecaj zakondavne regulative – nacionalna razina	30
3.3.1.2. Razina ovlasti lokalne samouprave Općine Bale-Valle	31

3.3.2.	Proračun Općine Bale-Valle	31
3.3.2.1.	Prihodi i primici u proračunu Općine Bale-Valle	31
3.3.2.2.	Rashodi i izdaci u proračunu Općine Bale-Valle	32
3.3.3.	Društvene djelatnosti	32
3.3.3.1.	Odgaj i obrazovanje, sport i tehnička kultura u Općini Bale-Valle	33
3.3.3.2.	Socijalna skrb i zdravstvo	37
3.3.3.3.	Kultura	40
3.3.3.4.	Civilno društvo	42
3.3.3.5.	SWOT ANALIZA – društvena infrastruktura Općine Bale-Valle	44
3.4.	PRIRODNO I KUTURNO NASLJEĐE TE NJIHOVA ZAŠTITA	46
3.5.	ZAŠTITA OKOLIŠA	49
3.6.	TURIZAM	53
3.6.1.	Smještajna i prostorna resursna osnova turizma Općine Bale-Valle	53
3.6.1.1.	Smještajna resursna osnova	53
3.6.1.2.	Prostorna resursna osnova	54
3.6.2.	Turistička potražnja	54
3.6.3.	SWOT ANALIZA – Turizam	56
3.7.	GOSPODARSTVO	58
3.7.1.	Ostvareni bruto domaći proizvod Općine Bale-Valle	58
3.7.2.	Ostvarena zaposlenost na području Općine Bale-Valle	58
3.7.3.	Trgovačka društva i obrtnici Općine Bale-Valle i njihovi rezultati poslovanja	62
3.7.4.	Vanjskotrgovinska razmjena	63
3.7.5.	Pregled ključnih gospodarskih sektora	63
3.7.6.	Uloga Općine Bale-Valle u poticanju poduzetništva	65
3.8.	SWOT ANALIZA – Gospodarstvo Općine Bale-Valle	68
4.	MISIJA, VIZIJA, CILJEVI I STRATEŠKI PRIORITETI RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE ...	70
4.1.	PRISTUP STRATEŠKOM PLANIRANJU RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE	70
4.2.	ANALIZA RAZVOJNIH MOGUĆNOSTI OPĆINE BALE-VALLE	70
4.2.1.	Komunalna i društvena infrastruktura	70
4.2.1.1.	Razvijenost komunalne infrastrukture	70
4.2.1.2.	Valorizacija mogućnosti društvene infrastrukture	72
4.2.2.	Iskorištenost gospodarskog i obrazovnog potencijala	73
4.2.2.1.	Iskorištenost gospodarskog potencijala	73
4.2.2.2.	Iskorištenost obrazovnog potencijala	76

4.2.3. Zaštita i upravljanje prirodnim resursima.....	77
4.2.3.1. Upotreba obnovljivih izvora energije (OIE).....	77
4.2.3.2. Korištenje prostora u funkciji poboljšanja kvalitete i uvjeta života građana.....	78
4.3. MISIJA I VIZIJA OPĆINE BALE-VALLE	79
4.4. CILJEVI RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE	79
4.4.1. Strateški ciljevi	80
4.4.2. Strateški prioriteti	80
5. RAZRADA MJERA PO PRIORITETIMA	81
5.1. TEMELJNA POLAZIŠTA.....	81
5.2. RAZRADA MJERA PO STRATEŠKIM PRIORITETIMA	82
6. KRITERIJI ODABIRA PROJEKATA ZA REALIZACIJU PROGRAMA UKUPNOG RAZVOJA RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE.....	93
6.1. METODOLOŠKI PRISTUP	93
6.2. OCJENJIVANJE I RANGIRANJE PROJEKATA.....	94
6.2.1. Kriteriji za ocjenjivanje prijava	94
6.2.2. Rangiranje ocijenjenih projekata.....	97
6.2.3. Odluke o načinu ostvarenja potpore za svaki od prioriternih projekata – pomoć u pripremi ili realizaciji.....	97
6.3. PROCEDURA FORMIRANJA, IZMJENA I DOPUNA BAZE RAZVOJNIH PROJEKATA PROGRAMA UKUPNOG RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE	98
7. POVEZANOST I USKLAĐENOST CILJEVA, PRIORITETA I MJERA PROGRAMA UKUPNOG RAZVOJA RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE S CILJEVIMA ŽRS-a, NACIONALNIM RAZVOJNIM CILJEVIMA I CILJEVIMA EU.....	100
7.1. USKLAĐENOST CILJEVA PROGRAMA UKUPNOG RAZVOJA RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE S RAZVOJNIM CILJEVIMA ŽRS –A ISTARSKE ŽUPANIJE	100
7.2. USKLAĐENOST CILJEVA PROGRAMA UKUPNOG RAZVOJA RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE S NACIONALNIM RAZVOJNIM CILJEVIMA	101
7.3. USKLAĐENOST CILJEVA OPĆINE BALE-VALLE S RAZVOJNIM CILJEVIMA EU – EUROPE 2020	104
8. IZVORI FINANCIRANJA PRIORITETNIH PROJEKATA	106
8.1. NACIONALNI IZVORI FINANCIRANJA	106
8.2. EU FONDOVI – STRUKTURNI I KOHEZIJSKI FONDOVI; ZPP I OSTALI EU FONDOVI	107
8.3. OSTALI IZVORI FINANCIRANJA	111
9. PLAN PROVEDBE PROGRAMA UKUPNOG RAZVOJA RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE	111
9.1. INSTITUCIJE I MEHANIZMI PROVEDBE.....	111

9.2. MONITORING /PRAĆENJE	112
9.3. EVALUACIJA	113
10. ZAKLJUČAK	113
11. LITERATURA.....	115
Popis grafikona, tablica i slika	116
Prilog 1. Baza projektnih ideja i izvori financiranja	118
Prilog 2. Potencijalne projektne aktivnosti Općine Bale	120

1. UVOD

Težnja za razvojem pretpostavka je u djelovanju svake države, regije, županije, grada ili općine, ali i svakog pojedinca, te je prožeta kroz sve sfere ljudskog djelovanja. Pri planiranju razvoja temeljno je postaviti jasnu viziju i cilj, koji će predstavljati smjernice u načinu djelovanja. U suprotnom, razvoj se odvija stihijski i kao takav za posljedicu može imati različite negativne efekte kao što su ekonomska nerazvijenost, loša gospodarska koordinacija, nekompatibilnost gospodarskih subjekata, loša socijalna politika te uništavanje i zagađenje prostora kao najvrjednijeg resursa jednog područja.

Održiv regionalni razvoj kao i razvoj lokalnih sredina danas je jedan od temeljnih prioriteta u Republici Hrvatskoj i EU. Tako je prihvaćen koncept poticanja održivog razvoja lokalnih područja koji se bazira na održivom gospodarskom razvoju, povećanju životnog standarda te očuvanju prirodne, kulturne i tradicijske baštine. Na taj se način lokalna područja u modernoj Europi transformiraju u ekološki očuvane sredine koje se sustavno opremaju s potrebnom komunalnom, društvenom i socijalnom infrastrukturom, razvijaju lokalno poduzetništvo i povezuju se s okruženjem. Takve sredine postaju ugodne za život i privlačne za ulaganja, omogućavaju rastuću zaposlenost i sve bolji životni standard svojim stanovnicima.

Europski koncept regionalnog i ruralnog razvoja, temeljen je na sustavu strateškog planiranja, kojeg je prihvatila i Republika Hrvatska, koja je također utvrdila razvojne strategije i sektorske programe na nacionalnoj i regionalnoj razini, te su iste usklađene sa strateškim smjernicama razvoja EU za razdoblje 2014.-2020. godine. Radi neravnomjernog razvoja pojedinih područja odnosno regija te različitih društvenih skupina, Republika Hrvatska prepoznala je potrebu da se definiraju politike regionalnog i ruralnog razvoja sukladno praksi Europske unije (EU), u cilju smanjenja socijalnih i gospodarskih razlika pojedinih regija, odnosno ujednačavanja ekonomske i socijalne kohezije.

Politika ravnomjernog regionalnog razvoja u RH podrazumijeva planiranje, provođenje i koordinaciju aktivnosti regionalne razvojne politike i uspostave cjelovitog sustava programiranja, upravljanja i financiranja regionalnog razvoja.

Svako područje, regija, općina ili grad ima svoje specifičnosti i kao takve najbolje ih poznaju i prepoznaju lokalne vlasti. Program ukupnog razvoja (u daljnjem tekstu PUR) jedinica lokalnih samouprava je važan dokument u procesu odabira budućih pravaca razvoja uzimajući u obzir obilježja, prednosti i ograničenja tog područja i okruženja. Postavlja se jasna vizija i ciljevi koji nadalje predstavljaju smjernice u načinu djelovanja u određenom razdoblju. Stoga je PUR značajan strateški dokument kojeg izrađuje općina ili grad i time preuzima odgovornost za gospodarski i društveni razvoj svojeg područja, odnosno preuzima ulogu inicijatora i pružatelja podrške, na način da:

- priprema i pokreće strateške razvojne programe u prioritetnim pravcima lokalnog razvoja (infrastruktura, gospodarski razvoj, valorizacija prirodne i kulturne baštine, turizam)
- usmjerava, potiče i koordinira razvojne aktivnosti nositelja te
- razvija stručni i organizacijski potencijal za učinkovito upravljanje razvojnim programima i projektima.

Izrada Programa ukupnog razvoja nije zakonom obvezujuća, no ipak Općinsko vijeće smatra nužnim izraditi Program ukupnog razvoja kako bi isti bio odraz potreba Općine, s ciljem

određivanja smjernica budućeg razvoja općine s konkretnim mjerama za postizanje održivog razvoja.

Program je živi dokument koji usmjerava razvoj Općine, a partneri koji ga izrađuju odgovaraju za uspjeh ili neuspjeh provedbe mjera koje su od presudne važnosti za pitanja razvoja infrastrukture, poduzetništva, turizma, industrije, zaposlenosti, te smanjenja ekonomskih i socijalnih nejednakosti.

1.1. Temeljne odrednice

Integrirani, odnosno, održivi razvitak je cilj kojem teži svako planiranje počevši od državne razine pa do županijske i gradske tj. općinske. Integrirani razvitak je razvitak koji objedinjuje tri cilja: gospodarski, socijalni (društveni) i ekološki. Održivi razvitak mora postati dominantna odrednica u svim strategijama razvoja pa tako i u programu Općine Bale-Valle.

Jedan od zadataka PUR-a Općine Bale-Valle svakako je i povezivanje lokalnih razvojnih potreba s europskim, nacionalnim i regionalnim razvojnim prioritetima, kao i sa dostupnim europskim i nacionalnim financijskim sredstvima u skladu s propisima koji reguliraju njihovo korištenje. U promišljanju koje vremensko razdoblje obuhvatiti u ovom strateškom dokumentu, krenulo se od postojećih strateških dokumenata koji su planirani za razdoblje od 2014.-2020. godine.

Razvitak mora biti usmjeren na dugoročna rješenja razvoja Općine, a nikako ne na kratkoročna i privremena rješenja aktualnih problema i budućih potreba. Česta je pogreška da se u želji i potrebi za bržim gospodarskim razvitkom naprave koraci koji su protivni načelima zaštite okoliša, što svakako ne ide u prilog održivom razvitku. Proces održivog razvitka nije moguće započeti jačanjem gospodarskog razvitka s ciljem odgovaranja na postojeći pritisak, ako istovremeno ignoriramo društvena razvojna načela i ekološke zahtjeve (upravo je zbog toga jedan dio PUR-a posvećen zaštiti okoliša). Stoga je važno da se usprkos potrebi za što bržim razvojem i nemogućnosti njegova daljnjeg odgađanja, ne zanemare društveni i ekološki aspekti razvoja.

1.2. Metodološki okvir

Program ukupnog razvoja Općine Bale-Valle rezultat je suradnje predstavnika Općine Bale-Valle te vanjskog tima konzultanata. U partnerstvo za izradu Programa bili su također uključeni i predstavnici gospodarskog, javnog, privatnog i civilnog sektora Općine Bale-Valle. Pri izradi PUR-a primijenjena je moderna participativna razvojna metodologija, te su shodno tome institucije i građani Općine Bale-Valle imali priliku aktivno se uključiti i sudjelovati u planiranju razvoja svoje Općine.

Općinsko vijeće donijelo je Odluku o reviziji PUR-a, kako bi se postojeći PUR iz 2013. godine prilagodio u potpunosti novim strateškim smjernicama RH - Zakonu o regionalnom razvoju i Programu ruralnog razvoja RH 2014-2020.

Metodologija izrade i provedbe, te način vrjednovanja PUR-a usklađena je s Pravilnikom o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrjednovanja županijskih razvojnih strategija. Svrha prilagodbe jest postizanje jedinstvenog pristupa planiranju, povezanosti sa ŽRS te usklađenosti s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima (županijskim, nacionalnim, sektorskim kao i EU programima). Sredinom 2014.

godine, Vlada RH donijela je odluku o prolongaciji Županijskih razvojnih do kraja 2015. Tijekom 2015. godine, očekuje se usvajanje Županijske razvojne strategije Istarske županije, s kojom će se PUR Općine Bale-Valle, ukoliko bude znatnijih odstupanja među dokumentima, uskladiti.

Slika 1: Koraci u izradi strateškog dokumenta razvoja:

Izvor: Priručnik za strateško planiranje

Za ocjenu stanja razvoja korišteni su i relevantni pokazatelji prikupljeni od mjerodavnih institucija i ustanova (DZS, HGK, HZZ, HOK). Na temelju sektorske SWOT analize, odnosno pregleda stanja, identificirani su trendovi i razvojni problemi Općine Bale-Valle u navedenim područjima. Aktivnim sudjelovanjem dionika temeljenim na partnerskom pristupu postupno su se izdvajale unutarnje snage i slabosti te vanjske prilike i prijetnje koje imaju značajan utjecaj na razvoj Općine Bale-Valle.

Program ukupnog razvoja nudi rješenja, temeljena na sagledavanju analize područja. Radna skupina sukladno izrađenoj analizi, definirala je ključne probleme koji se pojavljuju na području Općine. Nakon što su definirani ključni problemi koji su rangirani po važnosti za razvoj Općine, utvrđena je vizija Općine Bale-Valle za razdoblje 2015.-2020. godinu kao i strateški ciljevi razvoja. Kako bi se ostvarili strateški ciljevi, određeni su prioriteti razvoja unutar svakog strateškog cilja, te razvojni projekti koji su nužni da bi se PUR Općine Bale-Valle mogao realizirati.

Slika 2: Proces strateškog planiranja

Izvor: Priručnik za strateško planiranje

Posebna pažnja posvećena je analizi razvojnih projekata, prije svega njihovim mogućnostima financiranja, čime se ispunjava i jedan od osnovnih ciljeva izrade, a to je da PUR Općine

Bale-Valle postane prepoznatljiv i učinkovit okvir za financiranje razvojnih projekata, odnosno da se dostupna sredstva odnose na one projekte koji jasno doprinose realizaciji postavljenih strateških ciljeva i razvojnih prioriteta.

U trenutku kad se završi izrada PUR-a, te nakon što ga usvoji Općinsko vijeće, treba započeti njegova provedba. Ključan preduvjet provedbe svakako je povezivanje PUR-a i proračuna Općine Bale-Valle – realizacija programa zahtijeva strogo povezivanje planiranja projekata s godišnjim i višegodišnjim proračunskim planiranjem.

1.3. Osnovni strateški razvojni dokumenti kao polazište Programa ukupnog razvoja

Razvoj na lokalnoj razini ne događa se u izolaciji. Prepoznavanje i uvažavanje šireg planskog konteksta ključan je element koncipiranja svakog razvojnog plana. Širi planski kontekst ovog Programa razvoja županijski su razvojni planovi i strategije, nacionalni razvojni planovi i strategije (kako sektorski, tako i cjelokupni) te politike, strategije kao i programi EU-a. Prilikom pripreme PUR-a Općine Bale-Valle za razdoblje 2014. – 2020. vodilo se računa o usklađenosti s navedenim širim okvirom, osobito u segmentu utvrđivanja strateških ciljeva i prioriteta koji su konkretizirani na način da slijede opći smjer zadan ciljevima i prioritetima RH i EU.

1.3.1. Županijska razvojna strategija Istarske županije

Županijska razvojna strategija (ŽRS) Istarske županije (IŽ) ključni je planski dokument politike regionalnog razvoja za županije definiran unutar SRR RH s ciljem dugoročnog društveno-gospodarskog razvoja županije.

Vizija Istarske županije je:

Istarska županija je moderna, otvorena i gospodarski konkurentna regija, prepoznatljive kulturne i prirodne baštine, visoke kvalitete života u okvirima uravnoteženog i održivog razvoja.

Županijska razvojna strategija (ŽRS) temeljni je planski dokument za održivi društveno-gospodarski razvoj svake županije. Razvojna strategija identificirala je 5 strateških ciljeva koji se sastoje od 24 prioriteta i 100 mjera. Strateški razvojni ciljevi Istarske županije za razdoblje 2011.- 2013.g. definirani su kao:

1. Konkurentno gospodarstvo

2. Razvoj ljudskih resursa

3. Zaštita prirodnih resursa i upravljanje prostorom

4. Visoka kvaliteta života

5. Prepoznatljivost istarskog identiteta

1.3.2. Prostorni plan Istarske županije

Prostorni plan županije je temeljni dokument prostornog uređenja jedinice regionalne samouprave. Njime se razrađuju ciljevi prostornog uređenja i određuje racionalno korištenje prostora u skladu i u najvećoj mogućoj mjeri sa susjednim županijama, prostornim razvojem i zaštitom prostora. Temeljni ciljevi razvoja u prostoru Istarske županije su sljedeći:

1. Organizacija, uređenje i zaštita prostora na načelima održivog razvitka prioritetni su razvojni ciljevi Županije.
2. Poticati progresivni demografski razvitak, naročito u emigracijskim i niskonatalitetnim područjima, uz kontrolu mehaničkog prirasta u priobalnim gradovima.
3. Gradove i druga naselja koji su nositelji središnjih funkcija državnog i županijskog značaja (uprava i samouprava na županijskoj razini, čvorna i tranzitna mjesta u prometu i telekomunikacijama, koncentracije gospodarskih djelatnosti od važnosti za državu, sjedišta financijskih institucija, ustanova znanosti i visokog školstva, srednjeg i osnovnog školstva, županijskih bolnica i domova zdravlja, ustanova socijalne skrbi, ustanova kulture, značajnijih ustanova i trgovačkih društava koje se bave informiranjem te elektronskih medija) razvijati sukladno veličini i broju stanovnika gravitacijskog područja, pri čemu se funkcije moraju što pravilnije distribuirati na gradove i druga naselja u rangu važnijih regionalnih središta, te regionalnih i manjih regionalnih središta.
4. Poticati rast naselja u unutrašnjosti Županije, a posebno naselja od 500 do 2000 stanovnika kao i ostalih naselja - općinskih središta, te gospodarsko i infrastrukturno jačanje istih u odnosu na naselje iste veličine u priobalju, s krajnjim ciljem ujednačavanja gospodarskih potencijala
5. Provoditi sustavno aktivnu zaštitu okoliša te sprječavanje onečišćenja okoliša, što znači izgrađivati i ustrojavati sustav upravljanja okolišem i prirodnim resursima, izbjegavati rješenja s neizvjesnim i dugoročnim utjecajem na okoliš, osigurati edukaciju o okolišu i kvalitetno sudjelovanje udruga građana te provoditi sanaciju registriranih onečišćivača i najugroženijih dijelova okoliša
6. Usmjeravati izgradnju i modernizaciju gospodarskih kapaciteta uz primarnu razvojnu osovinu Pula - Pazin - Rijeka, radi stvaranja preduvjeta za razvoj demografski i gospodarski stagnirajućih područja središnjeg dijela Županije, a također i uz razvojne osovine Buje - Buzet - Lupoglav, Poreč - Pazin - Labin, Rovinj - Kanfanar - Žminj - Labin, te Pula - Labin – Lupoglav
7. Optimalno povećavati kapacitete prometne, telekomunikacijske, energetske i komunalne infrastrukture u odnosu na nacionalne i šire regionalne sustave, a posebno u pograničnim područjima
8. Integrirati gospodarske, kulturne, krajobrazne i demografske resurse ruralnih i prijelaznih područja Županije u marketinški prepoznatljive, financijski stabilne i administrativno upravljive sustave
9. Podizati opću razinu razvijenosti Županije i povećati standard stanovništva, zaposlenosti i kakvoće življenja.

1.3.3. Strateški program ruralnog razvoja Istarske županije

Strateški program razvoja ruralnog područja Istarske županije je strateško plansko-programski dokument te sredstvo za učinkovitije i uspješnije upravljanje razvojem poljoprivrede, ribarstva i ruralnih područja Istarske županije. Temeljno načelo Strateškog programa glasi da se održivost treba temeljiti na međusobnoj ovisnosti njena tri stupa: gospodarskom razvoju, socijalnoj pravednosti i zaštiti okoliša, kao i na unaprijeđenom upravljanju. Program ruralnog razvoja Istarske županije ima pet strateških ciljeva koji su međusobno usko povezani i sukladni su strateškim ciljevima ruralnog razvitka u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2007. – 2013.:

- Cilj 1. - *Izgradnja institucionalnog okruženja koje potiče poboljšanje životnih uvjeta u ruralnim područjima i stvaranje uvjeta za povratak i zadržavanje stanovništva u ruralnim područjima*
- Cilj 2. - *Povećanje konkurentnosti glavnih gospodarskih sektora u ruralnim područjima (proizvodnih, prerađivačkih i uslužnih djelatnosti)*
- Cilj 3. - *Održiva uporaba prirodnih resursa, očuvanje i zaštita prirode i okoliša*
- Cilj 4. - *Zaštita i očuvanje kulturnog nasljeđa*
- Cilj 5. - *Trajno poboljšanje učinkovitosti rada komplementarnih – suradnih institucija u funkciji ruralnog razvitka*

<i>Prioritetna područja djelovanja</i>	
1.	<i>Unaprjeđenje zaštite okoliša i zaštita poljoprivrednog zemljišta</i>
1.	<i>Unaprjeđenje ekološke proizvodnje</i>
2.	<i>Unaprjeđenje prostornog uređenja ruralnih područja</i>
3.	<i>Unaprjeđenje ruralnog turizma</i>
4.	<i>Unaprjeđenje proizvodnje autohtonih i izvornih proizvoda</i>
5.	<i>Unaprjeđenje obrazovanja ruralnog stanovništva</i>
6.	<i>Unaprjeđenje sustava za navodnjavanje</i>
7.	<i>Unaprjeđenje upotrebe malih šuma</i>
8.	<i>Unaprjeđenje ribarstva</i>
9.	<i>Unaprjeđenje ruralnih financija</i>
10.	<i>Unaprjeđenje ruralne ekonomije</i>

2. RADNA SKUPINA ZA IZRADU PROGRAMA UKUPNOG RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE

2.1. Struktura, način rada i očekivani rezultati

U strukturi glavnog partnerstva u izradi Programa nalaze se članovi vodeće strukture Općine čiji se opseg posla prostire na sve sfere javnog, gospodarskog i općeg društvenog interesa. Načelnik je glavni koordinator cjelokupnog procesa djelovanja Radne skupine. Radna skupina koncipirana je kao fleksibilna tvorevina ciljnih skupina, stalno otvorena za nove sudionike odnosno osobe iz određenih ciljanih skupina, koje nedvojbeno mogu doprinijeti kvaliteti konačnih spoznaja. Sudjelovanje u Radnoj skupini dobrovoljno je i svaki pojedinac, institucija ili organizacija koji zna, želi i može doprinijeti kvaliteti konačnih rezultata, pozvana je da se

direktno ili indirektno uključiti i sudjeluje u radu i doprinese konačnom oblikovanju strateških smjernica razvoja.

U istraživanje su se prema potrebi mogli uključiti i ostali sudionici, kao specijalisti za pojedina područja, te aktivno preuzeti odgovornost za uspješnu realizaciju ovog dokumenta. Pri tom se slijedilo načelo integriranog partnerstva, a kroz interaktivni rad ljudi iz različitih ciljnih skupina i sfera interesa, ali sa istim ciljem dobrobiti Općine Bale-Valle.

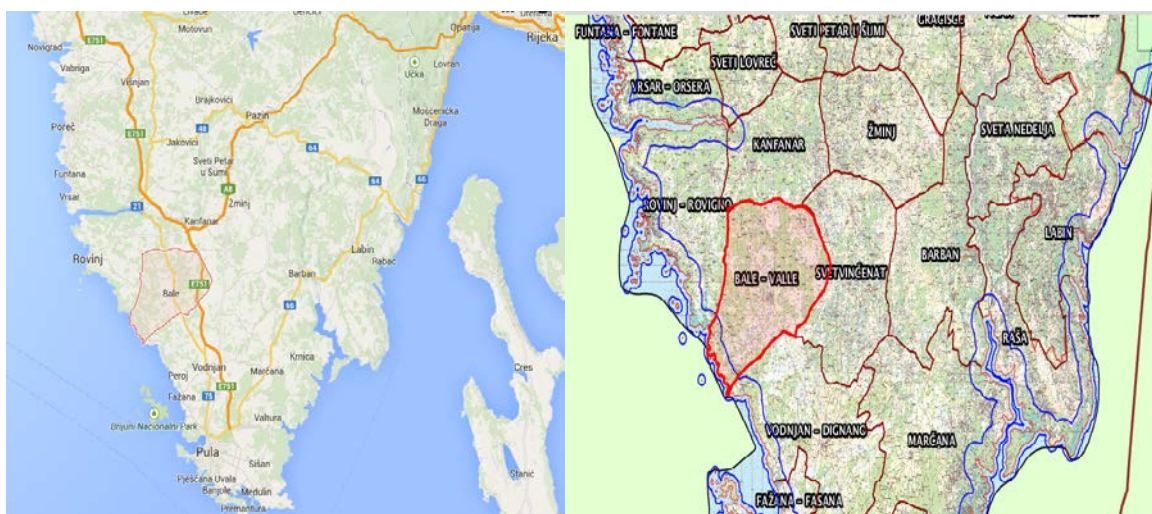
3. ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA

3.1. Osnovni podaci

3.1.1. Položaj Općine Bale-Valle u Županiji

Općina Bale osnovana je konstituiranjem Vijeća Općine Bale 1993. godine, a temeljem Izmjena i dopuna Zakona o područjima županija, gradova i općina u RH (NN br. 129/00). Do 1993. područje današnje Općine Bale nalazilo se u sastavu Skupštine općine Rovinj.

Slika 3: Prostorni položaj Općine Bale

Izvor: Zavod za prostorno uređenje Istarske županije

Općina Bale nalazi se na jugozapadnom dijelu Istarskog poluotoka, te graniči s Gradom Vodnjanom s južne strane, Gradom Rovinjom sa sjeverne strane te općinama Kanfanar i Svetvinčenat s istočne strane.

Naizgled periferni položaj Općine Bale u odnosu na Grad Rovinj kao značajno subregionalno središte županije te na glavne komunikacijske tokove (Istarski ipsilon, željeznička pruga, zračna luka) ne određuje umnogome razvojni potencijal Općine.

Općina Bale-Valle zauzima površinu od 81,65 km², odnosno 2,34% ukupne površine Istarske županije, koja iznosi 3.476 km². Upravno je Istarska županija podijeljena na 41 teritorijalnu jedinicu lokalne samouprave: 10 gradova i 31 općinu. Najveća visina Općine Bale-Valle iznosi 142m/nmv. Područje Općine Bale čine: statistička naselja Bale, Golaš te Krmed.

Tabela 1: Prosječna udaljenost naselja od administrativnog središta

Redni broj	Naziv naselja	Prosječna udaljenost naselja od adm. središta JLS/ u km
1.	Golaš	6
2.	Krmed	6

Izvor: Upitnik JLS, 2014.

3.1.2. Osnovne značajke prostora i prirodna obilježja

Općina Bale nalazi se na području takozvane Crvene Istre, koje se podudara sa zapadnoistarskom antiklinalom, gdje su najbolje razvijene zaravni. S obzirom na vapnenačku podlogu i njezinu podložnost kemijskom trošenju, nastaju mnogobrojne pukotine, škrape, ponikve, uvale, špilje, jame i ponori. Prevladavaju blagi nagibi koji onemogućuju ispiranje tla pa dolazi do nakupljanja zemlje crvenice zbog čega se ovaj prostor i naziva Crvenom Istrom. Obalni predio Istre vrlo je mlad, a formiran je pozitivnim gibanjima morske razine - koja su započela i još traju od ledenoga doba. Mehanički sastav crvenice ukazuje na visoku zastupljenost glinene frakcije (49%) što je prema Škoriću svrstava u III grupu, 13. klasa – teška glina.

Područje obuhvata smješteno je na području Istre koje je na bazi hidrogeoloških karakteristika stijena svrstano u područje izgrađeno od karbomatnih naslaga. To je tipični krški vodonosnik s ujednačenim karakteristikama. Prostiranje različitih litostratigrafskih članova je najvećim dijelom S-J, što je uglavnom generalni smjer kretanja podzemne vode. Cijelo područje Općine spada u sliv južne Istre, a nalazi se izvan zona sanitarne zaštite prema Odluci o zonama sanitarne zaštite izvorišta voda za piće u Istarskoj županiji. Stalnih ili povremenih površinskih vodotoka na ovom području nema.

Za područje su karakteristični dolci - vale, koji su nekada bili mahom obrađeni. Danas je veliki dio njih zapušten i pomalo ih ponovno preuzimaju predstavnici autohtonih zajednica. Vale koji se još obrađuju trebalo bi zaštititi, a ostale ponovno aktivirati i nastojati da se i nadalje obrađuju jer predstavljaju važan dio krajobraza.

Prema Državnom programu zaštite i korištenja malih, povremeno nastanjenih i nenastanjenih otoka i okolnog mora, u akvatoriju Općine Bale nalazi se samo jedan MPNNOo. U istom akvatoriju je još jedna manja nadmorska tvorba: hrid Porer (2,445 m²).

Tabela 2: Akvatorij Općine Bale

Naziv MPNNOo	Vrsta	Površina (m ²)	Opseg (m)	IOO
Kolona	„hrid“	7,271	324	1501

Izvor: MRRFEU

Slika 4: Akvatorij Općine Bale

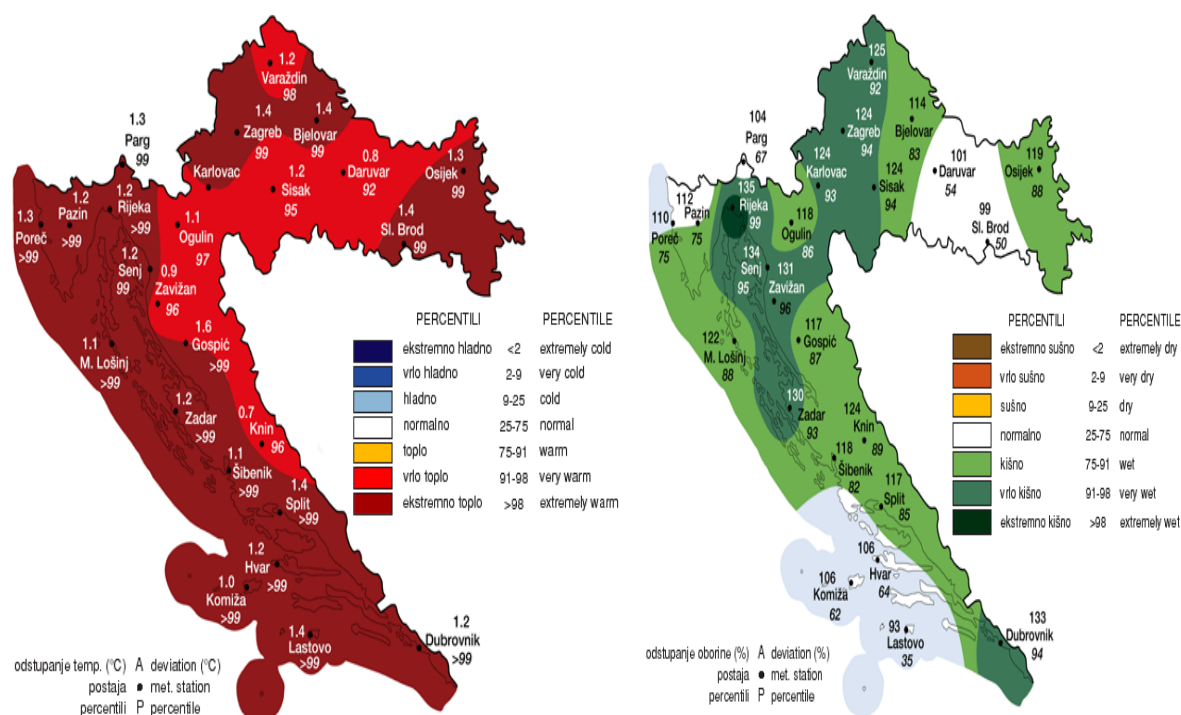

Kartogram akvatorija: 1:100.000

Izvor: MRRFEU

Klimatološki, na prostor Općine utječe sredozemna klima, koja se pomicanjem u unutrašnjost mijenja u submediteransku. Klimu karakteriziraju topla i suha ljeta, blage i ugodne zime, uz velik broj sunčanih dana te relativno male godišnje temperaturne varijacije zraka. Srednja godišnja temperatura iznosi $13,7^{\circ}\text{C}$. Najhladniji je mjesec siječanj ($5,3^{\circ}\text{C}$), dok je najtopliji srpanj ($23,2^{\circ}\text{C}$). Proljeće je u pravilu hladnije od jeseni, što je rezultat sporijeg hlađenja morske vode od hlađenja tla nakon razdoblja zagrijavanja tijekom ljeta. U 2013. godini zabilježen je porast prosječne temperature, kako je prikazano u Slika 6.

Slika 5: Srednja temperatura zraka i mjerenje padalina u 2013. godini

Izvor: DHMZ

Najviše padalina ima u jesen, a najmanje ljeti. U različitim godinama količina padalina varira (od 616 – 1189 mm). Najviše kiše pada u studenom. U rujnu može pasti do 81 mm, a u lipnju 54 mm do 71 mm (u kolovozu). Srpanj je u prosjeku najsuši.

3.1.3. Stanovanje i površine

Na području Općine Bale-Valle postoje 682 stambene jedinice ukupne površine 66.150m^2 , od kojih je 496 stanova za stalno stanovanje (od čega 413 nastanjenih), 63 ih je privremeno nenastanjeno te 20 napušteno. Od ukupnog broja stambenih jedinica, 153 stambene jedinice služe za odmor i rekreaciju, a 23 stambene jedinice se iznajmljuju turistima. Prema podacima DZS, u Općini Bale-Valle od 413 nastanjenih stambenih jedinica, njih 406 nalazi se u privatnom vlasništvu, ukupne površine 43.198m^2 . Kućanstava na području Općine ima 415.

Tabela 3: Stanovanje i površine na području Općine Bale-Valle

JLS	Ukupno	Stanovi za stalno stanovanje				Stanovi koji se koriste povremeno	
		ukupno	nastanjeni	privremeno nenastanjeni	Napušteni	za odmor i rekreaciju	u vrijeme sezonskih radova u poljoprivredi
Bale-Valle	682	496	413	63	20	159	1
m ²	66.150	50.595	43.872	4.998	1.725	13.797	10

Izvor: Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

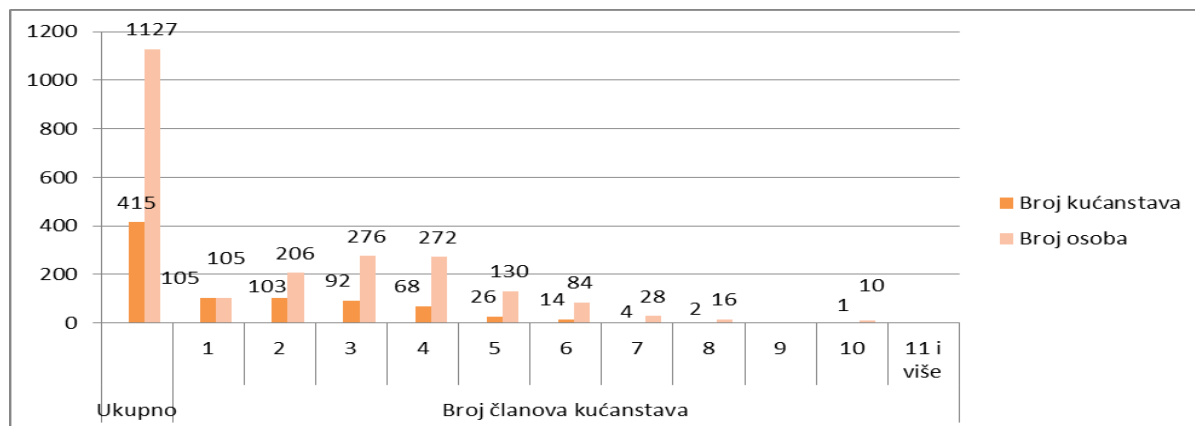
Tabela 4: Privatna kućanstva prema broju članova i osnovi korištenja stambenih jedinica

	Osnova korištenja stambene jedinice	Ukupno	Broj članova kućanstva										
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11 i više
Općina Bale - Valle	Ukupno	415	105	103	92	68	26	14	4	2	-	1	-
	Privatno vlasništvo ili suvlasništvo	378	92	95	86	63	25	12	4	1	-	-	-
	Najmoprimac sa slobodno ugovorenim najamnikom	6	1	2	1	1	-	1	-	-	-	-	-
	Srodstvo s vlasnikom ili najmoprimcem stana	17	7	3	4	2	-	-	-	1	-	-	-
	Najmoprimac sa zaštićenom najamnikom	3	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Najam dijela stana (podstanar)	7	2	-	1	2	1	-	-	-	-	1	-
	Ostale osnove korištenja	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Izvor: Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Prosječan broj članova u kućanstvima iznosi 2,72 osobe, na način kako je prikazano u grafikonu 1.

Grafikon 1: Prosječan broj članova u kućanstvima

Izvor: Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Tabela 5: Obitelji prema tipu i broju članova

	Ukupno	Bračni par bez djece	Izvanbračni par bez djece	Bračni par s djecom	Izvanbračni par s djecom	Majka s djecom	Otac s djecom
Bale-Valle							
Broj obitelji	333	75	16	184	6	41	11
Broj članova obitelji	972	150	32	649	21	98	22

Izvor: Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Prema podacima DZS-a, Popisa stanovništva 2011., od ukupnog broja kućanstava (415), njih 226 posjeduje osobno računalo, od čega se 206 služi njime pri korištenju internetom.

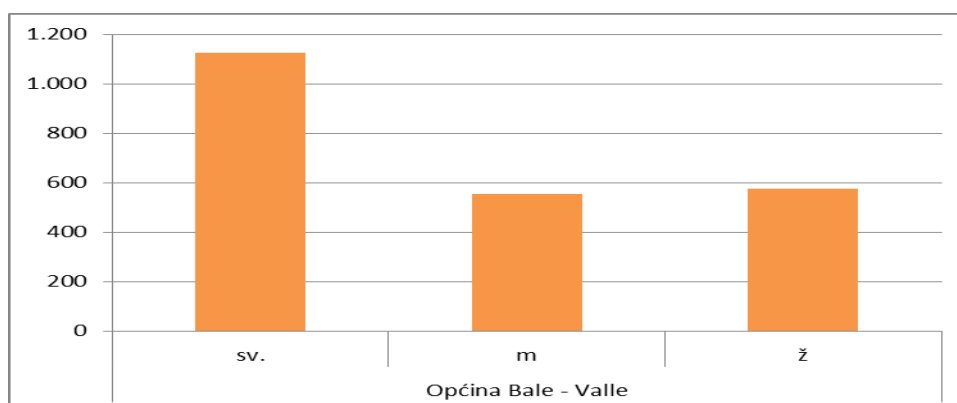
Tabela 6: Privatna kućanstva prema posjedovanju osobnog računala i korištenja interneta

	Ukupan broj privatnih Kućanstava	Kućanstvo posjeduje osobno računalo (stolno ili prijenosno)			Kućanstvo se koristi internetom		
		da	ne	nepoznato	da	ne	Nepoznato
Bale-Valle	415	226	186	3	206	206	3

Izvor: Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

3.1.4. Stanovništvo

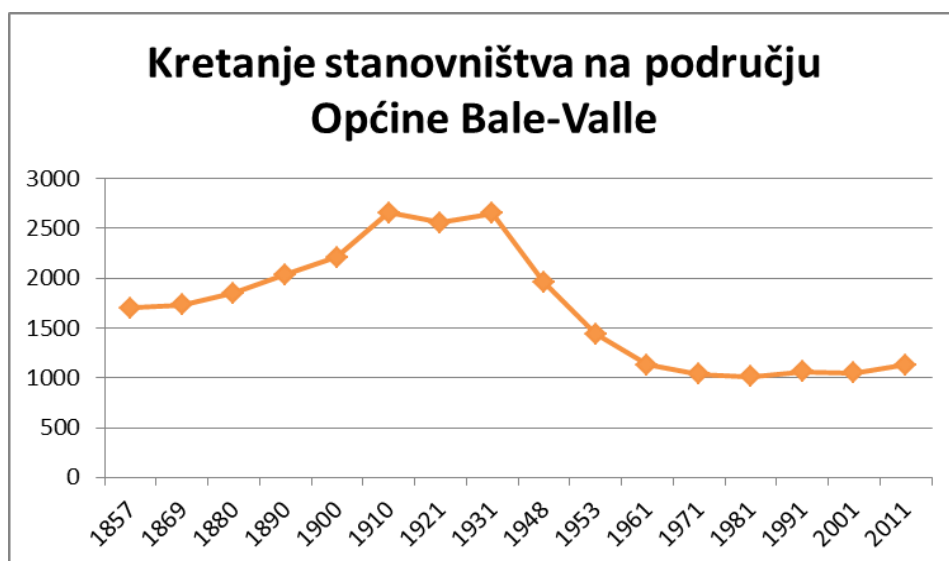
Na području Općine Bale-Valle živi 1.127 stanovnika, od čega 553 muškaraca, što čini udio od 49,06%, te 574 žena, što čini udio od 50,94%, iz čega možemo zaključiti da je prisutan ujednačen omjer spolova.

Tabela 7: Udio muškaraca i žena u ukupnom broju stanovnika Općine Bale-Valle

Izvor: Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Područje Općine Bale-Valle obilježava, za razliku od većeg dijela RH, povećanje broja stanovnika u 2011., u odnosu na 2001. Upravo je 2001.godina, postala prijelomna nakon koje je uslijedio polagani porast stanovnika.

Grafikon 2: Kretanje stanovništva na području Općine Bale-Valle

Izvor: Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Od ukupno 1.127 stanovnika Općine Bale-Valle, 198 je mlađe od 19 godina, što čini udio od 17,56%, dok je starijih od 60 godina 248, što čini udio od 22%, što pokazuje da i na prostoru Općine postoji trend „starenja stanovništva“. Radno sposobnog stanovništva ima 812 osoba, što čini udio od 72,04% u ukupnom broju stanovnika. Odnos muškaraca i žena u ovoj skupini iznosi 1:1,08.

Tabela 8: Dobna struktura stanovništva

Spol	Ukupno	Br. stanovnika u dobi 0-19 godina	Radno sposobno stanovništvo (15 – 64 godine)	60 godina i više
Ukupno	1127	198	812	248
M	553	91	423	114
Ž	574	107	389	134

Izvor: Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Prosječna starost iznosi 42 godine, pri čemu kod žena iznosi 42,4 godine, a muškaraca 41,6. Indeks starenja na području Općine iznosi 125,3. Ukoliko promatramo situaciju na razini RH, vidljivo je da prosječna starost iznosi 41,7 godina, pri čemu muškaraca 39,9 godina, a žena 43,4 godine. Indeks starenja na području RH iznosi 115,0. Iz navedenih podataka proizlazi zaključak kako je na području Općine Bale-Valle prisutno praćenje nacionalnog trenda starenja stanovništva.

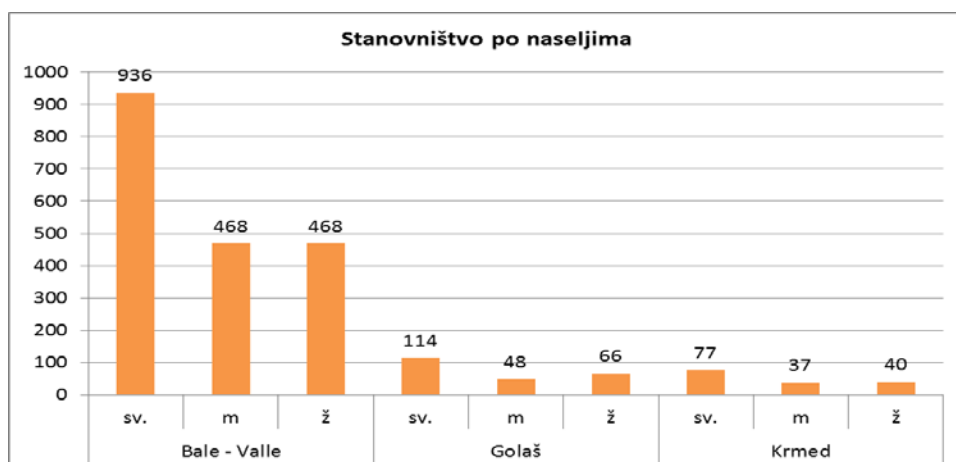
Tabela 9: Dobna struktura stanovništva na području Općine Bale-Valle, po naseljima

	Spol	Ukupno	Starost																			
			0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85-89	90-94	95 i više
Općina Bale - Valle	sv.	1.127	57	46	45	50	67	109	75	78	58	88	107	99	81	39	43	46	24	8	7	-
	m	553	29	16	19	27	32	44	43	55	32	36	56	50	48	19	16	20	8	1	2	-
	ž	574	28	30	26	23	35	65	32	23	26	52	51	49	33	20	27	26	16	7	5	-
Naselja																						
Bale - Valle	sv.	936	39	34	39	43	62	83	61	67	52	76	97	83	69	32	32	41	17	4	5	-
	m	468	19	12	18	22	30	38	34	47	29	32	51	43	41	13	13	18	6	-	2	-
	ž	468	20	22	21	21	32	45	27	20	23	44	46	40	28	19	19	23	11	4	3	-
Golaš	sv.	114	10	8	6	5	3	19	6	9	3	7	5	10	8	3	3	3	2	3	1	-
	m	48	5	3	1	4	1	6	3	6	2	1	3	4	4	2	2	-	1	-	-	-
	ž	66	5	5	5	1	2	13	3	3	1	6	2	6	4	1	1	3	1	3	1	-
Krmed	sv.	77	8	4	-	2	2	7	8	2	3	5	5	6	4	4	8	2	5	1	1	-
	m	37	5	1	-	1	1	-	6	2	1	3	2	3	3	4	1	2	1	1	-	-
	ž	40	3	3	-	1	1	7	2	-	2	2	3	3	1	-	7	-	4	-	1	-

Izvor: Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Najveći dio stanovništva, njih 24,80%, živi u naselju Bale-Valle koje je ujedno i administrativno središtu Općine.

Slika 6: Broj stanovnika po naseljima

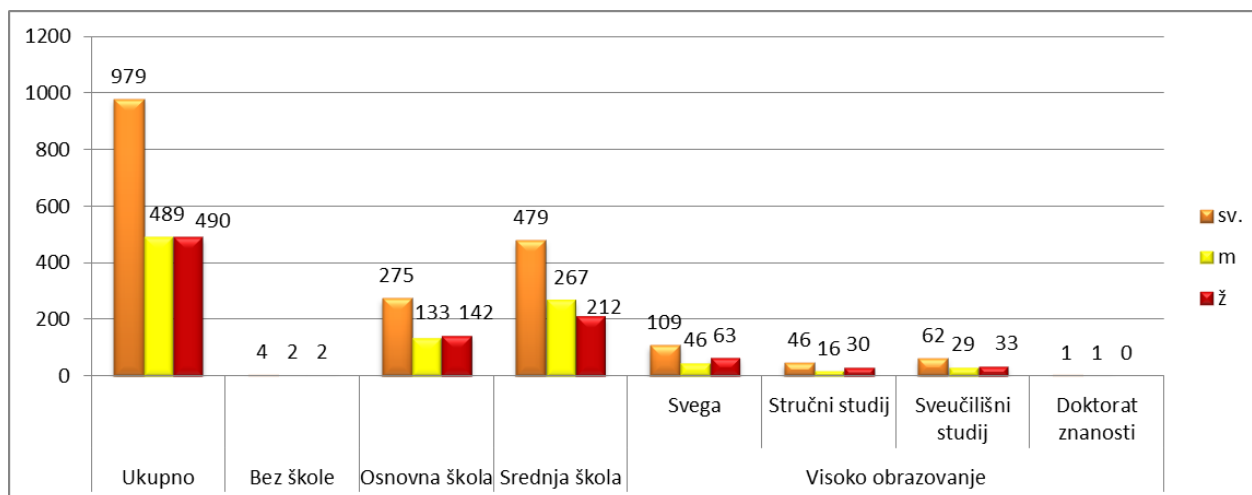

Izvor: Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Od ukupnog broja stanovnika, njih 142 ima poteškoća u obavljanju svakodnevnih aktivnosti, od čega je 63 muškaraca, te 79 žena. Unutar navedenog broja od 142 osobe, njih 50 *treba* pomoć druge osobe, dok njih 42 *koristi* pomoć druge osobe.

Prema Popisu stanovništva 2011., DZS-a, u dijelu statističkih podataka o najvišem završenom stupnju obrazovanja, vidljivo je kako je od promatrane skupine stanovništva starijeg od 15 godina, njih 979, najveći udio onih sa završenom srednjom školom, njih 48,92%.

Grafikon 3: Stanovništvo prema najvišem završenom stupnju obrazovanja

Izvor: Popis stanovništva 2011., DZS

Ukoliko promotrimo pismenost, od ukupnog broja stanovnika, samo jedna osoba je nepismena, i to žena starosti 70-74 godine. Podaci o stanovništvu starijem od 10 godina, koji su informatički pismeni, pokazuju da se veći udio stanovništva služi osnovnim informatičkim vještinama, dok se odnos u poznavanju tabličnih izračuna ipak mijenja.

Tabela 10: Stanovništvo starije od 10 godina, prema informatičkoj pismenosti

		Spol	Ukupno	Obrada teksta		Tablični izračuni		Korištenje el. poštom		Korištenje internetom	
				da	ne	da	ne	Da	ne	da	ne
Općina Bale - Valle	Ukupno	sv.	1,024	589	433	489	533	553	469	591	430
		m	508	308	199	261	246	293	214	312	194
		ž	516	281	234	228	287	260	255	279	236

Izvor: Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Nacionalne manjine na području Općine Bale-Valle čine udio od 38,78% u ukupnom broju stanovnika, pri čemu je najznačajnija talijanska nacionalna manjina, sa udjelom od 23,07%. Prilikom Popisa stanovništva 2011., 84 osobe su se izjasnile prema regionalnoj pripadnosti, dok je njih 18 odlučilo da se neće izjasniti.

Tabela 11: Nacionalne manjine

	Hrvati	Nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj										
		Albanci	Bošnjaci	Crnogorci	Česi	Mađari	Nijemci	Rusini	Slovenci	Srbi	Talijani	Židovi
Bale - Valle	690	6	33	1	1	2	3	1	5	9	260	1
%	61,22	0,53	2,93	0,09	0,09	0,18	0,27	0,09	0,44	0,8	23,07	0,09

Izvor: Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

3.2. KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

3.2.1. Cestovni promet

Na području Općine Bale, sukladno Odluci o razvrstavanju javnih cesta u državne ceste, županijske ceste i lokalne ceste (NN br. 79/99, 111/00 i 98/01), razvrstane su sljedeće javne ceste:

A 9 (dio koridora Istarskog ipsilona) – odmorište Bale

Državne ceste

DC21 G.P. Kaštel (gr. R. Slovenije) – Buje – čvor Medaki (A9) – Bale – Pula (D400)

DC75 D200 - Savudrija - Umag - Novigrad - Poreč - Vrsar - Vrh Lima - Bale - Pula (D400)

Županijske ceste

ŽC 5186 Mongrego - Ž 5096 (Bale),

ŽC 5187 TN Barbariga - D 21 (Cestarska kuća Bale)

ŽC 5096 D 303 (Obrada) - Štanga - D 21 (Bale),

ŽC 5098 D 75 - Krmed - Ž 5190 (Svetvinčenat),

Lokalne ceste

L 50181 Stancija Bembo - Golaš - D 75

Tabela 12: Prometna infrastruktura na području Općine

Vrsta ceste	Duljina na prostoru Općine (km)	Cestovna gustoća (duljina ceste/površina Općine)
Autoceste	6,6	0,08
Državne ceste	8,2	0,1
Županijske ceste	15,2	0,19
Lokalne ceste	2,6	0,03
Nerazvrstane ceste	188,749	2,3
UKUPNO	221,349	2,70929009

Izvor: JLS Upitnik, 2014.

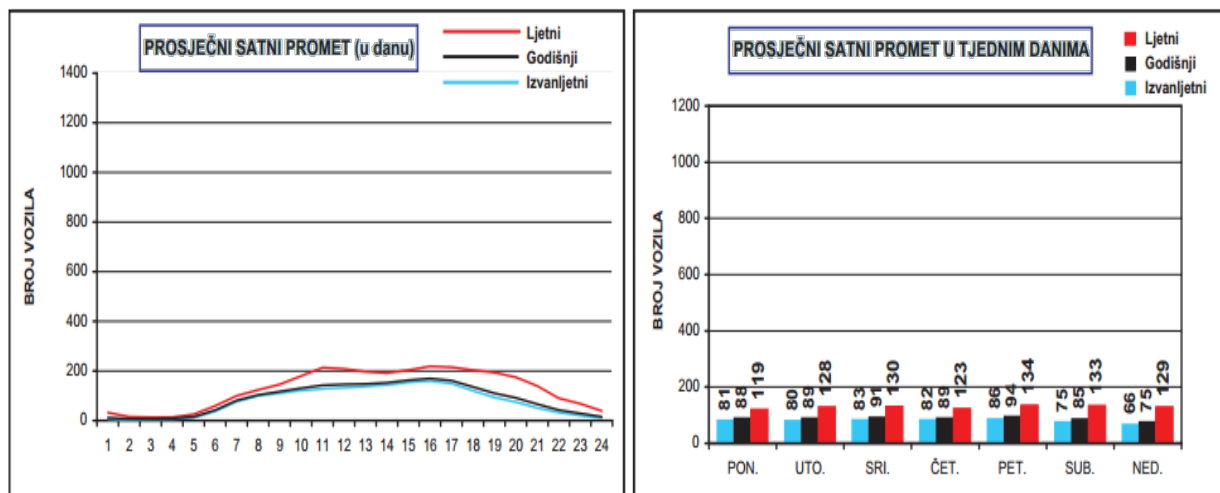
Podaci o asfaltiranosti nerazvrstanih cesta, do trenutka završetka PUR-a nisu pristigli.

Na području Općine Bale, prema podacima Hrvatskih cesta, u 2013. godini, prosječni godišnji dnevni promet iznosio je 2.106 vozila, dok je prosječni ljetni iznosio 3.078 vozila. Ukoliko se promotre podaci od 2012. godine, kada je PGDP iznosio 2.428 vozila, a PLJDP 3.084, primjećujemo lagano opadanje prometne opterećenosti.

Tabela 13: Prosječni godišnji i ljetni dnevni promet na području Općine, u 2013. godini

Oznaka ceste	Brojačko mjesto		Promet		Način brojenja	Brojački odsječak		
	Oznaka	Ime	Prosječni godišnji dnevni promet (PGDP)	Prosječni ljetni dnevni promet (PLDP)		Početak	Kraj	Duljina (km)
75	2717	Bale	2106	3078	NAB	Ž5098	Ž5096	2,9

Izvor: Hrvatske ceste, 2015.

Grafikon 4 Prosječni satni promet na području Općine Bale, u 2013. godini

Izvor: Hrvatske ceste, 2015.

3.2.2. Željeznički promet

Na području Općine Bale-Valle ne postoji željeznički promet.

3.2.3. Zračni promet

Najbliža zračna luka nalazi se u Puli, koja je udaljena od Općine Bale-Valle 27,19 km.

3.2.4. Telekomunikacije

U prostoru Općine Bale postoji izgrađena TK infrastruktura, koja zadovoljava postojeće potrebe.

Fiksna telekomunikacijska mreža

Na području Općine Bale izgrađene su sljedeće međumjesne veze:

- SVK (svjetlovodni vod) Pula - Rovinj, županijskog značaja, a u funkciji je i kao spojni vod u pristupnoj mreži
- radiorelejni koridor Bale - Rovinj usmjerene radiorelejne veze

Od komutacijskih objekata u funkciji su:

- UPS Bale (mjesna centrala), 650 instaliranih (od kojih 400 uključenih) priključaka
- RCU Barbariga, koja funkcionira samo za područje postojećeg autokampa Kolone

Korisnička TK mreža postoji na području naselja Bale i okolnih naselja, a izvedena je većim dijelom kao podzemna TK mreža, dok su TK priključci većim dijelom izvedeni kao nadzemni.

Mobilna telekomunikacijska mreža

Na području Općine Bale, kao i u cijeloj RH, područje mobilnih telekomunikacija pokrivaju dva sustava: HT mobilne komunikacije za GSM (sustav globalne pokretne mreže) i NMT (analogno) područje, te VIP Net za GSM područje. HT mobilne komunikacije na području Općine Bale ima baznu postaju mobilnih telekomunikacija u blizini naselja Golaš te nedaleko stаницije Kuftić. VIP Net na području Općine Bale ima baznu postaju uz državnu cestu D-3, županijsku cestu Ž 5096 te kraj naselja Golaš. Cjelokupno područje Općine pokriveno je internetskim signalom 3G mreže, tj, do 21,1 MB/s u zatvorenom okruženju i 3,6 MB/s u vanjskom okruženju.

Slika 7: Pokrivenost širokopojasnom mrežom

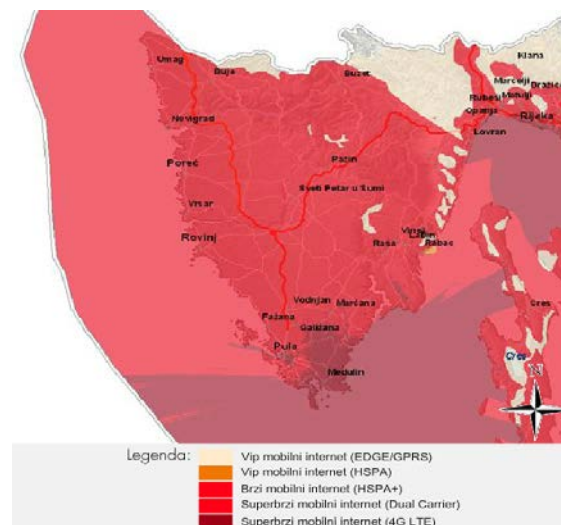
1.

Izvor: Hrvatski telekom/karta pokrivenosti

Slika 8: Pokrivenost širokopojasnom mrežom

2.

Izvor: VipNet/karta pokrivenost

3.2.5. Vodoopskrba

Na području Općine Bale-Valle provedena je vodoopskrbna mreža, na koju je priključeno 99% kućanstava. Vodoopskrba područja naselja Bale u sklopu Općine Bale realizira se u sustavu pod upravom "Istarskog vodovoda Buzet". Opskrba pitkom vodom naselja vrši se iz sustava Sv. Ivan i to magistralnim opskrbnim cjevovodom VS. Višnjan – VS. Bale (Pižanovac, Golaš) te naselje Bale preko VS. Bale. Lokalni sustav vodoopskrbe u potpunosti je gravitacijski i osim vodosprema, na sustavu nema ostalih vodoopskrbnih građevina. Gubitak vodovodnog sustava iznosi 3.000.000m³/mjesečno.

Tabela 14: Struktura vodoopskrbnog sustava

Naselja	Naselje priključeno na sustav (da/ne)	Broj priključenih objekata	
Bale	Da	893	
Golaš	Da	80	
Krmed	Da	69	
Ukupno:		1.042	99 %

Izvor: Upitnik JLS, 2014.

Na području Općine postoje 14 vodosprema, sa pet komada prekidnih komora. Javne cisterne nalaze se u starogradskoj jezgri Općine, no iste nisu u funkciji.

3.2.6. Odvodnja

Na području Općine Bale-Valle odvodnja otpadnih voda nije riješena na zadovoljavajući način jer se vrši otvorenim kanalima te upuštanjem u vodotokove.

Oborinska odvodnja na području naselja Općine Bale-Valle za sada je riješena cestovnim jarcima. Također, fekalna odvodnja se rješava izgradnjom i održavanjem septičkih jama, od kojih tek mali dio zadovoljava standarde vodonepropusnosti. Rješavanje odvodnje regulirano je ispuštanjem u cestovne jarke ili ako to dozvoljava profil terena, u odvodne jarke uz okućnice. Međutim, cestovni jarci su neadekvatnog profila tako da otpadna voda ne teče nego se infiltrira u podzemlje.

3.2.7. Otpad

Problematika gospodarenja otpadom na području Općine Bale-Valle uklapa se u stanje koje je trenutno prisutno na području Istarske županije, a koje je ujedno povoljno i sa promišljanjem u skladu sa održivim razvojem. Na području Općine nalazimo četiri zelena otoka.

Tabela 15: Gospodarenje otpadom na području Općine

Naselja	Naselje je u sustavu organiziranog gospodarenja	Reciklažno dvorište	Broj divljih odlagališta s procijenjenim količinama otpada
BALE	DA	ZELENI OTOK 2 kom	1
GOLAŠ	DA	ZELENI OTOK 1 kom	Nema

KRMED	DA	ZELENI OTOK 1 kom	Nema
-------	----	-------------------	------

Izvor: Upitnik JLS, 2014.

Na području općine Bale djeluje tvrtka Valade d.o.o., čije su djelatnosti:

- održavanje čistoće
- održavanje javnih površina
- održavanje nerazvrstanih cesta
- odvodnja i pročišćavanje otp. voda
- građenje, projektiranje i nadzor nad građenjem

3.2.8. Energetika

3.2.8.1. Elektroenergetika

Elektroenergetski sustav na području Općine Bale čine objekti za distribuciju:

- Mreža nazivnog napona 110 kV – sastoji se od dalekovoda 110 kV čiji dio prolazi područjem Općine u dužini od 9,52 km.
- Mreža nazivnog napona 35 kV sastoji se od 35 kV dalekovoda čiji dio prolazi područjem Općine.
- Mreža nazivnog napona 10(20) kV – izvedena je dijelom kao nadzemna (dalekovod), a dijelom kao kabirana. Ukupna dužina iznosi 14,29 km i pokriva sva naseljena područja Općine.

Na području Općine nalaze se i TS 10 (20)/0,4 kV smještene u središtima s najvećim konzumentom: Fonde, Bale 1 i Bale 2. Postojeća javna rasvjeta izvedena je uz dio glavnih prometnica. Uglavnom se za javnu rasvjetu koristi trasa nadzemne niskonaponske mreže.

3.2.8.2. Plinifikacija

Na području Općine Bale nije izgrađena mreža plinovoda. Prostornim planom Istarske županije, te prostornim planom uređenja Općine Bale predviđena je trasa distributivnog magistralnog plinovoda Pula – Umag od prihvatnog terminala pored Vodnjana (Guran) do Umaga, koji manjim dijelom prolazi zonom obuhvata uz županijsku cestu Ž 5096. Predviđeni tlak magistralnog plinovoda je 25 – 50 bara. Planirani su i lokalni plinovodi koji uglavnom prolaze trasom paralelno sa cestovnim pravcima (u koridoru ceste), a koji će se opskrbljivati iz glavnih mjerno-regulacijskih stanica i služiti će za opskrbu manjih mjesta prirodnim plinom. Tlak u ovim plinovodima iznositi će 3-6 bara.

U zadnjih je 10-tak godina izgrađen i određen broj fiksnih spremnika za propan-butan plin u sklopu građevnih parcela individualnih korisnika, ali točan broj i potrošnja nisu poznati.

3.2.9. SWOT ANALIZA – prostor, okoliš, infrastruktura

SNAGE	SLABOSTI	PRILIKE	PRIJETNJE
Područje povoljnih klimatskih uvjeta	Nedovoljno iskorištene prirodne i klimatske prednosti područja i energetski potencijal koje ovo područje posjeduje/ šume	Financiranje infrastrukturnih projekata iz EU fondova	Nesređeno i nejasno zakonodavstvo i preklapanje ingerencija različitih nadležnih institucija
Velika područja, očuvanih krajobrazu i biološkom raznolikosti	Nedostatno poznavanje i razvijena svijest o očuvanju i održivom korištenju biološke i krajobrazne raznolikosti područja	Rastuć interes šire domaće i međunarodne javnosti o potrebi zaštite okoliša i očuvanja krajobrazu te valorizacije, očuvanja i održivog korištenja kulturno-povijesne i tradicijske baštine.	Neriješeni imovinsko-pravni odnosi/zemljišne knjige
Velik broj valoriziranih/zaštićenih kulturno-povijesnih znamenitosti i arheoloških lokaliteta	Nedostatak mjera za očuvanje okoliša i krajobrazu, na lokalnoj razini, s operativnim programima	Industrijska neonečišćenost/ očuvanost krajolika	Nepostojanje podložnih studija klimatskih karakteristika (analiza potencijala), tala, voda za izradu investicijskih i poslovnih planova/cost-benefit analiza
Značajan broj elemenata tradicijske baštine (stambeni, javni objekti, bunari, nematerijalno nasljeđe.....)	Postojanje divljih odlagališta	Povećani interes ulagača u obnovljive izvore energije i obnovu tradicijske baštine	Klimatske promjene i nedostatak analize i alternativa vezanih uz klimatske promjene
Dobro razveden vodoopskrbni sustav	Nerazvijena mreža odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda	Program ruralnog razvoja 2014.-2020.	Zagađenje prirodnih resursa uslijed nekontroliranog ispuštanja otpadnih voda, širenja deponija, te ispušnim plinovima vozila
Dobra pokrivenost telekomunikacijskom mrežom	Nedovoljno iskorištena prednost geoprometnog položaja	Iskorištavanje prednosti geoprometnog položaja	Devastacija prirodnih vrijednosti (narušavanje prirodnog krajolika, smanjenje staništa ugroženih i rijetkih biljnih i životinjskih vrsta)
Organiziran sustav skupljanja i zbrinjavanja komunalnog otpada (odvozom obuhvaćena sva naselja)	Niski stupanj korištenja OIE	Potencijal za razvoj i korištenje obnovljivih izvora energije i povećanje energetske učinkovitosti (sufinanciranje programa i projekata, izgradnja postrojenja namijenjenih proizvodnji električne i toplinske energije iz obnovljivih izvora energije)	Financijske, zakonske i administrativne prepreke za provedbu infrastrukturnih projekata
Povećanje broja stanovnika prema Popisu stanovništva 2011. u odnosu na 2001. godinu	Neasfaltiranost nerazvrstanih cesta na području Općine	Rješavanje problema gospodarenja posebnih kategorija otpada	Negativni demografski trend
	Neadekvatna signalizacija i prometna	Unaprjeđenje gospodarenja otpadom radi	

OPĆINA BALE-VALLE - Program ukupnog razvoja 2015.-202

	ugroženost stanovništva	povećanja kvalitete života (sanacija divljih odlagališta, izgradnja reciklažnog dvorišta i unaprjeđenje sustava selektiranja otpada)	
	Slaba naseljenost Općine	Povećanje prometne sigurnosti stanovništva kroz rješavanje problema signalizacije, asfaltiranosti i oborinske kanalizacije	
		Edukativne aktivnosti za/od zainteresiranog stanovništva o potencijalima održivog razvoja	
		Obnavljanje, očuvanje i povećanje bioraznolikosti, uključujući Natura 2000 područja, područja obuhvaćena prirodnih ili ostalim specifičnim ograničenjima, područja s visokim prirodnim vrijednostima	

3.3. DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA

3.3.1. Institucije vlasti

3.3.1.1. Utjecaj zakondavne regulative – nacionalna razina

Zakonom o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (NN, 45/13) utvrđuje se područno ustrojstvo Republike Hrvatske te se određuju područja svih županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj, njihovi nazivi i sjedišta, način utvrđivanja i promjene granica općina i gradova, postupak koji prethodi promjeni područnog ustrojstva i druga pitanja od značaja za područno ustrojstvo jedinica lokalne samouprave, odnosno jedinica područne (regionalne) samouprave. Na ovim se polazištima temelje i ostali propisi i razvojni dokumenti od značaja za regionalni i lokalni razvoj.

U svom samoupravnom djelokrugu Općina Bale-Valle obavlja poslove lokalnog značaja kojima se neposredno ostvaruju potrebe građana, a koji nisu Ustavom ili zakonom dodijeljeni državnim ili županijskim tijelima, pri čemu se moraju slijediti propisi koji reguliraju područje lokalne samouprave i uprave i to prvenstveno:

- Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi
- Zakonu o financiranju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave
- Zakon o područjima županija, općina i gradova u Republici Hrvatskoj
- Zakon o proračunu
- Europska povelja o lokalnoj samoupravi

Temeljemprethodno navedenih polazišta ustrojen je Ured državne uprave Istarske županije, koji obavlja sve programske, ali i ostale poslove (opći, kadrovski, informatički, planski, materijalno-financijski, računovodstveni, administrativni i pomoćno tehnički), za potrebe ureda državne uprave na teritoriju Istarske županije, a sadržajno pokriva:

- gospodarstvo (industrija, brodogradnja, energetika, rudarstvo, trgovina, obrtništvo, vodno gospodarstvo, ribarstvo, pomorstvo, promet i veze, turizam, poljoprivreda i šumarstvo, lovstvo te poljoprivredna inspekcija, inspekcija zaštite bilja, inspekcija bilinogojstva i vodopravna inspekcija)
- društvene djelatnosti (prosvjeta, kultura, informiranje, sport i tehnička kultura, briga djeci i tjelesna kultura, civilno društvo, nacionalne manjine, vjerske zajednice, radni odnosi, tržište rada i odnosi sa sindikatima, zdravstvena zaštita, zdravstveno osiguranje, socijalna skrb, sanitarna inspekcija, zaštita civilnih žrtava iz Domovinskog rata, zaštita hrvatskih državljana sudionika II. svjetskog rata, zaštita vojnih i civilnih invalida II. svjetskog rata i zaštita osoba stradalih u obavljanju obvezne vojne službe od 15. 5. 1945., te članova njihovih obitelji, zaštita prava i rješavanje o statusu člana obitelji poginuloga, zatočenoga ili nestaloga hrvatskoga branitelja iz Domovinskog rata, hrvatskih ratnih vojnih invalida iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji te hrvatskih branitelja kao i suradnja u poslovima u svezi s ekshumacijom i sahranom posmrtnih ostataka žrtava rata).
- imovinsko pravne poslove (poslovi u svezi izvlaštenja i drugih ograničenja vlasništva, uređivanje vlasničko-pravnih odnosa i denacionalizacija) opću upravu (osobna stanja građana i poslovi matičarstva, udruge, popisi birača, evidencije o hrvatskom državljanstvu
- nadzor nad zakonitošću općih akata predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i jedinica područne (regionalne) samouprave te
- statistiku.

Temeljeno na navedenim odredbama, ovi se poslovi državne uprave obavljaju na teritoriju Istarske županije, ali se njihovi troškovi podmiruju neposredno iz državnog proračuna, dok u

obavljanju tih poslova mogu koristiti i usluge županijskih i gradskih tijela, sukladno zakonskim odredbama i odredbama regionalne i lokalne samouprave.

3.3.1.2. Razina ovlasti lokalne samouprave Općine Bale-Valle

Razina ovlasti lokalne samouprave regulirana je Zakonom o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN, 19/13.) Općina je jedinica lokalne samouprave koja se osniva, u pravilu, za područje više naseljenih mjesta koja predstavljaju prirodnu, gospodarsku i društvenu cjelinu, te koja su povezana zajedničkim interesima stanovništva.

Općine i gradovi u svom samoupravnom djelokrugu obavljaju poslove lokalnog značaja kojima se neposredno ostvaruju potrebe građana, a koji nisu Ustavom ili zakonom dodijeljeni državnim tijelima i to osobito poslove koji se odnose na:

- uređenje naselja i stanovanje,
- prostorno i urbanističko planiranje,
- komunalno gospodarstvo,
- brigu o djeci,
- socijalnu skrb,
- primarnu zdravstvenu zaštitu,
- odgoj i osnovno obrazovanje,
- kulturu, tjelesnu kulturu i sport,
- zaštitu potrošača,
- zaštitu i unaprjeđenje prirodnog okoliša,
- protupožarnu i civilnu zaštitu,
- promet na svom području
- te ostale poslove sukladno posebnim zakonima.

Troškovi obavljanja poslova državne uprave koji su preneseni na tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave podmiruju se iz državnog proračuna.

3.3.2. Proračun Općine Bale-Valle

Sve potrebe Općine financiraju se iz proračuna, kojim su definirani svi prihodi i primici, rashodi i izdaci, njihova namjena i dinamika, a donosi ga Općinsko vijeće. Za izvršenje godišnjeg proračuna odgovoran je načelnik i Upravna tijela. Svrha je proračuna odrediti jasan, logičan, ciljno usmjeren i na strateškim odrednicama usmjeravan program rada, koji je polazište za alokaciju resursa Općine. Proračun je svojevrсни vodič za upravljanje Općinom, jer predstavlja tekuću razradu strateških dokumenata i njihov financijski izraz. Opći dio proračuna sadrži Račun prihoda i rashoda u kome su iskazani porezni i neporezni prihodi, te prihodi i primici od općinske imovine. Posebni dio sastoji se od plana rashoda i izdataka proračuna raspoređenih u tekuće i razvojne programe za tekuću godinu.

3.3.2.1. Prihodi i primici u proračunu Općine Bale-Valle

Prihodi proračuna ubiru se i uplaćuju u proračun u skladu sa zakonom ili drugim propisima, neovisno o visini prihoda planiranih u proračunu. Proračunski korisnici nisu dužni ostvarene vlastite prihode, kao ni namjenske prihode i primitke uplaćivati u proračun, već ih troše u skladu sa svojim potrebama i planovima. Radi potrebe izrade konsolidiranih financijskih izvješća proračunski korisnici polugodišnje izvještavaju o strukturi ostvarenih i utrošenih vlastitih prihoda, kao i namjenskih prihoda i primitaka.

Račun prihoda sastoji se od prihoda prema ekonomskoj klasifikaciji kako slijedi:

- prihodi od poreza
- pomoći iz inozemstva (darovnice) i od subjekata unutar općeg proračuna
- prihodi od imovine
- prihodi od upravnih i administrativnih pristojbi, pristojbi po posebnim propisima i naknada
- prihodi od prodaje nefinancijske imovine

Ukratko, dio prihoda ostvaruje se od udjela u zajedničkim porezima, od sredstva pomoći koja su predviđena državnim proračunom i proračunima drugih JLPRS kao i iz drugih izvora u skladu sa važećim propisima.

Tabela 16: Proračun Općine Bale-Valle – prihodi i primici

Prihodi poslovanja	8.535.000,00
Prihodi od nefinancijske imovine	1.715.000,00
Primici od financijske imovine i zaduživanja	1.000.000,00

Izvor: JLS, 2015.

3.3.2.2. Rashodi i izdaci u proračunu Općine Bale-Valle

U okviru "općeg dijela" uz prihode i primitke, također se iskazuju rashodi i izdaci (koji se odnose na proračun kao cjelinu), da bi se u okviru "posebnog dijela" ti isti rashodi detaljnije razradili prema njihovoj namjeni (namjenski rashodi i izdaci), koji moraju biti pokriveni namjenskim izvorima financiranja (međuzavisnost relevantnih prihoda rashoda, primitaka i izdataka).

Sukladno okviru koje definira funkcionalna klasifikacija javnih izdataka općina, gradova i županija, svi rashodi obuhvaćeni su u okviru općeg dijela proračuna. Sam proces izrade proračuna vrlo je složen, jer je podložan različitim utjecajima, izvori financiranja su u pravilu ograničeni, a svaki pokušaj pojednostavljivanja ili zanemarivanja bilo kojeg djela utjecaja, može otežati provedbu osnovnog cilja. Polazište sagledavanja je u uravnoteženju prihoda i primitaka, sa rashodima i izdacima, koje mora slijediti uravnotežena raščlamba prema ciljnim namjenama, koje se financiraju temeljem zakonskih propisa i stvarnih potreba lokalne samouprave.

Tabela 17: Proračun Općine Bale-Valle – rashodi i izdaci

Rashodi poslovanja	7.093.500,00
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	4.681.500,00
Izdaci za financijsku imovinu i otplate zajmova	419.000,00

Izvor: JLS, 2014.

3.3.3. Društvene djelatnosti

Društveno-gospodarski razvoj temelji se na ulaganju u obrazovanje i stručnost stanovništva, a ulaganja u ljudski kapital postaju važnija od ulaganja u materijalna dobra.

Društvene su one djelatnosti koje u osnovi nemaju za cilj ostvarenje zarade, već zadovoljavanje određene ljudske potrebe stoga ih treba učiniti dostupnim svim članovima zajednice, a na dobrobit svakog pojedinaca i društva u cjelini. Upravo je to područje koje

pokazuje razvijenost društva i stupanj razvoja određene jedinice lokalne samouprave, koja u većem ili manjem stupnju osigurava ostvarivanje solidarnosti i uzajamnosti. Društvene djelatnosti djeluju po načelu komplementarnosti, gdje sinergijskim procesom utječu na ukupni ekonomski i društveni razvoj.

Jedna od temeljnih funkcija jedinica lokalne i područne samouprave je zadovoljavanje javnih potreba u društvenim djelatnostima. Za izvršenje ove obveze u Proračunu Općine Bale-Valle osiguravaju se potrebna financijska sredstva. Pored toga, određene obveze odnose se i na javne ustanove koje obavljaju javnu službu.

Javne potrebe na području Općine Bale-Valle - poticati će se daljnji razvoj i ulaganje u:

- predškolski odgoj,
- školstvo i naobrazbu
- socijalni program
- sport
- kulturu,

ali i programe:

- sustav zaštite i spašavanja
- poljoprivrede
- razvoja gospodarstva
- komunalne djelatnosti (održavanje, građenje, nabava opreme)
- uređenje prostora
- stambeno gospodarstvo

Na području Općine Bale-Valle, od društvene infrastrukture nalazimo jedan društveni dom, knjižnicu i sportsku dvoranu.

3.3.3.1. Odgoj i obrazovanje, sport i tehnička kultura u Općini Bale-Valle

U nastavku PUR-a prikazuje se činjenično stanje u području odgoja i obrazovanja, sporta i tehničke kulture u Općini Bale-Valle. Iako se mogu smatrati odvojenim područjima, oni su komplementarni, čemu u prilog ide i pridavanje velike važnosti svakom od segmenata i omogućavanje uvjeta za funkcioniranje i razvijanje.

3.3.3.1.1. Obrazovanje i znanost u Općini Bale-Valle

Prema statističkom izvješću DZS-a o osnovnim školama i predškolskom odgoju, na području Općine Bale-Valle na početku školske godine 2013./2014., djelovale su dvije četverogodišnje (područne) škole, sa četiri razredna odjela te pet zaposlenih učitelja. U školskoj godini 2013/14, školu je upisalo 52 učenika, od čega 19 dječaka i 33 djevojčice.

Tabela 18: Osnovnoškolska infrastruktura

Osnovna škola	
Br. ustanova (četverorazredne)	Broj učenika (2013/2014)
1	52

Izvor: DZS Statističko izvješće

U područnoj školi Bale koja radi u sastavu Osnovne škole "Juraj Dobrila" iz Rovinja, uz tzv. obične nastavne aktivnosti tijekom kojih djeca stiču znanja definirana obrazovnim programom, škola nudi svojim polaznicima i niz izvan nastavnih aktivnosti. Vrijedne učiteljice poručuju kako s učenicima nastoje razvijati pozitivnu atmosferu, potiču rad i zajedničko druženje, uče ih osamostaljivanju i razvijaju njihovu kreativnost. Zajednički rade i sudjeluju u kazalištu lutaka, vezu na platnu, izrađuju darove, recitiraju i pjevaju. Često odlaze u prirodu i na zajedničke izlete. Suraduju i sa školom i vrtićem koji svoje programe provode na talijanskom jeziku. Područna baljanska škola na talijanskom jeziku djeluje u sastavu Talijanske osnovne škole "Bernardo Benussi" iz Rovinja.

Osim redovnih obrazovnih program učenici mogu upisati i niz slobodnih aktivnosti kao što su vjeronauk, dramska i ritmička grupa. Nude im se i izvan nastavne aktivnosti poput odbojke, bodakaa, malih pjevača, nogometa i sl. Škola sa svojom dramskom i ritmičkom grupom nastupa na brojnim manifestacijama, a djeca pripremaju tekstove za popularni časopis "Arcobaleno" kao i za "La voce del popolo", suraduju i sa baljanskom Zajednicom Talijana.

Slika 9: Aktivnosti osnovnoškolaca

Izvor: web stranica JLS

Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi ("Narodne novine" br.87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13) utvrđeno je koji se troškovi financiraju iz proračuna gradova koji su preuzeli decentralizirane funkcije u osnovnom školstvu, a isto tako se jedinicama lokalne samouprave daje mogućnost da utvrde šire potrebe u školstvu kojih ona može financirati iz proračuna. Općina Bale-Valle, za 2015. godinu izdvojila je sredstva u visini od 516.500,00 kn za stipendiranje učenika i studenata, tečaj engleskog jezika, vođenje knjižnice, produženi boravak, nabavu udžbenika za učenike osnovnih škola te ostale rashode (električna energija, upravljanje i čišćenje dvorane).

3.3.3.1.2. Predškolski odgoj

Prema statističkom izvješću DZS, predškolsko obrazovanje obuhvaća dva vrtića i to Dječji vrtić „Neven“ na hrvatskom jeziku i Dječji vrtić „Naridola“ na talijanskom jeziku, koje je na početku šk.god. 2013./14. pohađalo 40 djece. Od ukupno broja polaznika vrtića, jedno dijete mlađe je od 3 godine starosti, 29-ero djece je od 3 do 5 godina starosti, te 10-ero djece je starije od 5 godina. Dječji vrtići zapošljavaju pet djelatnika, od čega je četvero odgajatelja. Sredstva koja osigurava Općina u iznosu od 820.500,00 kn, sredstva su kojima se podmiruju obveze za zaposlenike u vrtićima u Balama.

Tabela 19: Predškolski odgoj

Br. ustanova predškolskog odgoja	Broj djece (2013/2014)
2	40

Izvor: DZS Statističko izvješće

3.3.3.1.3. Sport i rekreacija

Sport ima važnu ulogu u svim područjima življenja stanovnika Općine. Tjelesna aktivnost pozitivno utječe na usvajanje zdravog načina života, unaprjeđuje zdravlje i kvalitetu života. Redovita tjelesna aktivnost jedan je od ključnih faktora za zdrav život. Nemoguće je nabrojati sve pozitivne aspekte tjelesne aktivnosti, no bez sumnje neke od njih su: unaprjeđenje zdravlja i kvalitete života, produžuje očekivano trajanje života i smanjuje rizik za kronične bolesti kao što su bolesti srca i krvnih žila, šećerna bolest, maligne bolesti i sl. U Općini Bale-Valle djeluje 12 sportskih udruga:

Tabela 20: Sportske udruge na području Općine Bale-Valle

18001113	BUDOKAI KLUB "LAV" BALE
18002235	HIP-HOP STUDIO "3M-CONCORD"
18002268	KARTING KLUB RACING ACADEMY
18002772	KLUB ZA SPORTSKI RIBOLOV COLONE BALE-VALLE
18000600	LOVAČKO DRUŠTVO "JAREBICA" BALE
18000655	NOGOMETNI KLUB "JEDINSTVO"
18002382	PLESNI STUDIO "RITAM I POKRET"
18000975	RUKOMETNI KLUB "BALE"
18002280	TENISKI KLUB "BALE"
18001564	ŠPORTSKO DRUŠTVO "BALE"
18001394	ŠPORTSKO RIBOLOVNO DRUŠTVO "COLONE 04" BALE
18001878	ŽENSKI ODBOJKAŠKI KLUB "BALE"

Izvor: Registar udruga, studeni 2014.

Zakonom o športu (NN br.71/06, 86/12) utvrđen je postupak donošenja akta kojima se utvrđuju potrebe u sportu, a za njihovo ostvarenje financijska sredstva osiguravaju se u proračunu. Prema iskazanim potrebama i mogućnostima u proračunu Općine, financiraju se sportske manifestacije i udruge koje djeluju u području sporta na području Općine. Javne potrebe u sportu, za koje se Programom za 2015. godinu osiguravaju sredstva u proračunu Općine Bale iznose 459.000,00 kn.

Tabela 21: Program javnih potreba u sportu za 2015. godinu

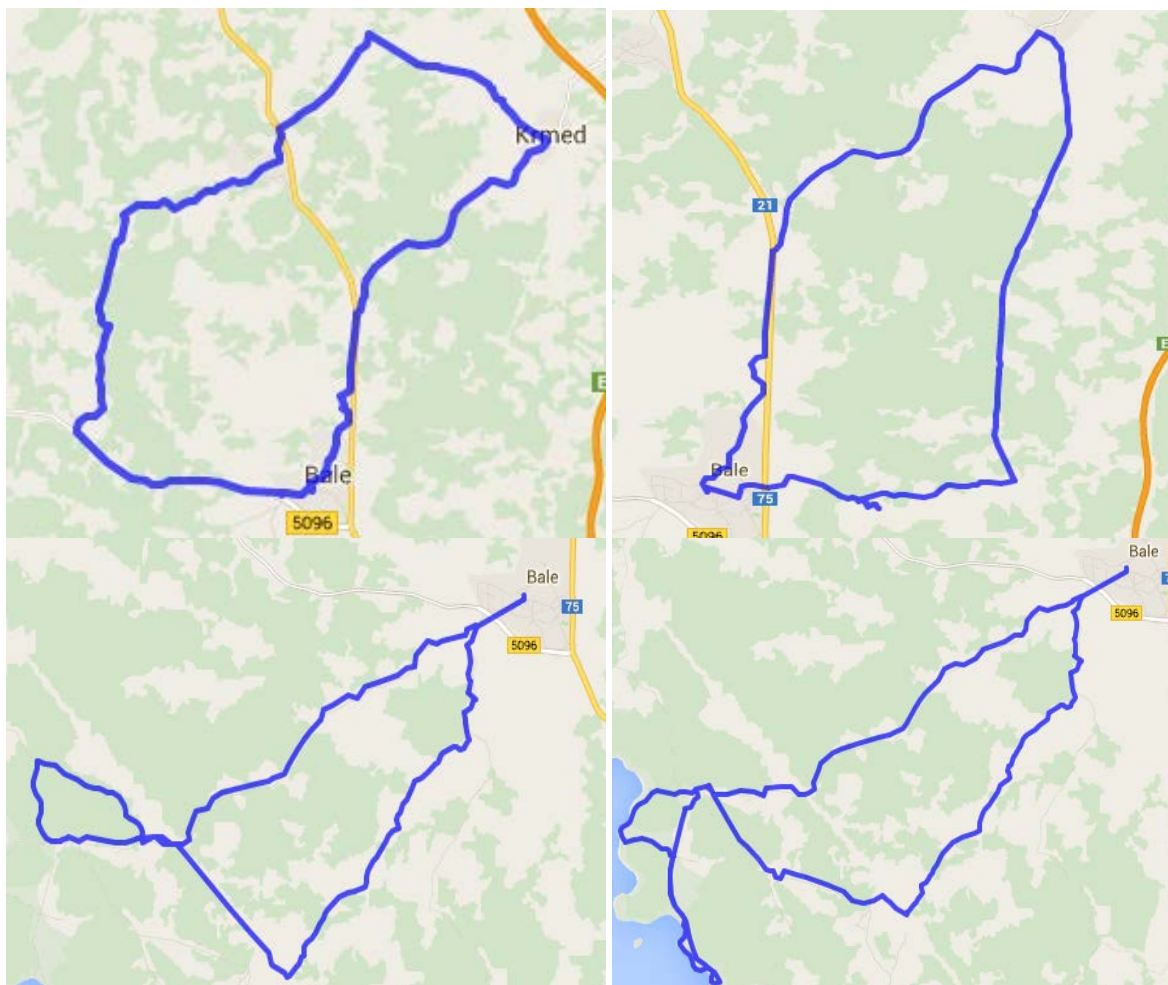
Korisnik	Iznos (kn)
NK JEDINSTVO – Bale	184.000,00
ŽENSKI ODBOJKAŠKI KLUB „BALE“	200.000,00
TENIS KLUB BALE-VALLE	50.000,00
OSTALI SPORTOVI	5.000,00
KAPITALNI DIO (ulaganja u sportske objekte)	20.000,00

UKUPNO:	459.000,00
---------	------------

Izvor: JLS, 2015.

Na području Općine nalazimo nekoliko biciklističkih staza. Uređene su četiri biciklističke staze - Dinosaur, Rimska staza, Leptir i Fontana – te je uređena i označena pješačka staza Sveti Mihovil. Signalizacija biciklističkih staza je usklađena s Turističkom zajednicom Istarske županije kojoj je cilj standardizirati sve biciklističke staze na poluotoku.

Slika 10 Biciklističke staze u Općini Bale

Izvor: maistra.hr

3.3.3.1.4. Tehnička kultura

Članak 20. stavak 2. Zakona o tehničkoj kulturi (NN 76/93., 11/94. i 38/09.) propisuje da programe javnih potreba u tehničkoj kulturi donosi predstavničko tijelo županije.

Predlagač Programa javnih potreba u tehničkoj kulturi je Zajednica tehničke kulture Istarske županije. Članice Zajednice tehničke kulture Istarske županije djeluju na razvijanju i promicanju tehničke kulture, tehničkom odgoju i obrazovanju mladih naraštaja te popularizaciji tehnike i znanosti. Za 2015. godinu, nema naznačene dodjele sredstava za Općinu Bale-Valle.

3.3.3.2. Socijalna skrb i zdravstvo

Sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi, socijalna skrb je djelatnost kojom se osiguravaju i ostvaruju mjere i programi namijenjeni socijalno ugroženim osobama, kao i osobama s nepovoljnim osobnim ili obiteljskim okolnostima, koji uključuju prevenciju, promicanje promjena, pomoć u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba i podršku pojedincu, obitelji i skupinama, s ciljem unaprjeđenja kvalitete života i osnaživanja korisnika u samostalnom zadovoljavanju osnovnih životnih potreba te njihovog aktivnog uključivanja u društvo.

Kvalitetno uređen sustav socijalne skrbi i zdravstva pomaže stvaranje osnovnih preduvjeta za kvalitetan život kako bi se osiguralo ostvarenje osnovnih (osiguranje pomoći kako bi korisnici mogli ostvariti osnovne životne potrebe, pomoć slabima, nemoćnima i invalidima kako bi kroz udruge riješili zajednički, jedinstveni cilj, viša razina zdravstvenih usluga za domicilno stanovništvo), posebnih ciljeva (očuvanje zdravlja djece, skrb za djecu s teškoćama u razvoju, briga za bolesne sugrađane).

3.3.3.2.1. Socijalna skrb u Općini Bale-Valle

Sustav socijalne skrbi obilježen je ublažavanjem problema siromaštva i ekonomske nesigurnosti. To je inače od izuzetnog značenja za svako društvo, pa su neophodni programi, projekti ili akcijski planovi, koji jedinicu lokalne samouprave usmjeravaju na sustavno djelovanje u pravcu poboljšanja ekonomskog i socijalnog položaja svih, a posebno siromašnih građana i građana u riziku od siromaštva. Navedeno se prvenstveno odnosi na izbor i provođenje sustava mjera od nacionalne do lokalne razine, kojima se osigurava poboljšanje kvalitete života pojedinaca i određenih ciljnih skupina u društvu. Socijalnim programom se određuje što, kada, tko i kako može koristiti sredstva proračuna namijenjena određenim socijalnim programima. Program socijalne skrbi obuhvaća i obrađuje djelatnost od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku kojim se osigurava i ostvaruje pomoć za podmirenje osnovnih životnih potreba socijalno ugroženih, nemoćnih i drugih osoba koje samostalno ili uz pomoć drugih ne mogu zadovoljiti svoje životne potrebe. Sredstva za ostvarivanje prava iz socijalne skrbi osiguravaju Republika Hrvatska, županije, gradovi i općine.

Prema odredbama Zakona o socijalnoj skrbi (NN,br.157/13) socijalna skrb definirana je kao djelatnost kojom se osigurava i ostvaruje pomoć za podmirenje osnovnih životnih potreba socijalno ugroženih osoba i osoba nemoćnih koje ne mogu same ili uz pomoć obitelji osigurati zadovoljenje istih. Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN,br.157/13) Općina je obvezna u svom proračunu osigurati sredstva za ostvarivanje prava na pomoć za troškove stanovanja određenog Zakonom. Općina Bale će samostalno ili u suradnji sa Centrom za socijalnu skrb-područni ured Rovinj provoditi ovu Zakonom predviđenu obvezu.

Socijalna skrb financira se iz državnog, županijskog i općinskog proračuna, u pretežitom dijelu je u nadležnosti države i ostvaruje se putem Centra za socijalnu skrb Podružnice Rovinj. Pravo na pomoć temeljit će se na odrednicama Zakona o socijalnoj skrbi i odluke o socijalnoj skrbi.

U proračunu Općine Bale-Valle za ostvarivanje Programa socijalnih potreba za 2015.godinu, osiguravaju se sredstva u visini od 407.500,00 kn za sljedeće potrebe:

1. PROGRAM SUFINANCIRANJA PRIJEVOZA

Pravo na besplatan prijevoz u javnom prometu osigurava se sljedećim osobama sa stalnim boravkom

na području općine u visini od 25% od ukupne cijene mjesečne vozne karte : - djeci na redovnom srednjoškolskom obrazovanju
2. OSIGURANJA BESPLATNOG TOPLOG OBROKA UČENICIMA OŠ Osigurava se pravo na besplatan obrok učenicima OŠ koji žive u obitelji koja ima potrebu za materijalnom zaštitom (korisnici dječjeg doplatka).
3. OSLOBAĐANJE PLAĆANJA KOMUNALNE NAKNADE Oslobađa se plaćanja komunalne naknade obveznik: koji je korisnik socijalne iskaznice socijalnog programa Vlade RH i obveznik kojemu, temeljem Odluke o komunalnoj naknadi Općinskog Vijeća Općine Bale , JUO izda rješenje o oslobađanju plaćanja (osobama starijim od 65. g.).
4. ZAŠTITA BRAKA I OBITELJI, DJECE I MLADEŽI, STARIH OSOBA, JAVNOG ZDRAVLJA I SUZBIJANJE BOLESTI OVISNOSTI Organizirat će se više pojedinih tematskih predavanja za stanovnike prema mjestu njihovog stanovanja.
5. UKOP NEZBRINUTIH OSOBA I POMOĆ OBITELJIMA PREMINULOG Podmiruju se u cijelosti troškovi ukopa nezbrinutih osoba umrlih na području Općine Bale i osoba sa prijavom boravka na području Općine Bale koje nemaju bliže srodnike koji bi bili u mogućnosti podmiriti troškove. Za svaku preminulu osobu koja je imala prebivalište u Općini Bale, daje se pomoć obitelji preminule osobe
6. POMOĆ U OSIGURANJU ZDRAVSTVENE SKRBI Sufinanciraju se troškovi zdravstvene skrbi na prijedlog socijalnog vijeća
7. POMOĆ OSIGURANJEM MATERIJALNE ZAŠTITE Socijalno ugroženom stanovništvu osigurava se dodatna materijalna zaštita: - djeci od prve godine do četvrtog razreda osiguravaju se novogodišnji paketi - korisnicima socijalnog programa općine dva puta godišnje osiguravaju se paketi s hranom ili novčane pomoći povodom uskrasnih i božićnih blagdana, - prema potrebi, Općinsko vijeće općine osigurava jednokratnu novčanu pomoć ili paket s hranom obitelji koja se nađe u stanju materijalne i socijalne ugroženosti, - u suradnji s humanitarnim i drugim udrugama osigurava se prikupljanje i distribucija humanitarne pomoći.
8. POMOĆ ZA PODMIRIVANJE TROŠKOVA STANOVANJA I OGRIJEVA Socijalno ugroženom stanovništvu osiguravaju se troškovi za podmirivanje troškova stanovanja i podmirenje troškova ogrijeva .
9. SUFINANCIRANJE BORAVKA DJECE U VRTIĆIMA Općina Bale sufinancirati će troškove u 100% iznosu koje plaćaju roditelji za boravak one djece koja se po prvi put upisuju u prvu pedagošku godinu u dječjim vrtićima Neven Rovinj PO Bale i Talijanski dječji vrtić – giardino d'infanzia Naridola PO Bale. Općina Bale sudjelovati će u sufinanciranju troškova

boravka djece u dječjem vrtiću roditeljima-korisnicima usluga koji imaju više od jednog djeteta koji pohađaju vrtić na način da će roditelji plaćati boravak u dječjem vrtiću za samo jedno dijete.

10. DONACIJE FINACIJSKIH SREDSTAVA ZA NOVOROĐENČAD

- Za svako novorođeno dijete isplatiti će se roditeljima iznos od 5.000,00 kuna.

11. SUFINANCIRANJE USLUGA VAĐENJA KRV

12.DONACIJE FINACIJSKIH SREDSTAVA UDRUGAMA SOCIJALNOG ZNAČAJA

- **Društvo distrofičara Istre**
- Udruga slijepih Istarske županije
- Dnevni centar za radnu terapiju i rehabilitaciju
- Udruga umirovljenika Rovinj
- **Sigurna kuća Istre**
- Udruga civilnih invalida rata Istarske županije
- Društvo multiple skleroze
- Dom za odrasle osobe Vila Maria
- Udruga Živa hrana Bale

3.3.3.2.2. Zdravstvo

Na području Općine Bale-Valle, na dan 31. prosinca 2014., prema podacima HZZO-a, bilo je zdravstveno osigurana 1.065 osoba.

Nadalje, prema podacima HZZO-a, jedna opća ambulanta je ugovorena u djelatnosti opće obiteljske medicine, jedna stomatološka ambulanta, te 1 ugovorena ljekarna.

Javne potrebe u domeni javno zdravstvenih mjera, za koje se Programom za zdravstvo u 2015. godini osiguravaju sredstva u proračunu Općine Bale, definirane su unutar iznosa od 17.000,00 kn.

Tabela 22 Program javnih potreba u zdravstvu, ua 2015. godinu

Djelatnost	Iznos (kn)
Deratizacija i dezinfekcija javnih površina	13.000,00
Higijeničarska služba	3.000,00
Veterinarske usluge	1.000,00
UKUPNO:	17.000,00

Izvor: JLS, 2015.

Mjere obvezne preventivne deratizacije i dezinfekcije propisane su kao opće mjere za sprečavanje i suzbijanje zaraznih bolesti utvrđene člankom 4. i 5. Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti (NN br.79/07, 113/08, 43/09) Zakona o veterinarstvu (NN br. 41/07 i 30/08). Obvezno je preventivno obavljanje deratizacije koja se provodi postupkom uništavanja miševa, štakora i drugih mišolikih glodavaca koji prenose uzročnike zaraznih bolesti, najmanje dva puta godišnje u dvije akcije, jedna u proljeće i jedna u jesen obavljanjem usluga u stambenim objektima i na javnim površinama, a dezinfekcijom se provodi postupak uništavanja insekata koji mogu prenijeti uzročnike zaraznih bolesti ili izazvati alergijske reakcije. Veterinarske mjere propisane su Zakonom o veterinarstvu, jedinice lokalne samouprave dužne su osigurati higijeničarsku službu, te snositi troškove za uklanjanje lešina, a usluge obavlja Veterinarska stanica u Rovinju.

3.3.3.3. Kultura

Tradicija je usmena predaja običaja (s generacije na generaciju), znanja, vještina unutar jedne homogene ljudske zajednice. Pod tradicijom se podrazumijeva kontinuiran i dugotrajan način ponašanja (najmanje 50 godina) koji se držao obaveznim, a oblikovana je mjestom (geografsko klimatskim uvjetima), poviješću, vjerom i kontekstom. Tradicijska kultura se oduvijek nadograđivala i to je teklo prirodnim putem iz naraštaja u naraštaj, ali su pri tom zadržane sve bitne temeljne značajke duhovnosti ljudi određenog kraja. Tradicijska kultura predstavlja usmenu predaju kulturno vrijednog stvaralaštva koje se dijeli na materijalnu i nematerijalnu kulturu. U materijalnu spadaju sve što čovjek stvara i oblikuje svojim rukama od materijala iz njegovog životnog okruženja, dok u nematerijalnu kulturu ubrajamo: ples, glazbu, pjesmu, dječje igre te razne druge vještine, umijeća i znanja. Tu valja naglasiti, u cilju boljeg razlijevanja, da npr. narodna nošnja ili čipka spadaju u materijalnu baštinu dok umijeće izrade navedenog spada u nematerijalnu tradicijsku kulturu.

3.3.3.3.1. Kriteriji razvrstavanja kulturnih dobara

Vrste kulturnih dobara pojedine jedinice lokalne samouprave i šire, definirane su Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, način, mjere i aktivnosti očuvanja i provođenja zaštite, te prava i obveze vlasnika kao i obavljanje upravnih i inspekcijskih poslova su u nadležnosti Vijeća za kulturna dobra, pri Ministarstvu kulture RH te mogućnosti ostvarivanja suradnje u financiranju zaštite i očuvanja kulturnih dobara na više hijerarhijskih razina.

Prema odredbama ovog Zakona kulturna se dobra mogu sagledati kao:

- Pokretne i nepokretne stvari od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja,
- Arheološka nalazišta i arheološke zone, krajolici i njihovi dijelovi koji svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru, a imaju umjetničku, povijesnu i antropološku vrijednost,
- Nematerijalni oblici i pojave čovjekova duhovnog stvaralaštva u prošlosti kao i dokumentacija i bibliografska baština
- Zgrade, odnosno prostori u kojima se trajno čuvaju ili izlažu kulturna dobra i dokumentacija o njima.

3.3.3.3.2. Nepokretna kulturna dobra

Tabela 23: Nepokretna kulturna baština

Kategorija zaštite	Naziv
Ruralno-urbana cjelina (grad, selo, naselje ili njegov dio)	Bale, urbanistička cjelina
Spomenik graditeljstva (građevina ili njezini dijelovi, te građevina s okolišem)	Kaštel Soardo-Bembo 21 crkva na području općine Bale
Spomenički kompleks (područje, mjesto, spomenik i obilježje u svezi s povijesnim događajima i osobama)	Fortifikacijski sustav "Formio-Sv. Benedikt-Paravija" (prijedlog zaštite)
Arheološki lokalitet (arheološko nalazište i arheološka zona, uključujući i podvodna nalazišta i zone)	Arheološko područje San Polo-Colone/Paravia Arheološka zona Barbariga 34 arheološke zone na području Općine Bale

Izvor: Upitnik JLS, 2014., Ministarstvo kulture

3.3.3.3. Pokretna kulturna dobra

Tabela 36: Pokretna kulturna dobra

Kategorija zaštite	Naziv	Lokacija
Zbirka predmeta u muzejima, galerijama, knjižnicama i drugim ustanovama, kao i u drugim pravnim osobama te državnim i upravnim tijelima uključujući i kod fizičkih osoba,	Ostaci fosila dinosaura	MC Ulika Bale
Crkveni inventar i predmeti	Lapidarij	Crkva pohađenja BDM Elizabeti, Bale

Izvor: Upitnik JLS, 2014.

3.3.3.3.4. Kultura u proračunu Općine Bale-Valle

Općina Bale-Valle u svrhu realizacije javnih potreba u kulturi prati, podržava i financira aktivnosti i poslove od značaja za razvoj kulture u Općini. Dio javnih potreba u kulturi provodi se putem ustanova kojima je Općina osnivač, ali i putem brojnih udruga.

Program javnih potreba u kulturi temelji se na:

- poticanju tradicionalnih kulturnih manifestacija i programa koji su dio kulturnih sadržaja općine Bale,
- stvaranju kvalitetnijih uvjeta za rad postojećih ustanova i udruga
- zaštiti i prezentaciji kulturne baštine i skrbi o kulturno-povijesnoj baštini.

Tabela 24: Program javnih potreba u kulturi

1. Aktivnosti Zajednice Talijana Bale	40.000,00
2. Udruga EIA	5.000,00
3. Udruga Fair Trade	10.000,00
4. Klapa Castrum Vallis Bale	20.000,00
5. AKADEMIJA SVEGA, obrt za ugostiteljstvo i filmsku produkciju	60.000,00
6. Udruga VITA	10.000,00
7. Župni ured Bale	30.000,00

8. Sufinanciranje organizacije zabavno-kulturnih manifestacija :	214.000,00
- Manifestacija „CASTRUM VALLIS“	5.000,00
- Manifestacija „Baljanska noć“	90.000,00
- Ostale izložbe i scenski nastupi	110.000,00
- Božićni i novogodišnji blagdani-program	5.000,00
- Tekuće održavanje objekata i opreme	4.000,00

Izvor: JLS, 2015.

3.3.3.4. Civilno društvo

Stvaranje okruženja poticajnog za razvoj civilnog društva jedna je od pretpostavki i mjerila demokracije i stabilnosti političkoga sustava svake regije. Koncept zajedništva i suradnje općinske vlasti s civilnim društvom u stvaranju, provedbi i nadzoru politika koje su od neposredna interesa za opće dobro među temeljnim je obilježjima moderne vlasti koja služi svojim građanima. Djelovanje organizacija civilnog društva jedan je od najvažnijih indikatora razine demokracije neke zajednice. Organizacije civilnog društva stoga imaju važnu ulogu u povezivanju zajednice i javnih institucija, te imaju snažan utjecaj na oblikovanje i artikuliranje Potreba i problema svoje zajednice.

Civilno društvo podrazumijeva da građanke i građani, u različitim skupinama, inicijativama i organizacijama, ali i individualno, uključivanjem u javni politički proces zastupaju u javnom prostoru različite interese i vrijednosti. Premda svaka od tih grupacija ima uglavnom jasno artikuliranu vrijednosnu ili interesnu orijentaciju, njihova sloboda izražavanja, udruživanja, javnog okupljanja, građanskog neposlušnosti i djelovanja ne smije ovisiti o tome o kakvim je vrednotama ili interesima riječ, a jedino dopustivo ograničenje može proizaći iz zahtjeva da se ne ugrozi sloboda svih drugih te da se ne narušavaju ustavne vrijednosti.

Na području Općine Bale-Valle djeluju 24 udruge, od čega 22 u naselju Bale, te po jedan u naseljima Golaš i Krmed:

Tabela 25: Popis udruga

<u>18001113</u>	BUDOKAI KLUB "LAV" BALE
<u>18001057</u>	DOBROVOLJNO VATROGASNO DRUŠTVO BALE
<u>18002235</u>	HIP-HOP STUDIO "3M-CONCORD"
<u>18002268</u>	KARTING KLUB RACING ACADEMY
<u>18002685</u>	KLAPA "CASTRUM VALLIS"
<u>18002772</u>	KLUB ZA SPORTSKI RIBOLOV COLONE BALE-VALLE
<u>18000600</u>	LOVAČKO DRUŠTVO "JAREBICA" BALE
<u>18000655</u>	NOGOMETNI KLUB "JEDINSTVO"
<u>18002382</u>	PLESNI STUDIO "RITAM I POKRET"
<u>18000975</u>	RUKOMETNI KLUB "BALE"
<u>18002280</u>	TENISKI KLUB "BALE"
<u>18001308</u>	UDRUGA "MON PERIN" BALE
<u>18002443</u>	UDRUGA "NATURAL"
<u>18002329</u>	UDRUGA "ŽIVA HRANA"
<u>18002027</u>	UDRUGA LJUBITELJA KAKTUSA "SPIN"

<u>18001817</u>	UDRUGA ZA KULTURU "KAMENE PRIČE"
<u>18001989</u>	UDRUGA ZA PROMICANJE PRAVEDNE TRGOVINE "FAIR ...
<u>18002593</u>	UDRUGA "VITA" BALE-VALLE
<u>18000898</u>	ZAJEDNICA TALIJANA – BALE
<u>18001564</u>	ŠPORTSKO DRUŠTVO "BALE"
<u>18001394</u>	ŠPORTSKO RIBOLOVNO DRUŠTVO "COLONE 04" BALE
<u>18001878</u>	ŽENSKI ODBOJKAŠKI KLUB "BALE"
<u>18002168</u>	UDRUGA "TIMUN"
<u>18002299</u>	"MALE RUKE" UDRUGA ZA DJECU I MLADEŽ

Izvor: Registar udruga, siječanj 2015.

Zakonom o zaštiti od požara (NN br.92/10) Općinski načelnik dužan je organizirati zaštitu od požara na svom području. Zakonom o vatrogastvu (NN br. 139/04, 174/04, 38/09, 80/10) Izvršno tijelo dužno je skrbiti o potrebama građana za organiziranjem i djelovanjem učinkovite vatrogasne službe i to osnivanjem Javne vatrogasne postrojbe (kao suosnivač sa Gradom Rovinj) ali i osigurati i poticati osnivanje Dobrovoljnog vatrogasnog društva te ustrojiti sustav zaštite i spašavanja civilnog stanovništva.

Dobrovoljno vatrogasno društvo Bale uspješno ispunjava svoju ulogu, te se, ujedno sa dodatnim opremanjem Civilne zaštite, stanovništvu i gostima na području Općine Bale-Valle, osigurava visok stupanj sigurnosti.

3.3.3.5. SWOT ANALIZA – društvena infrastruktura Općine Bale-Valle

Snage	Slabosti	Prilike	Prijetnje
Kvaliteta predškolske i osnovnoškolske infrastrukture i provođenje brojnih aktivnosti	Nedostatan prostor za aktivnosti predškolskog i osnovnoškolskog sustava te postojanje samo četverogodišnje osnovne škole	Provedba nacionalnih programa (međunarodni, nacionalni, privatni) za dodatno obrazovanje i stručno osposobljavanje za potrebe gospodarstva	Emigracija stanovništva uslijed većih mogućnosti i boljih prilika za rad i život mladih obrazovanih ljudi izvan Općine
Velik broj organizacija civilnog društva	Nedostatak smještajnih kapaciteta i specijaliziranih ustanova za zbrinjavanje starijih osoba, osoba otežane pokretljivosti, duševno bolesne i mentalno retardirane osobe	Povezivanje osnovnoškolskih ustanova u bližem okruženju i EU-u	Ovisnost rada organizacija civilnog društva o entuzijazmu pojedinaca i javnim financijskim sredstvima Općine
Dobra opremljenost dječjeg vrtića potrebnim namještajem i didaktičkim igračkama	Veliki broj starog i nemoćnog stanovništva koje često nema prikladnu pomoć u svakodnevnom životu	Javno privatno partnerstvo kao podrška razvoju društvene i socijalne infrastrukture	Devastacija vrijedne prirodne, povijesne i kulturne baštine zbog nedorečenosti propisa ili nedovoljne svijesti ljudi
Odlična međusuradnja udruga u kulturi i/ili sportu - zajednička realizacija projekata	Nedovoljna umreženost OCD-ova i suradnja s drugim sektorima	Poboljšanje energetske učinkovitosti javnih institucija	Sve veći broj korisnika socijalne skrbi
Dobra obuhvaćenost djece predškolske dobi programima predškolskog odgoja	Nedostatni i neadekvatni prostorni i materijalni kapaciteti OCD-ova za kvalitetan rad	Umrežavanje organizacija civilnog društva i zajednički nastup	Starenje stanovništva
Važnost OCD-ova i jačanje njihova djelovanja u razvoju civilnog društva i ukupnog razvoja Općine	Neadekvatni/nedostatni prostori i sredstva za sufinanciranje OCD-ova	Jačanje udruga kroz njihovo uključivanje u pripremu i provedbu projekata financiranih EU fondovima	Porast delikvencije i socijalno neprihvatljivog ponašanja
Veliki broj sportskih udruga i tradicija bavljenja sportom	Nedostatna znanja/vještine članova OCD-ova te nepostojanje info-točaka	Poticati sudjelovanje građana kroz rad u udrugama	Koncentracija kulturnih i općenito društvenih aktivnosti i sadržaja u središtima
Bogata kulturna baština – materijalna i nematerijalna	Nedostatak inventarizacije i valorizacije kulturno-povijesnog naslijeđa, devastacija i neodržavanje kulturne i graditeljske baštine	Poticati i podržati razvoj mreža OCD-ova s obzirom na njihova područja djelovanja	
Veliki broj dionika zainteresiranih za rad na projektima koji doprinose društvenoj aktivnosti zajednice	Nedovoljan broj centara i programa za društveni razvoj zajednica	Podizati kapacitete, vještine i znanja OCD-ova, naročito na područjima institucionalnog jačanja i razvoja, razvoja i implementacije EU-projekata, odnosa s javnošću te financijskoga planiranja i upravljanja	
Zainteresirano i socijalno osjetljivo stanovništvo	Slaba umreženost pojedinaca entuzijasta / pokretača razvoja	Poticati i podržati programe eko-socijalne ekonomije, socijalnog zapošljavanja i društvenoga poduzetništva, te razviti programe za njihovu financijsku potporu	
Uključenost marginaliziranih skupina u društvu u aktivni život zajednice	Izostanak aktivnosti cjeloživotnog obrazovanja	Program ruralnog razvoja 2014.-2020., i ostali programi i fondovi EU	
Sve veći broj mladih ljudi uključen u	Loše stanje društvene infrastrukture te njihova	Razvoj programa cjeloživotnog učenja,	

OPĆINA BALE-VALLE - Program ukupnog razvoja 2015.-202

osmišljavanje ponude i manifestacija na području Općine	neadekvatna namjena u pojedinim naseljima	jačanje prilagodljivosti i drugih programa ulaganja u ljudske potencijale te uključivanje stanovništva u te programe	
Značajan broj objekata društvene infrastrukture	Nedostatak kadrova osposobljenih za pripremu i provedbu EU projekata	Modernizacija i ulaganje u razvoj odgojno-obrazovne infrastrukture (izgradnja, odnosno dogradnja dječjih vrtića, osnovne škole i sportske dvorane)	
Aktivno civilno društvo i rad udruga koje pokrivaju sva područja djelatnosti	Nedovoljna uključenost privatnog sektora u osmišljavanje i planiranje razvoja	Izgradnja i uređenje društvene i kulturne infrastrukture (obnova društvenih domova, stavljanje u funkciju/prenamjena i obnova ostalih objekata društvene namjene)	
Postojanje vatrogasnog društva i civilne zaštite	Nepostojanje objekata za smještaj i skrb o starijim i nemoćnim osobama	Potražnja za povećanjem kapaciteta objekata za smještaj i skrb o starijim i nemoćnim	
	Nedostatak adekvatnih prostora za rad mjesne samouprave, djelatnost civilnog društva	Ulaganja u dječje vrtiće, igraonice za djecu, sportsko-rekreativne centre, igrališta za djecu s invaliditetom	
	Nedovoljan broj dječjih igrališta, pojedina postojeća neadekvatno opremljena	Ulaganje u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje objekata za rekreaciju, slobodno vrijeme kao što su društveni domovi, vatrogasni domovi, lovački domovi, kulturni centri	
	Nepostojanje objekata za civilnu i kulturnu infrastrukturu (multimedijske dvorane, scenski i kazališni prostor i sl.)	Ulaganje u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje igrališta (dječja, sportska), sportskih terena i pratećih objekata, rekreacijske zone, biciklističkih staza, tematskih puteva	
		Opremanje vatrogasnih domova i infrastrukture potrebne za učinkovitu civilnu zaštitu	

3.4. PRIRODNO I KUTURNO NASLJEĐE TE NJIHOVA ZAŠTITA

Bale, mali slikoviti gradić koji potječe još iz rimskog doba, obiluje velikim brojem znamenitosti. U dobro sačuvanoj starogradskoj jezgri glavna je znamenitost palača Sorado-Bembo, kojoj je nedavno obnovljeno pročelje i zasigurno je jedna od najljepših starih građevina u Balama. Svakako treba spomenuti i ljepotu župne crkve Pohodenja Blažene Djevice Marije Sv. Elizabeti, kao i lapidarij u kripti župne crkve i gradsku palaču. U vrijeme dok se gradila današnja župna crkva Blažene Djevice Marije, ostaci starijih crkvi koje su postojale na tom prostoru pažljivo su pohranjivani u kriptu. U kripti se i danas čuvaju kamene i arheološke skulpture te ulomci dekorativne kamene plastike i nadgrobnici iz razdoblja od antike do kasnoga srednjeg vijeka. U kripti je pohranjen i drveni oltar iz 11. stoljeća te kameni sarkofag iz sedmog stoljeća u kojem su pohranjeni ostaci Blaženog Julijana, zaštitnika Bala. Općina Bale može se pohvaliti i velikim brojem povijesnih znamenitosti koji se nalaze izvan grada. Svakako valja izdvojiti arheološko područje San Polo-Colone-Paravia koje uz samu obalu nudi niz nalazišta od rimskih vila rustica do srednjovjekovnih i gotičkih crkava, te rimskih uljanih preša i Kazamata.

Starogradska jezgra Bala posebna je urbanistička cjelina izgrađena unutar utvrde, te je zaštićena kao i većina kuća zidanih u njoj. Zbijene kuće povezane su uličicama koje su popločene kamenom. Starogradska jezgra unutar koje je kaštel Soardo-Bembo i značajni sakralni objekti nudi svojim posjetiteljima kao i žiteljima ovoga mjesta posebno ozračje. Na trgu popločenom kamenom izvan gradskih zidina u 14. je stoljeću sazidana prekrasna lođa ispred gradske palače koja je u 19. stoljeću doživjela veće izmjene. U starogradskoj je palači i danas sjedište Općinske administracije. Tu se čuva i Statut kojeg je Mletačka republika odobrila 1477. godine, Statuto del Comun de Valle-Bale izričito naziva Castel de Valle, odnosno Comun de Valle. Inače, Mletačka je republika još 16. studenog 1332. godine Balama priznala položaj grada nazvavši ga TerraVallis ili Commune de terreVallis. U uvali Sv. Pavla (San Polo) uz istoimeni auto kamp nalaze se ostaci antičke vile rustice i srednjovjekovne crkve Sv. Pavla. To je arheološka zona u kojoj se mogu pogledati ostaci antičkih građevina (zidova, prostorija, preša), dok se uz crkvu nalazi i manja uzvisina koja je također, pretpostavlja se, ostatak povijesne arhitekture. Utvrde kazamate građene su između 1898. i 1914. godine, i danas su među najbolje sačuvanim primjerima obrambene arhitekture 19. i 20. stoljeća. Utvrde Monformo, San Benedetto, Caluzzi, Paravia-istok, Paravia-zapad i Paravia vojarna jedinstveni su fortifikacijski kompleks čije su građevine odlično očuvane.

Župna crkva Pohodenja Blažene Djevice Marije Sv. Elizabeti velika je građevina od bijelog kamena izgrađena na ostacima bazilike iz 9. stoljeća. Ova župna crkva pravi je rekorder jer je na istom mjestu peta građevina u nizu. Podaci kazuju da ju je dao izgraditi Tomaso Bembo, gradonačelnik Bala od 1845. do 1891. godine. Unutar crkve se nalazi drveni kip Gospe od Mon Perina iz 15. stoljeća za kojeg mnogi vjeruju da ima čudotvornu moć. Legenda kazuje kako su jedne izuzetno sušne godine nakon molitve pred kipom, nad Bale došli oblaci i počela je padati jaka kiša koja je spasila mjesto od posljedice jake suše. Kiša je, legenda kaže, padala samo u Balama, dok su sva okolna mjesta ostala bez kišnih kapi.

O vrijednosti kulturnih znamenitosti u općini Bale svjedoči popis kulturnih dobara koja su obuhvaćena Registrom kulturnih dobara u Hrvatskoj.

BALE - urbanistička cjelina – br. RRI-207 u Registru kulturnih dobara RH, u tijeku je postupak revizije registracije. Današnje naselje Bale izgrađeno je na lokalitetu na kojem se pretpostavlja da je u prapovijesti bila gradina, a po arheološkim nalazima može se utvrditi postojanje naselja i u rimsko doba.

KAPELA SV. MARIJE MALE u Balama – br. Z - 872 u Registru kulturnih dobara RH - Lista zaštićenih kulturnih dobara

Sv. Marija Mala jednobrodna je dvoapsidalna crkva iz 8. stoljeća. Apside su presvođene izduženim polukulatama sa trompama. Na sačuvanim zidovima iščitavaju se troja vrata, na zapadnom, sjevernom i južnom zidu, od kojih su ona na sjevernom zazidana u romaničkom razdoblju, te dva prozora na južnom zidu. Začelje je raščlanjeno lučno spojenim lezenama, koje tvore plitke niše. U apsidama crkve sačuvani su ostaci dva sloja zidnih slika. Na donjem sloju iščitavamo latinski križ nalik stiliziranim križevima predromaničkih iluminacija, dok se na gornjem romaničkom sloju danas naziru samo fragmenti crvenkaste boje, no prije tridesetak godina tu se jasno vidjela glava nekog sveca. Tijekom istraživanja pronađeni su fragmenti tranzena te fragment ploče oltarne pregrade predromaničkog razdoblja, koji su danas izloženi u Lapidariju u Balama.

KAPELA SV. DUHA u Balama – br. Z - 873 u Registru kulturnih dobara RH - Listi zaštićenih kulturnih dobara

Sv. Duh je malena jednobrodna kasnogotička kapela ravnog začelja te bogato oslikane unutrašnjosti. Iznad vrata ima ukrašen gotički luk, a do njih dva zazidana kvadratna prozora. Na položaju starog izgrađen je neogotički zvonik na preslicu. Na površini šiljatog svoda i djelomično u donjem registru izvedeni su prizori Kristološkog ciklusa. Na istočnom, začelnom zidu u luneti nalazi se prikaz Sedes Sapientie (Prijestolje milosti) okruženo svecima, te prikaz Krunjenja Bogorodice (oštećeno) sa po dva sveca u nišama sa svake strane u donjem pojasu, dok je zapadni zid oslikan prizorima anđela s trubljam i lentama na kojima su uglatom goticom ispisane poruke liturgijskog karaktera. U nižoj zoni vidljivi su prizori pakla. Oslik načinjen u fresco-secco tehnici vjerojatno datira iz druge polovine 15. stoljeća. U podu, lijevo i desno od oltara, uzidane su dvije nadgrobne ploče s grbovima (lijeva grb obitelji Soardo).

KAŠTEL SOARDO - BEMBO u Balama – br. Z - 857 u Registru kulturnih dobara RH - Lista zaštićenih kulturnih dobara

Kaštel Soardo - Bembo u Balama gradi se početkom 16. stoljeća na mjestu starije monumentalne palače, između dviju kula u sklopu gradskih bedema. Oblik i struktura gradskih zidina očuvani su u izdignutom podnožju i dijelom u južnoj kuli, današnjem rizalito istaknutom krilu, u kojem se nalazi i presvođeni ulaz u kaštel. Općom prostornom koncepcijom, unutrašnjim rasporedom prostora (po dvije manje prostorije sa svake strane velikog središnjeg salona na prvom i drugom katu), obradom arhitektonske plastike (okvira prozora, kapitela i stupova), veličinom i rasporedom otvora na pročelju (kvadrifore u središnjem uvučenom dijelu, monofore na bočnim krilima) palača se uklapa u lokalnu tradiciju venecijanskih kasnogotičkih palača na ovom području. Sve to ukazuje na jedinstveni nastanak palače početkom 16. st. kao rezultat sveobuhvatne rekonstrukcije (dovršena vjerojatno 1527. za vrijeme podestata Andrea Bondumiera). Palača je 1618. ženidbom prešla u posjed obitelji Bembo po kojoj se i danas naziva. Tada su zazidane monofore na bočnim krilima i otvoreni jednostavni pravokutni prozori te djelomično zazidane kvadrifore u središnjem dijelu.

HIDROARHEOLOŠKE ZONE – br. RRI - 110 u Registru kulturnih dobara RH

Na području koje se proteže od Poreča do Barbarige nalazi se 6 hidroarheoloških zona spomeničkog značaja među kojima su u Općini Bale sljedeće:

- zona prilaznih voda uvali Sv. Pavla. Na tom području nalaze se ostaci rimskog zbijenog naselja s pristaništem koji se protežu pod morem.
- zona prilaznih voda uvali Kolone. Na tom području nalaze se ostaci rimskog naselja s pristaništem i podmorskim cisternama.
- zona prilaznih voda rtu Barbariga sa sjeverne i južne strane. Na obali i zaleđu nalaze se brojni ostaci rimskih naselja, vila i gospodarskih zgrada.

SV. Marija Velika (St Maria Alta) – br. Z - 598 u Registru kulturnih dobara RH - Listi zaštićenih kulturnih dobara

Ostaci ranosrednjovjekovne crkve Sv. Marije Velike i njezina samostana nalaze se oko tri kilometra zapadno od Bala, sjeverno od ceste za Rovinj. Kompleks se prostire na površini od otprilike 4000 m² i obuhvaća trobrodnu, troapsidalnu bazilikalnu crkvu, samostanske prostorije, groblje i malenu jednobrodnu freskiranu memoriju iz 11. stoljeća. Nad srednjim brodom bazilike 1789. sagrađena je nova sakralna građevina, koja je bila u funkciji do sredine prošlog stoljeća. Ovaj višeslojni lokalitet zanimljivo je svjedočanstvo kontinuiteta gradnje na tom prostoru, no možda je najupečatljivija njegova ranosrednjovjekovna faza (8. stoljeće) - faza samostanske gradnje, koja se u dosadašnjim istraživanjima pokazala kao izuzetno bogato opremljeno zdanje. Troapsidalni sistem Sv. Marije tradicionalno je nasljeđe istarske arhitekture starokršćanskog razdoblja. Prema načinu zidanja i nepravilnostima u tlocrtu i izgradnji apsida može se zaključiti da je crkva podignuta u 9. ili 10. stoljeću.

SAN POLO - KOLONE - PARAVIJA - ARHEOLOŠKA ZONA – Preventivna zaštita – br. P - 21 u Registru kulturnih dobara RH

U uvali Sv. Pavla (San Polo) nalaze se ostaci antičke vile rustike i ranosrednjovjekovne crkve Sv. Pavla. Područje uz obalu, cca 200 m sjeverno i južno od ostatka crkve, predstavlja arheološku zonu u kojoj se vide ostaci antičkih građevina (zidova, baza preše, podnica prostorija). Uz samu crkvu nalazi se manja uzvisina koja vjerojatno predstavlja ostatak povijesne arhitekture.

SV. PAVAO je jednobrodna crkva sa sačuvanom polukružnom apsidom na istočnoj strani. U elevaciji su sačuvani istočni, južni i sjeverni zid, dok je pročelje sačuvano na razini poda s vidljivim kamenim pragom u sredini. Djelomično je sačuvan i izvorni pod crkve od monumentalnih ploča. Krajem 1999. godine izvršeno je arheološko i konzervatorsko istraživanje crkve i lokaliteta tijekom kojeg su u potpunosti očišćeni ostaci crkve te definirana njezina tipologija i morfologija. Vjerojatno se radi o građevini iz razdoblja ranog srednjeg vijeka (9.-10. stoljeće) u kojoj su upotrebljeni dijelovi ranijih zidova.

Pregledom terena i relevantne dokumentacije utvrđeno je da se i u uvali Kolone nalazi vila rustika koja vjerojatno čini kompleks s vilom u uvali Sv. Pavla. U širem zaleđu uvala Sv. Pavla i Kolone, od brežuljka Manjan pa do uvale Bus, obuhvaćajući Paraviju zabilježeni su prapovijesni lokaliteti - gradine i tumuli.

BARBARIGA – ARHEOLOŠKO-ARHITEKTONSKO-PEJZAŽNI KOMPLEKS - Preventivna zaštita – br. P – 389 u Registru kulturnih dobara RH – preventivna zaštita je istekla, u tijeku je postupak utvrđenja kulturnog dobra

Na području Barbarige, južno od novijeg turističkog naselja Barbariga, od uvale Marić do Stancije Barbariga i na sjeverozapad do Rta Barbariga, prema utvrđi san Benedetto prostire se niz arheoloških lokaliteta i arhitektonskih sklopova u kultiviranom krajoliku.

Seoske cjeline i stancije

U Općini Bale nalazimo više od 80 malih seoskih sredina i stancija, koje govore o nekad gospodarski vrlo aktivnom području, a danas su najvećim dijelom u stanju degradacije.

3.5. ZAŠTITA OKOLIŠA

Obilje prirodnih resursa, zemljopisni položaj i blaga klima predstavljaju okosnicu razvoja Općine Bale-Valle te čine ovo područje ugodnim za život i obavljanje niza gospodarskih djelatnosti, koje u svojoj osnovi podrazumijevaju uporabu prirodnih resursa

Rastući pritisci na okoliš sve više naglašavaju potrebu njegove zaštite, budući da je kvaliteta života stanovništva na određenom području ovisna o samoj kvaliteti okoliša. Povećanje vrijednosti, vrsnoće i izgleda okoliša jedan je od ciljeva prostornog razvoja Istarske županije. Sukladno tome, u najrelevantnija područja zaštite okoliša spadaju zaštita vode, šume, zraka, tla te kulturne baštine i krajolika, kao i zaštita od suvremenih oblika zagađenja, odnosno zagađenje bukom i svjetlosti. Zaštita okoliša od presudne je važnosti za budući napredak. Sve odluke i aktivnosti na razini Općine moraju biti usmjerene k optimalnom, racionalnom korištenju raspoloživih resursa, posebno prirodnih. Potrebno je poduzimati aktivnosti i mjere za minimiziranje negativnih utjecaja na okoliš, odnosno pristupiti aktivnostima koje direktno pridonose očuvanju i unaprjeđenju okoliša. Pitanje zaštite okoliša je ujedno i vrlo važno etičko pitanje. Pri upravljanju Općinom pitanje zaštite okoliša posebno je složeno jer je potrebno pronaći ravnotežnu razinu istodobne zaštite okoliša i gospodarskog razvoja, dakle ravnotežu ekologije i ekonomije, uz stvaranje preduvjeta za kvalitetnije uvjete života lokalnom stanovništvu.

Uzimajući u obzir da priroda ne poznaje državne granice, EU ima snažno zakonodavstvo za njezinu zaštitu. Počevši od mjera zaštite divljih ptica i njihovom primjenom na mnoge ugrožene biljke, životinje i njihova staništa, vrhunac je dostignut stvaranjem mreže Natura 2000, sveeuropske mreže područja namijenjenih zaštititi vrsta i staništa u njihovom prirodnom okruženju. Mreža se sastoji od više od 26 000 lokaliteta i najveća je u svijetu. Sad već gotovo potpunom mrežom obuhvaćeno je skoro 18 % područja EU-a – prostor jednak površini Njemačke, Poljske i Češke Republike zajedno.

NATURA 2000 - Mreža morskih i kopnenih područja od međunarodne važnosti, izdvojenih za očuvanje rijetkih i ugroženih prirodnih staništa i biljnih i životinjskih vrsta, zaštićenih Direktivama Europske unije. Mreža NATURA 2000 sastoji se od Posebnih područja zaštite - SAC (područja izdvojenih na temelju Direktive o staništima) i Područja posebne zaštite - SPA (područja izdvojenih na temelju Direktive o pticama). Ekološka mreža Republike Hrvatske, proglašena Uredbom o ekološkoj mreži (NN 124/2013), predstavlja područja ekološke mreže Europske unije Natura 2000.

Ekološka mreža Republike Hrvatske obuhvaća 36,67% kopnenog teritorija i 16,39% obalnog mora, a sastoji se od 571 poligonskog Područja očuvanja značajnih za vrste i stanišne tipove (POVS), 171 točkastih Područja očuvanja značajnih za vrste i stanišne tipove (najvećim dijelom špiljski objekti) (POVS) te 38 poligonskih Područja očuvanja značajnih za ptice (POP).

Iz karte Natura 2000, dostavljene od Državnog zavoda za zaštitu prirode u studenom 2014., vidljivo je da je polovica Općine Bale-Valle pod Područjem očuvanja značajnim za vrste i stanišne tipove – POVS (Predložena područja od značaja za Zajednicu – pSCI).

Tabela 26: Staništa na NATURA 2000 području

Identifikacijski broj područja	Naziv područja	Kategorija za ciljnu vrstu	Znanstveni naziv vrste	Hrvatski naziv vrste	Status (G= gnjezdarica; P = preletnica; Z = zimovalica)		
HR1000032	Akvatorij	1	<i>Gavia arctica</i>	crnogri			Z

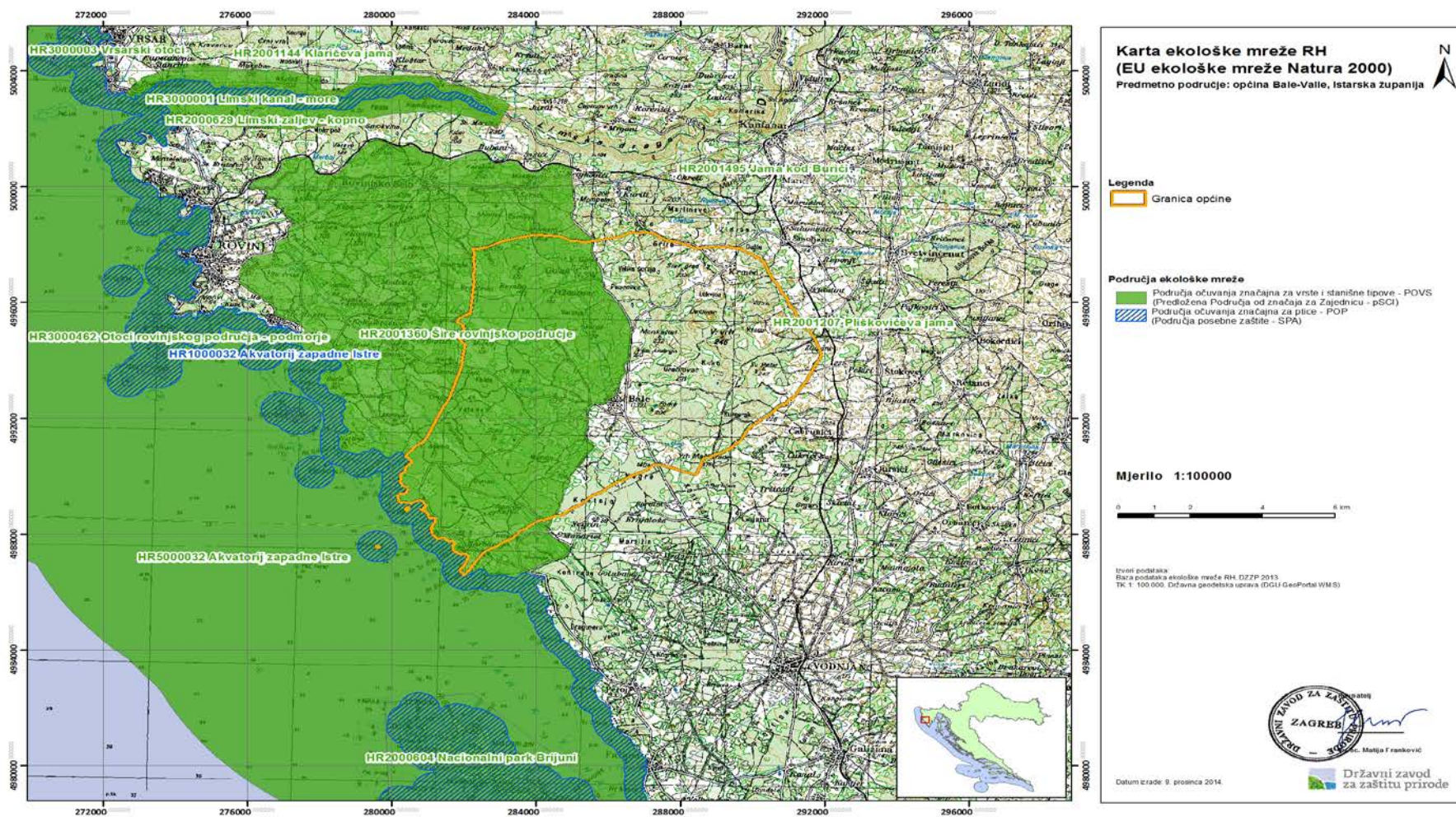
	zapadne Istre			plijenor crvenogri plijenor			
		1	<i>Gavia stellata</i>				Z
		1	<i>Phalacrocorax aristotelis desmarestii</i>	morski vranac	G		
		1	<i>Sterna hirundo</i>	crvenokljuna čigra	G		
		1	<i>Sterna sandvicensis</i>	dugokljuna čigra			Z
		1	<i>Alcedo atthis</i>	vodomar			Z

Identifikacijski broj područja	Naziv područja	Kategorija za ciljnu vrstu/stanišni tip	Hrvatski naziv vrste/hrvatski naziv staništa	Znanstveni naziv vrste/Šifra stanišnog tipa
HR5000032	Akvtorij zapadne Istre	1	dobri dupin	<i>Tursiops truncatus</i>
		1	Preplavljene ili dijelom preplavljene morske špilje	8330
		1	Pješčana dna trajno prekrivena morem	1110
HR2001360	Šire rovinjsko područje	1	kopnena kornjača	<i>Testudo hermanni</i>
		1	barska kornjača	<i>Emys orbicularis</i>
		1	četveroprugi kravosas	<i>Elaphe quatuorlineata</i>
		1	Eumediteranski travnjaci Thero-Brachypodietea	6220*
		1	Mediterranske sitine (Juncetalia maritimi)	1410
		1	Špilje i jame zatvorene za javnost	8310
		1	Obalne lagune	1150*
		1	Vegetacija pretežno jednogodišnjih halofita na obalama s organskim nanosima (Cakiletea maritimae p.)	1210

Izvor: DZZP, 2014.

Zaštita područja ekološke mreže osigurava se, osim provođenjem propisanih mjera zaštite, i provođenjem uvjeta zaštite prirode koji se izdaju sukladno odredbama Zakona o zaštiti prirode. Svi planovi gospodarenja prirodnim dobrima i dokumenti prostornog uređenja sadrže mjere i uvjete zaštite prirode. Ako se cilj očuvanja područja ekološke mreže odnosi na prirodne vrijednosti kojima se upravlja temeljem plana gospodarenja prirodnim dobrima ili ako se propisane mjere zaštite odnose na gospodarenje prirodnim dobrima, predlaže se da tim područjima upravlja fizička ili pravna osoba koja provodi plan, ukoliko taj plan sadrži uvjete zaštite prirode. Nije dopušteno uvođenje genetski modificiranih organizama u okoliš u područjima ekološke mreže te u područjima koja predstavljaju zaštitne zone utjecaja. Područjima ekološke mreže upravljaju javne ustanove osnovane za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima.

Slika 11 NATURA 2000 na području Općine Bale-Valle

Izvor: DZZP, 2014., <http://natura2000.dzzp.hr/natura/>

Održivo korištenje gore navedenih prirodnih dobara korištenje je prirodnih dobara na način i u obujmu koji ne vodi do njihova propadanja, nego se održava njihov potencijal kako bi se udovoljilo potrebama i težnjama sadašnjih i budućih naraštaja. Općenito je u korištenju prirodnih dobara i uređenju prostora obvezno primjenjivati načela, mjere i uvjete zaštite prirode, a kada se radi o zaštićenim prirodnim vrijednostima provode se posebne mjere (Pravilnik o ocjeni prihvatljivosti plana, programa i zahvata za ekološku mrežu NN 118/09). Za područja ekološke mreže potrebno je propisati praćenje stanja. Monitoring se odnosi na one pokazatelje koji omogućuju:

- praćenje stanja divljih svojti i stanišnih tipova te
- utvrđivanje učinkovitosti mjera zaštite s obzirom na ostvarivanje utvrđenih ciljeva očuvanja.

Postojanje zaštićenih područja Natura 2000 predstavlja veliku prednost jer pruža mogućnost očuvanja ugroženih vrsta flore i faune i zadržavanje biološke raznolikosti. Istodobno je i prijetnja jer se u zaštićenim područjima propisuju visoki standardi zaštite okoliša i istodobno se zakonski ograničavaju mogućnosti izgradnje kako bi se zadržala izvorna biološka baština.

Monitoring je potrebno prioritetno provoditi za divlje svojte i stanišne tipove koji su utvrđeni kao ciljevi očuvanja za predmetno područje ekološke mreže, pri čemu je posebnu pažnju potrebno usmjeriti na vrste čije stanje najočitiije odražava promjene u staništima drugih vrsta, odnosno u stanišnim tipovima. U slučaju investicija na području koje je pod zaštitom NATURA 2000, potrebno je provoditi ocjenu prihvatljivosti. Ocjena prihvatljivosti za ekološku mrežu postupak je kojim se procjenjuje postoji li vjerojatnost da provedba plana, programa ili zahvata u područje ekološke mreže, samog ili s drugim planovima, programima ili zahvatima, može imati značajan utjecaj na ciljeve očuvanja i cjelovitost područja ekološke mreže s obzirom na njenu strukturu i funkcionalnost.

Dodatno, na području Općine Bale-Valle živi čak 390 vrsta leptira. Mnogi od tih bajkovitih bića koji žive na livadama punima cvijeća zaštićeni su zakonom i spadaju u visoko ugrožene vrste koje se rijetko mogu sresti u svijetu. Od 1992. ovo područje vrijedno je nalazište kostiju dinosaura. Na nalazištu ostataka dinosaura, predlaže se gradnja paleontološkog edukacijskog parka koji bi se protezao od nalazišta ispod mora, preko obale prema unutrašnjosti.

Pretpostavlja se da je na ovome području obitavalo desetak vrsta dinosaura. Jedan od njih je i brachiosaurus, gotovo najveći dinosaur koji je postajao na zemlji čija je težina dosegala do 30 tona, a mogao je dosegnuti duljinu od 20 do 25 metara. Zbog ovog velikog pronalaska Bale su uvrštene u Svjetski popis paleontoloških nalazišta. Baljansko nalazište, koliko je poznato, jedino je nalazište u svijetu koje okamenjene ostatke ovih gmazova skriva pod morem, a pretpostavlja se da su neki stari čak 95 milijuna godina.

Kompleksniji i utjecajniji oblici uključivanja stanovništva u provođenje sustava zaštite okoliša nadograđuju se na male aktivnosti u zajednici. Lokalni plan aktivnosti zaštite okoliša, stoga, treba najprije odrediti trenutačno stanje uključenosti stanovništva i aktivnosti zajednice. Iako se češće može pronaći manji broj stanovnika spremnih za individualno djelovanje, takvo djelovanje nema osobito snažan utjecaj na stanovništvo u cjelini. Tek široko uključivanje stanovništva u aktivnosti za dobrobit okoliša u zajednici jamči kvalitetnu brigu o okolišu.

3.6. TURIZAM

Turizam kao društveno-ekonomska djelatnost predstavlja skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka posjetitelja u nekom mjestu, pri čemu se ne zasniva stalno prebivalište, a ima značajan utjecaj na ukupna društvena i gospodarska kretanja određenog područja.

3.6.1. Smještajna i prostorna resursna osnova turizma Općine Bale-Valle

Prema Pravilniku o proglašavanju turističkih općina i gradova i razvrstavanju naselja u turističke razrede (NN 122/09), i pripadajućim izmjenam i dopunama Pravilnika, naselje Bale-Valle pripada kategoriji A, dok su naselja Golaš i Krmed u kategoriji D.

Općina Bale-Valle, radi svojih prirodnih, kulturno-povijesnih i tradicijskih osobitosti, ima velik potencijal za razvoj, prvenstveno selektivnih oblika turizma zasnovanih na održivom korištenju kulturne i prirodne osnove. Jedna od prioritetnih aktivnosti Općine bit će brendiranje Općine sa ciljem izgradnje prepoznatljivosti, ali i iznalaženja rješenja za postizanje sinergija najznačajnijih sektora, osiguranje diverzifikacije gospodarskih djelatnosti te u konačnici poticanje razvoja Općine Bale-Valle.

3.6.1.1. Smještajna resursna osnova

Na području Općine Bale-Valle nalazimo relativno dostatne kapacitete za smještaj turista, no pretpostavka daljnjeg jačanja turizma povlači za sobom i potrebu razvoja i nadogradnje smještajnih kapaciteta. Dodatno, niti jedna od smještajnih jedinica nema 5 zvjezdica.

Tabela 27: Smještajna resursna osnova na području Općine Bale-Valle

	Ukupno	2 zvjezdice	3 zvjezdice	4 zvjezdice	Broj ležajeva
Hoteli	2			2	60
Turistički apartmani	112	12	79	21	417
Guest House	5		3	2	32
Kamp	2	2			2034

Izvor: JLS Upitnik, 2014.

U sklopu Mon Perin d.o.o., na području Općine organizirani su kampovi San Polo i Colone.

U kampu San Polo, na raspolaganju je:

- 320 parcela veličine od 80-120 m² sa kompletnom infrastrukturom (struja, voda, odvod)
- kamp prostori bez struje i vode

U sklopu kampa Colone, na raspolaganju su:

- 280 parcela sa kompletnom infrastrukturom, veličina parcele od 80 do 150 m²
- kamp prostori bez struje i vode

3.6.1.2. Prostorna resursna osnova

Aktualnu turističku ponudu treba promijeniti, uskladiti s novim izazovima i obogatiti te osvježiti s različitim autentičnim, tradicijskim, kulturnim i ambijentalnim elementima koji su tipični za Općinu Bale-Valle i njezinu okolicu. Općina Bale-Valle i/ili zainteresirano stanovništvo trebalo bi ulagati u smještajne kapacitete te sudjelovati u organizaciji i kreiranju turističke ponude različitih oblika provođenja slobodnog vremena, dokolice i ostalih oblika rekreacije. Do različitih oblika turizma može se doći nizom planskih mjera međusektorskog povezivanja različitih oblika gospodarskih aktivnosti.

Uz ruralni turizam, veliki potencijal na području Općine nalazi se u adrenalinskom, kongresnom, lovnom te turizmu temeljenom na zdravoj prehrani. U cilju aktiviranja ruralnog prostora i njegove autohtonosti potrebno je povezati turizam i poljoprivredu kroz ekološku proizvodnju zdrave hrane (voća i povrća). Ovo povezivanje treba stvoriti specifičnu ponudu kroz koju mogu oživjeti ruralna područja i tradicijska graditeljska i etnološka baština.

Turistička atrakcija je privlačan element u nekoj destinaciji u obliku kulturno-povijesne baštine, prirodne cjeline, pojavne prirode ili događaja koji motivira turista za dolazak, a i okosnica je razvoja turizma u destinaciji. Budući da u prirodne atrakcije spadaju klima, flora i fauna, pejzaž itd., a atrakcije koje je stvorio čovjek obuhvaćaju kulturno-povijesnu baštinu (zbirke, spomenici), etnosocijalne i umjetničke atrakcije, Općina ima sve predispozicije za navedeno.

3.6.2. Turistička potražnja

Kultura života i rada objedinjuje: folklor, rukotvorstvo, tradicijsku gradnju i uređenje vrtova, tradicijske obrte, vinarstvo i gastroenologiju, gastronomiju, ugostiteljsku tradiciju i suvremenu proizvodnju. Ovi elementi potencijalno mogu postati i turistička atrakcija; npr. kušaonice autohtonih jela i proizvoda od domaće uzgojenih povrtnih ili voćarskih kultura kao turistička atrakcija u sferi privatnog poduzetništva, osnova za kreiranje turizma događanja i manifestacija (narodne pjesme i plesovi, narodne nošnje, običaji i legende), kao i osnova za kreiranje autentičnih suvenira destinacije. Oni su uglavnom lokalne ili regionalne turističke atrakcije iako nevidljivi u prostoru dok ih se ne prezentira i intepretira posjetiteljima na odgovarajući način. Međutim, njihov značaj kako za kulturni identitet zajednice, tako i kao potku turističkoj atrakciji potrebno je prepoznati te poticati inicijative i projekte u domeni njihovog istraživanja, prezentiranja i njegovanja. Mirnoća i specifično uređenje Općine uz vrlo visok stupanj ekološke kvalitete osiguravaju značajan turistički potencijal.

Simbol vizualnog identiteta Bala su leptiri. Upravo su leptiri osvanuli na svim znakovima dobrodošlice na ulazu u mjesto, novim promidžbenim katalogima, kartama biciklističkih staza te kartama Općine. Simbol je osmišljen kroz projekt "Bale - tako skriven mali svijet". U starogradskoj jezgri se pokraj svih kulturno-povijesnih znamenitosti nalaze nove tabele koje daju osnovne informacije o objektu. Na novom planu Općine označeni su i ugostiteljski objekti, trgovine, galerije, te sve što bi turistima moglo zatrebati za vrijeme boravka u Balama.

Prihodi od boravišne pristojbe u 2012. godini iznosili su 935.236,51 kn, dok u 2013. 933.450,56 kn.

Na području Općine Bale-Valle u 2013. godini, ostvareno je 200.265 noćenja, od čega 18,81% u kućanstvima, 2,27% u hotelima te 78,92% u kampovima. U promatranju turističkih

noćenja u 2012., kada je broj ostvarenih noćenja iznosio 205.360, primijećuje se lagani pad, ponajviše ostvaren u kampovima. Broj turističkih dolazaka u 2012. godini iznosio je 31.722, dok je u 2013. došlo do laganog pada na 31.306 dolazaka.

Tabela 28 Broj ostvarenih noćenja u 2012. i 2013. godini na području Općine Bale-Valle

	U kućanstvima	U hotelima	U kampovima
Broj ostvarenih turističkih noćenja u 2012.	36.576	3.998	164.783
Broj ostvarenih turističkih noćenja u 2013.	37.680	4.555	158.030

Izvor: Upitnik JLS, 2014.

3.6.3. SWOT ANALIZA – Turizam

Snage	Slabosti	Prilike	Prijetnje
Geoprometni položaj i blizina većih turističkih područja u okruženju	Izostanak dovoljnih i kvalitetnih marketinških aktivnosti	Valorizacija kulturnog nasljeđa	Gubitak interesa potencijalnih turista za područje Općine Bale-Valle
Očuvani prirodni resursi, povijesna i kulturna baština kao preduvjet razvoja turizma	Nedovoljna iskorištenost turističkih potencijala	Zaštita i jačanje biološke raznovrsnosti	Klimatske promjene i elementarne nepogode
Bogatstvo prirodnih resursa kao potencijali za iskorištavanje u turizmu	Nedostatna valorizacija prirodne i kulturne baštine	Program ruralnog razvoja 2014.-2020.	Neusklađenost obrazovnog sustava i tržišta
Lokalno stanovništvo – poznavatelji kulturno-povijesne i tradicijske baštine	Nedostatak smještajnog kapaciteta	Destinacijski menadžment	Masovni turizam i ovisnost o nekoliko emitivnih tržišta
Značajan broj elemenata tradicijske baštine (stambeni, javni objekti, suhozidi, bunari, nematerijalno naseljeđe.....)	Nedostatak međusobne suradnje ponuditelja u razvoju zajedničke turističke ponude destinacije	Diversifikacija turističkih aktivnosti	Konkurentnost i regije s većim obimom ponude
Velik broj valoriziranih/zaštićenih kulturno-povijesnih znamenitosti i arheoloških lokaliteta	Nedovoljna edukacija stanovništva u području turističke djelatnosti (postojanje jezičnih barijera)	Razvoj selektivnih oblika turizma (zdravstveni, eko etno, sportski, cjelogodišnji kongresni)	Siva ekonomija
Prirodne karakteristike područja – dobar temelj za razvoj selektivnih oblika turizma	Nedostatno oblikovan identitet Općine Bale-Valle	Rastuć interes šire domaće i međunarodne javnosti o potrebi zaštite okoliša i očuvanja krajobrazu te valorizacije, očuvanja i održivog korištenja kulturno-povijesne i tradicijske baštine	Neriješeni imovinsko-pravni odnosi/zemljišne knjige
Zainteresiranost stanovništva za manifestacije na području Općine	Nedovoljna prepoznatljivost područja, kao i proizvoda	Rastuć interes emitivnih turističkih tržišta i potencijalnih korisnika za selektivne oblike turizma zasnovanog na prirodnim vrijednostima područja, kulturno-povijesnoj i tradicijskoj baštini	Promjena trendova u turizmu
Tradicionalna kuhinja	Nedovoljna svijest stanovnika o potrebi prilagodbe novim trendovima ponude u turizmu i pretjerana ovisnost o jednoj djelatnosti	Aktivnosti cjeloživotnog obrazovanja u području turizma	Pad kupovne moći stanovništva
Gostoljubivost i ljubaznost lokalnog stanovništva	Nepostojanje dostatne turističke signalizacije	Raznolika turistička ponuda/sadržaji za produženi boravak posjetitelja na području Općine Bale-Valle	Nedostatak podložnih studija za razvoj selektivnih oblika turizma temeljenih na održivom korištenju prirodnih resursa
Postojanje smještajnih kapaciteta	Nedovoljna kvaliteta i raspoređenost smještajnih kapaciteta i sadržaja (nepostojanje kapaciteta sa 5*)	Rastući interes tržišta za ekološke proizvode i proizvode zasnovane na tradicijskoj baštini	Nedostatak sredstava za sufinanciranje projekata i financiranje razvojnih projekata gospodarskog sektora
Njegovanje i prijenos običaja na nove	Nedostatno poznavanje i svijest o	Izgradnja turističke prepoznatljivosti Općine Bale-Valle	Natura 2000

generacije	očuvanju i održivom korištenju biološke i krajobrazne raznolikosti područja		
Osmišljavanje novih aktivnosti i manifestacija u ponudi Općine Bale-Valle	Nedostatak mjera za očuvanje okoliša i krajobraza, na lokalnoj razini, s operativnim programima	Kreiranje i promocija tradicionalnih i autohtonih proizvoda	Nedostatno poznavanje i svijest o očuvanju i održivom korištenju biološke i krajobrazne raznolikosti područja
Natura 2000	Nedovoljno iskorištene prirodne i klimatske prednosti područja	Poticanje lokalnog stanovništva za uključivanje u turizam	Veliki pritisak na prirodni i kulturološki okoliš kroz nekontrolirane aktivnosti izgradnje
Potencijal za razvoj dobro očuvanih prirodnih staništa / okoliša	Slaba horizontalna i vertikalna integracija turizma	Rastuć interes ulagača u obnovljive izvore energije i obnovu tradicijske baštine.	Utjecaj turizma na prirodne i povijesne resurse
Izražene pretpostavke za kvalitetno mjesto življenja: nezagađen okoliš, povoljni klimatski uvjeti, bogatsvo prirodnih resursa	Nedostatno poznavanje i svijest o očuvanju i održivom korištenju biološke i krajobrazne raznolikosti područja	Korištenje EU fondova i programa specijaliziranih za valorizaciju, očuvanje i održivo korištenje kulturno-povijesne baštine (materijalne i nematerijalne)	Nedostatna sredstva za uvođenje najviših ekoloških standarda
Nalazišta dinosaura	Smanjenje krajobraza i bioraznolikosti zbog neodgovarajućeg sustava upravljanja zaštitom	Postojanje naselja u turističkim kategorijama D	
Postojanje velikog broja leptira na području Općine Bale-Valle	Slaba energetska efikasnost javnih objekata	Natura 2000	
Postojanje brojnih udruga u kulturi, kulturnoumjetničkih društava i umjetnika pojedinaca		Izgradnja i/ili opremanje infrastrukture u svrhu uspostave poučnih staza, vidikovaca i manjih objekata za rekreaciju u javne svrhe (npr. uređenje staza, poučne table, panoji, nadstrešnice, drveni namještaj, multimedijalni vodiči, aplikacije i dr.)	
		Ulaganja u djelatnosti za izradu suvenira, tradicijske i umjetničke obrte	

3.7. GOSPODARSTVO

Razvoj gospodarstva Općine određen je prirodnim predispozicijama poput geografskog položaja, prirodnih resursa i klime, dok je, s druge strane, određen tržišnim uvjetima, tehničko-tehnološkim napretkom i razinom razvoja infrastrukture. Indeks razvijenosti Općine Bale-Valle iznosi 128,80%, te ulazi u V. skupinu.

3.7.1. Ostvareni bruto domaći proizvod Općine Bale-Valle

Tabela 29: Bruto domaći proizvod

Vrijednost osnovnih pokazatelja			Vrijednosti standardiziranih pokazatelja u odnosu na nacionalni prosjek		
Prosječni dohodak per capita	Prosječni izvorni prihodi per capita	Prosječna stopa nezaposlenosti	Prosječni dohodak per capita	Prosječni izvorni prihodi per capita	Prosječna stopa nezaposlenosti
2010,-2012	2010,-2012	2010,-2012	2010,-2012	2010,-2012	2010,-2012
32.659	5.878	5,6%	118,2%	206,0%	126,9%

Izvor: MRRFEU, 2014.

Tabela 30: Ostvarenje prihoda JLS za razdoblje od 1.01.2013. do 31.12.2013. godine

	Prihodi od poreza	Ukupni prihodi	Broj stanovnika	Ostvarenje prihoda po stanovniku	Ostvarenje poreznih prihoda po stanovniku
Općina Bale-Valle	3.190.651,00	7.432.807,00	1.127	6.595,21	2.831,10

Izvor: ZZJIZ, 2014.

3.7.2. Ostvarena zaposlenost na području Općine Bale-Valle

Na području Općine Bale-Valle, prema podacima Popisa stanovništva 2011. godine, od ukupno 1.127 stanovnika, 304 živi bez ikakvih prihoda, dok 436 živi od prihoda od stalnog rada. Prihode od poljoprivrede ima 9 osoba.

Tabela 31: Stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život, i spolu

Sp.	Uk ¹⁾	Prihod i od stal. rada	Prihodi od povr. rada	Prihodi od poljo.	Starosna mirovina	Ostale mirovi ne	Priho di od imovi ne	Soci. naknad e	Ostal i priho di	Povreme na potpora drugih	Bez priho da
sv.	1.127	436	42	9	185	89	1	48	29	8	304
M	553	258	17	7	86	37	-	18	14	3	125
Ž	574	178	25	2	99	52	1	30	15	5	179

1) Zbroj podataka po stupcima veći je od podatka „Ukupno“ (ukupan broj stanovnika) jer su osobe mogle dati i dva odgovora (dva različita prihoda) i stoga su te osobe iskazane u dva stupca.

Izvor: Popis stanovništva 2011., DZS

Prema podacima HGK-a 97 stanovnika je zaposleno u pravnim osobama, od čega prednjače djelatnosti građevinarstva sa 32,98%, prerađivačke industrije sa 20,61% te djelatnosti pružanja smještaja sa 13,40%.

Grafikon 5 Broj zaposlenih u pravnim osobama

Izvor: HGK, 2014.

Prema podacima DZS o trenutnoj aktivnosti na području Općine Bale-Valle (prema Popisu stanovništva 2011.), od ukupno 979 osoba starijih od 15 godina, zaposlenih je bilo 470, a ekonomski neaktivnih 452, što je omjer 1:1,03. Upravo se u potonjoj skupini nalaze potencijalni dionici u sferi socijalnog poduzetništva, koje bi im omogućilo ponovno uključenje u aktivnost zajednice i osiguralo mogućnost za rad. U skupini ekonomski neaktivnih stanovnika, njih 260 su umirovljenici, a njih 62 su učenici i studenti, 61 je osoba koje se bave obvezama u kućanstvu, dok je 69 neaktivno.

Tabela 32 Stanovništvo staro 15 i više godina, prema trenutačnoj aktivnosti

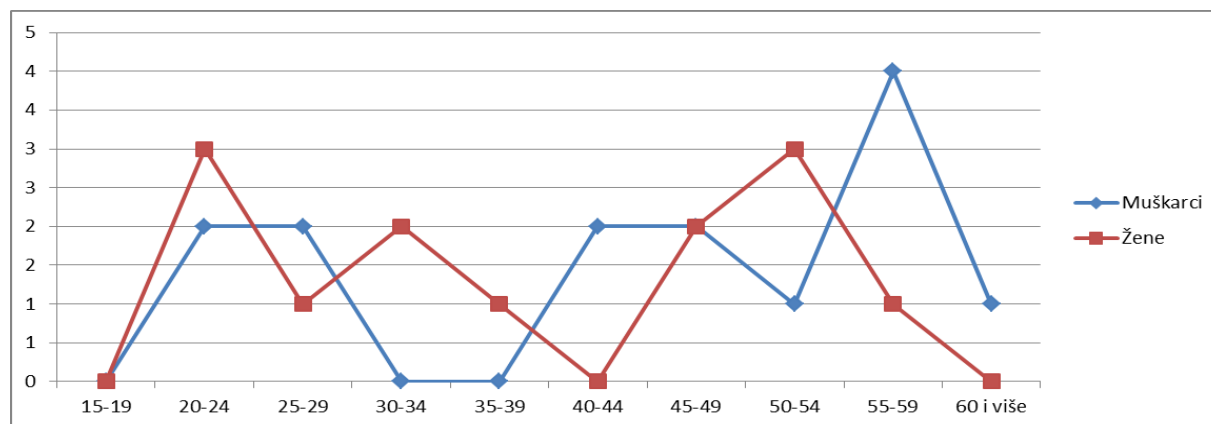
	Starost	Spol	Ukupno	Zaposleni	Nezaposleni			Ekonomski neaktivni				
					Svega	nezaposleni, traže prvo zaposlenje	nezaposleni, traže ponovno zaposlenje	Svega	umirovljenici	osobe koje se bave obavezama u kućanstvu	učenici ili studenti	ostale neaktivne osobe
Općina Bale - Valle	Ukupno	sv.	979	470	57	2	55	452	260	61	62	69
		m	489	271	29	1	28	189	116	5	30	38
		ž	490	199	28	1	27	263	144	56	32	31
	15-19	sv.	50	3	3	1	2	44	-	-	42	2
		m	27	2	2	1	1	23	-	-	21	2
		ž	23	1	1	-	1	21	-	-	21	-
	20-24	sv.	67	36	15	-	15	16	-	-	15	1
		m	32	18	7	-	7	7	-	-	7	-
		ž	35	18	8	-	8	9	-	-	8	1
	25-29	sv.	109	82	7	1	6	20	-	10	5	5
		m	44	38	3	-	3	3	-	1	2	-
		ž	65	44	4	1	3	17	-	9	3	5
	30-34	sv.	75	61	6	-	6	8	-	1	-	7
		m	43	36	3	-	3	4	-	-	-	4
		ž	32	25	3	-	3	4	-	1	-	3
	35-39	sv.	78	65	4	-	4	9	3	-	-	6
		m	55	47	3	-	3	5	3	-	-	2
		ž	23	18	1	-	1	4	-	-	-	4
	40-44	sv.	58	48	5	-	5	5	1	2	-	2
		m	32	27	2	-	2	3	1	-	-	2
		ž	26	21	3	-	3	2	-	2	-	-
	45-49	sv.	88	58	6	-	6	24	7	8	-	9
		m	36	23	3	-	3	10	5	1	-	4
		ž	52	35	3	-	3	14	2	7	-	5
	50-54	sv.	107	66	4	-	4	37	16	12	-	9
		m	56	43	2	-	2	11	5	1	-	5
		ž	51	23	2	-	2	26	11	11	-	4
	55-59	sv.	99	38	6	-	6	55	30	11	-	14
		m	50	27	3	-	3	20	9	1	-	10
		ž	49	11	3	-	3	35	21	10	-	4

	60-64	sv.	81	12	1	-	1	68	51	6	-	11
		m	48	9	1	-	1	38	29	1	-	8
		ž	33	3	-	-	-	30	22	5	-	3
	65-69	sv.	39	-	-	-	-	39	36	2	-	1
		m	19	-	-	-	-	19	18	-	-	1
		ž	20	-	-	-	-	20	18	2	-	-
	70-74	sv.	43	-	-	-	-	43	37	6	-	-
		m	16	-	-	-	-	16	16	-	-	-
		ž	27	-	-	-	-	27	21	6	-	-
	75 i više	sv.	85	1	-	-	-	84	79	3	-	2
		m	31	1	-	-	-	30	30	-	-	-
		ž	54	-	-	-	-	54	49	3	-	2

Izvor: Popis stanovništva 2011., DZS

Nadalje, prema podacima HZZ-a, za prosinac 2014. godine, nezaposlenih na području Općine je 27, od čega se primjećuje veći broj u starosnim skupinama 20-24 godine, te 55-59 godina.

Slika 12: Nezaposleni na području Općine Bale-Valle

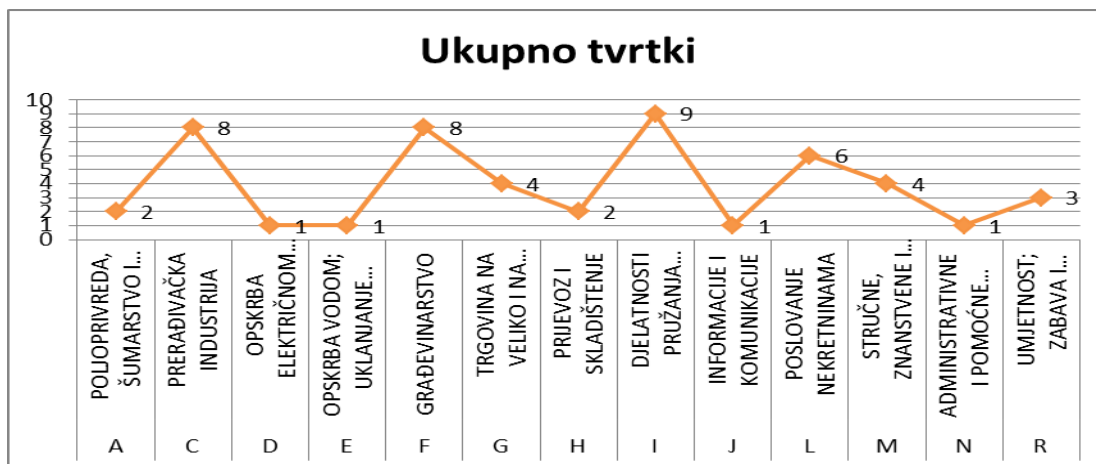

Izvor: HZZ, siječanj 2015.

3.7.3. Trgovačka društva i obrtnici Općine Bale-Valle i njihovi rezultati poslovanja

Na području Općine Bale-Valle djeluje 50 trgovačkih društava, a prema oznaci veličine, radi se o malim poduzećima. U djelatnostima prednjače: djelatnost pružanja smještaja, građevinarstvo te prerađivačka industrija.

Slika 13: Struktura trgovačkih društava

Izvor: HGK, 2014

Obrti

Na području Općine Bale-Valle, prema podacima Obrtnog registra i Općine Bale-Valle, djeluje 52 obrta.

U najvećem dijelu radi se o proizvodnim djelatnostima i to:

- Proizvodnja ambalaže od drva
- Proizvodnja elektromotora, generatora i transformatora
- Strojna obrada metala
- Proizvodnja ostalih prehrambenih proizvoda

O doprinosu i važnosti samog shvaćanja obrtništva na području Općine govori činjenica o postojanju obrta koji djeluju 15 godina.

Tabela 33: Obrti na području Općine Bale-Valle

	Broj obrta
Proizvodno zanatstvo	5
Uslužno zanatstvo	16
Ugostiteljstvo i turizam	11
Trgovina	7
Prijevoz osoba i stvari	8
Ribarstvo, marikultura i poljodjelstvo	2
Frizeri, kozmetičari, njega tijela, fitnes	3
UKUPNO AKTIVNI OBRTI	52

Izvor: JLS, Registar HOK-a, 2014.

3.7.4. Vanjskotrgovinska razmjena

Ukupan izvoz Republike Hrvatske u razdoblju od siječnja do prosinca 2012., prema privremenim podacima, iznosio je 72,2 milijarde kuna. Istodobno je uvoz iznosio 121,5 milijardi kuna. Vanjskotrgovinski deficit iznosio je 49,3 milijarde kuna. U razdoblju od siječnja do prosinca 2012. godine 12 županija ostvarilo je suficit. Izvoz Općine Bale se u promatranom razdoblju 2012. godine povećao na 491 tisuću, sa 361 tisuće u 2011. godini. Za razliku od izvoza, na uvozu je došlo do opadanja sa 3,7 milijuna u 2011. godini na 1,07 milijuna kuna u 2012. godini.

Tabela 34 Vanjsko trgovinska razmjena Općine Bale

Izvoz (u tis. kuna)			Uvoz (u tis. kuna)		
I. – XII. 2011.	I. – XII. 2012.	Indeks	I. – XII. 2011.	I. – XII. 2012.	indeks
		I. – XII. 2012.			I. – XII. 2012.
		I. – XII. 2011.			I. – XII. 2011.
361	491	136,1	3 715	1 077	29,0

Izvor: DZS

3.7.5. Pregled ključnih gospodarskih sektora

Okosnica gospodarstva su sektori turizma i u manjem dijelu poljoprivrede i stočarstva. Ovisnost o jednoj grani stvara nužnost za djelovanje i pronalazak specifične, prepoznatljive niše, koja će svojim razvojem pozitivno utjecati na turizam.

Poljoprivreda

Na području Općine Bale-Valle obrađuje se 329,2581ha poljoprivrednog zemljišta. Prema podacima APPRRR-a, broj poljoprivrednih gospodarstava koje zemljište koriste na određeni način iznosi 166, no potrebno je uzeti u obzir da jedno PG može imati više vrsta uporabe zemljišta. Ukoliko pregledavamo podatke iz 2013. godine o broju poljoprivrednih gospodarstava, istih je na području Općine bilo 51, od čega 43 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, 2 obrta te 6 trgovačkih društava.

Općina Bale-Valle suočava se s problemom usitnjenosti parcela, obzirom da se na navedenoj površini nalazi 459 parcela, iz čega proizlazi da je prosječna veličina parcela 0,717 ha. Zemljište se koristi u nekoliko svrha, ponajviše kao oranice (33,13%), krški pašnjak (10,55%) te vinogradi (4,42%).

Tabela 35: Broj poljoprivrednih gospodarstava

Grad/Općina	Šifra Uporabe	Vrsta uporabe zemljišta	Površina (ha)	Broj parcela	Broj PG
BALE - VALLE	200	Oranica	109,0851	182	43
	310	Livada	5,546928	18	10
	321	Krški pašnjak	34,74312	68	22
	410	Vinograd	14,56214	31	20

	411	Iskrčeni vinograd	10,90961	1	1
	421	Maslinik	136,4323	136	55
	422	Voćne vrste	5,338124	13	7
	424	Orašaste (lupinaste) vrste	0,850938	1	1
	900	Ostale vrste korištenja zemljišta	11,78989	9	7
UKUPNO			329,2581	459	166

Izvor: Izvor: APPRRR, ARKOD na dan 12.12.2014.

Na području Općine uzgaja se maslina buža, najraširenija domaća sorta u Istri. Sorta je to sa većim brojem biotipova, i sinonima (Burgaca, Bova, Domaća, Gura), stoga postoje i određene morfološke razlike u bujnosti, veličini lista i ploda. Biljka je jakog, bujnog rasta, rustikalna, krošnja gusta s tendencijom širokog rasta u visinu, uz redovitu rezidbu okruglastog oblika sa dobro razvijenim granama. Grančice su uspravnog rasta, rodne grančice povijene, a list srednji, eliptično-kopljast maslinaste boje sa sivim naličjem. Plod je srednji do velik ovisno o biotipu, jajolik, blago asimetričan, potpuno zreo tamne boje. Ova sorta masline zahtijeva tople i zaštićene položaje.

Autohtone sorte su:

- Bjelica Bale – različita od Standardne Istarske bjelice (koparske)
- Buža krupna - okrugli plod ima špic- (nije standardna puntoža)
- Rošinjola
- Buža Puntoža
- Buža Muška (Guke)
- Nostrana (Nepoznata)
- Karbonaca
- Vodnjanska buža ženska
- Buža minuda – (Buža sitnog ploda)
- Verde dura – trajno zelena maslina
- Bjelica 1 – plod trajno zelen)
- Bjelica 2
- Zelena (Verde) – plod trajno zelen
- Buža - kasna

Stočarstvo

Prema podacima Hrvatske poljoprivredne agencije na području Općine Bale-Valle nalazi se 807 komada stoke, pri čemu prednjače ovce sa udjelom od 78,07%.

Tabela 36: Stočni fond na području Općine Bale-Valle

	Goveda	Konji	Koze	Magarci	Ovce	Svinje	Ukupno
Općina Bale	52	4	104	1	630	16	807
Bale	1	4	81	1	390	1	478
Golaš	2		23		56	14	95
Krmed	49				184	1	234
Ukupno	52	4	104	1	630	16	807

Izvor: HPA, 2014.

Lovstvo

Područje Općine Bale-Valle, zbog svojih očuvanih šuma, ima mogućnosti za razvoj lovstva. Na području Općine djeluje Lovačko društvo „Jarebica“.

Tabela 37: Lovište na području Općine Bale-Valle

Broj lovišta	XVIII/133
Naziv	Bale
Tip lovišta	Otvoreno
Ovlaštenik prava lova	<u>LD Jarebica Bale</u>
	Bale bb
	52211 Bale
Glavne vrste divljači	- srna obična
	- svinja divlja
	- zec obični
	- fazan - gnjetlovi
Površina opisana granicom lovišta	7.307 ha
Lovna površina	7.178 ha
Lovozakupnina	25.000,00 KN
Lovozakupnina po 1 ha lovne površine	3,48 KN

Izvor: Uprava za šumarstvo, Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Upravo se u lovstvu može iskoristiti potencijal za selektivne oblike turizma – lovni turizam. Lovni turizam važna je sastavnica kontinentalnog turizma i potiče razvoj destinacija u unutrašnjosti zemlje produljujući tako turističku sezonu s ljetnih mjeseci na ostala godišnja doba. Dobra geoprometna povezanost Općine Bale-Valle i blizina emitivnih tržišta od velike su važnosti, a prelijepa priroda, odlična gastronomija i bogata kulturna baština samo su dio onoga u čemu mogu uživati lovci iz cijele Europe.

3.7.6. Uloga Općine Bale-Valle u poticanju poduzetništva

Stvaranje uvjeta za razvoj malog i srednjeg poduzetništva zahtijeva usklađenu državnu politiku kojom se obuhvaćaju aktivnosti različitih područja – od obrazovanja i znanosti, do jačanja potpornih institucija poduzetništva i poslovne infrastrukture te regionalnog razvoja.

Općina Bale-Valle može osloboditi djelomično ili u potpunosti obveze plaćanja komunalnog doprinosa:

- Općinu Bale-Valle,
- javne ustanove i trgovačka društva čiji je osnivač ili većinski vlasnik Općina Bale-Valle,
- udruge koje se većinski financiraju iz Proračuna Općine Bale-Valle,
- investitore koji grade građevine od interesa za Općinu Bale-Valle, i to: građevine namijenjene zdravstvenoj djelatnosti, socijalnoj skrbi, kulturi, tehničkoj kulturi,

sportu, predškolskom odgoju, osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju, vatrogastvu te građevine za potrebe javnih ustanova i trgovačkih društva koje su u vlasništvu Općine Bale-Valle i Istarske županije.

Općina Bale-Valle može osloboditi djelomično od iznosa do 50% obveze plaćanja komunalnog doprinosa:

- investitore koji grade građevine za potrebe javnih ustanova i trgovačkih društva koja su u suvlasništvu Općine Bale-Valle i Istarske županije,
- investitore koji grade objekte i uređaje komunalne infrastrukture.

Poduzetnička zona

Veličina Poduzetničke zone Monkaštel je 3,06 ha, od čega je 1,61 ha stečeno te se nalazi u vlasništvu jedinice lokalne samouprave, a 1,25 ha je u privatnom vlasništvu te 0,21ha u vlasništvu RH.

Uz samu zonu prolazi županijska cesta D21 Brajkovići - Bale - Vodnjan . Istarski „Y“ prolazi općinom Bale, te se čvor Kanfanar nalazi na udaljenosti od 5 kilometara. Pitanje odvoza otpada riješeno je s lokalnim komunalnim poduzećem. Poštuju se svi propisi za očuvanje okoliša.

Prema DPU Monkaštel, unutar zone mogu se obavljati sljedeće djelatnosti:

- trgovina na veliko i malo građevnim materijalima,
- trgovina na veliko i malo poljoprivrednim strojevima, alatima i materijalom,
- trgovina na veliko i malo robom široke potrošnje,
- trgovina na veliko i malo aparatima za domaćinstvo i kućne radove,
- automehaničarske, autolimarske, vulkanizerske servisne radionice,
- održavanje autobusa i drugih gospodarskih vozila i građevnih strojeva,
- skladištenje i prodaja naftnih derivata i usluge putnicima i vozilima,

- proizvodnja namještaja, parketa i obloga,
- obrada kamena,
- proizvodnja gipsanih građevnih elemenata,
- proizvodnja drvene, metalne i plastične stolarije i ugradbenih elemenata,
- manji pogoni za pakiranje prehrambenih artikala (šećer, brašno, začini i sl.),
- proizvodnja i flaširanje alkoholnih i bezalkoholnih pića,
- proizvodnja maslinovog ulja i ostalih proizvoda od maslina,
- primarna prerada i pakiranje svježeg voća i povrća,
- primarna prerada i pakiranje morskih organizama,
- kao i ugostiteljska djelatnost koja ne uključuje usluge smještaja.

U izgradnju i opremanje poduzetničke zone, a prema podacima Državnog ureda za reviziju, u 2014. godini uloženo je 78.440,00 kn.

3.8. SWOT ANALIZA – Gospodarstvo Općine Bale-Valle

Snage	Slabosti	Prilike	Prijetnje
Snažna uloga stanovništva u gospodarskom razvoju	Smanjenje broja obrta; Stagnacija i pad poduzetničke aktivnosti	Edukativne aktivnosti za sve dobne skupine stanovništva	Spora administracija
Postojanje tradicije bavljenja poljoprivredom	Nedostaju specijalistička znanja u pojedinim djelatnostima	Osmišljavanje programa i povlačenje sredstava iz fondova i programa EU; Program ruralnog razvoja 2014.-2020.	Neriješeni imovinsko-pravni odnosi
Postojanje dugogodišnje tradicije znanja u djelatnosti malog i srednjeg poduzetništva	Nedovoljno razvojnih programa i ulaganja u razvoj novih proizvoda	Ulaganje u tehničko-tehnološku obnovu gospodarstava, unaprjeđenje znanja i primjena novih tehnologija	Opadanje konkurentnosti regionalnog gospodarstva
Dobar goeprometni položaj	Nedovoljna suradnja sa socijalnim partnerima	Unaprjeđenje poduzetničke infrastrukture	Odustajanje potencijalnih domaćih i inozemnih investitora od ulaganja u gospodarstvo zbog sezonskog karaktera razvoja određenih grana gospodarstva
Zainteresiranost stanovništva na poduzetništvo i obrtništvo; pružanje potpore razvoju zajednice	Nedovoljna zaštita i promocija autohtonih poljoprivrednih, prehrambenih i drugih proizvoda	Stvaranje uvjeta za povezivanje poduzetnika i obrtnika	Nespремnost gospodarskih subjekata na korištenje sredstava iz fondova i programa EU
Visoka razina stečenih iskustava i spremnost na prilagodbu	Nedovoljno privlačenje tehnološko-inovacijskih orijentiranih poduzeća	Ulaganje u izgradnju i rekonstrukciju šumskih cesta, vlaka i ostale šumske infrastrukture	Sezonalni karakter pojedinih gospodarskih grana
Postojanje ekološkeog i konvencionalnog načina proizvodnje u poljoprivredi	Neusklađenost obrazovnih programa i tržišta rada (poduzetništvo)	Ulaganje u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje objekata za preradu voća, povrća, aromatičnog, začinskog i ljekovitog bilja i gljiva s pripadajućom unutarnjom i vanjskom infrastrukturom uključujući preradu ostataka iz proizvodnje	Visoka razina opasnosti socijalne nesigurnosti
Postojanje dugogodišnjih obiteljskih poduzeća i obrta	Mali broj potencijalnih investitora zainteresiranih za ulaganja	Povlačenje sredstava iz EU fondova i programa	Nedefinirani sadržaj u gospodarskim djelatnostima
Postojanje socijalnog poduzetništva i	Nedovoljna povezanost malih i srednjih	Diverzifikacija gospodarskih aktivnosti	Neadekvatna struktura kadrova

uključivanje svih stanovnika Općine	poduzetnika		
Inovativnost, kreativnost poduzetnika i interes za daljnje ulaganje	Nedovoljna primjena znanja, inovacija i novih tehnologija	Ekološka, eco-friendly proizvodnja	Neusklađenost obrazovanja s potraživanjima tržišta
Visokokvalitetno, zdravo i nezagađeno zemljište	Usitnjenost poljoprivrednih površina	Osmišljavanje programa u gospodarstvu za sprječavanje smanjivanja broja stanovnika i zadržavanje mladih obitelji	Nepredvidivost plaćanja / nemogućnost naplate zbog opće nelikvidnosti
Tradicija u lovstvu	Nedovoljno razvijena poljoprivredna struktura	Razvoj suvremene i konkurentne poljoprivredne proizvodnje (voćarstva, povrćarstva, sitnog stočarstva)	Izostanak financijske podrške s državne i županijske razine za realizaciju razvojnih projekata
Poduzetnička zona Monkaštel	Nedovoljna iskorištenost poljoprivrednog zemljišta	Jačanje isplativosti poljoprivrednog gospodarstva i konkurentnosti svih vrsta poljoprivrede te promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija	Teškoće u prilagodbi poslovnih subjekata gospodarskim promjenama
	Neumreženost proizvođača poljoprivrednih proizvoda i poduzetnika	Očuvanje ugorženih autohtonih i tradicijskih sorti poljoprivrednog bilja.	Jačanje i razvoj konkurentnih proizvoda iz okruženja
	Nedostatak visokoobrazovne radne snage	Uspostava projekta okrupnjavanja poljoprivrednog zemljišta	
	Nedovršene poduzetničke zone	Razvoj novih i/ili inovativnih oblika poduzetništva (socijalno poduzetništvo)	
	Veliki udio stanovništva sa završenom samo osnovnom školom	Razvoj lovnih aktivnosti i infrastrukture	
	Nedostatak odgovarajućih skladišnih i preradbenih kapaciteta	Brendiranje lokalnih poljoprivrednih proizvoda	

4. MISIJA, VIZIJA, CILJEVI I STRATEŠKI PRIORITETI RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE

Program ukupnog razvoja Općine Bale-Valle je temeljni dokument i „plan puta“ za ostvarenje ciljeva, a temelji se na ocjeni postojećeg stanja, jasno definiranoj misiji i viziji te na njima utemeljenim strateškim ciljevima i strateškim prioritetima razvoja. Ciljevi i prioriteti razvoja detaljnije su razrađeni kroz mjere na temelju kojih se kroz dugoročno plansko razdoblje projicira razvoj, temeljen na kriterijima od značaja za opće društveni i gospodarski razvoj.

4.1. PRISTUP STRATEŠKOM PLANIRANJU RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE

Program ukupnog razvoja Općine Bale-Valle polazi od analize stanja, čiji su rezultati prezentirani u okviru prve faze istraživanja. Nakon toga se pristupa prezentiranju rezultata druge faze istraživanja, koja se odnosi na misiju, viziju, ciljeve i strateške prioritete razvoja. U okviru treće faze prezentiraju se mjere kojima će se poticati razvoj, kao i kriteriji za izbor projekata razvoja, te usklađenost ciljeva razvoja Općine sa višom razinom ciljeva (od Istarske županije do nacionalne i EU razine), zatim modeli i izvori financiranja te način provođenja Strategije razvoja.

Temeljna svrha ovakvog pristupa strateškom planiranju je osiguranje pretpostavki za podizanje kvalitete življenja građana, podizanjem razine ekonomske moći i konkurentnosti gospodarstva, te drugih pogodnosti, koje će osigurati viši nivo zadovoljstva stanovništva i turista. PUR-om se pored programskih ciljeva naglašavaju i programski prioriteti, na način da se uvijek rast kvalitete življenja povezuje s rastom gospodarstva, vodeći računa i o razvoju svih ostalih aspekata javnog i civilnog života Općine.

Općina Bale-Valle poticat će horizontalna i vertikalna umrežavanja sudionika na strani ponude, a u cilju postizanja što raznovrsnijeg asortimana. S povezivanjem (umrežavanjem) velikog broja manjih sudionika ponude i omogućavanjem da jedinstveno nastupaju na tržištu, ostvarit će se pretpostavke za ostvarenje više razine konkurentnosti na tržištu, a moći će se privući i nova tržišta. Umrežavanjem svih sudionika na tržištu stvorit će se pretpostavke za djelovanje sinergijskog procesa, kao nove snage, koja će potaknuti razvoj novih proizvoda i usluga, što znači i oblikovanje sasvim novog i prepoznatljivog asortimana ponude.

4.2. ANALIZA RAZVOJNIH MOGUĆNOSTI OPĆINE BALE-VALLE

4.2.1. Komunalna i društvena infrastruktura

4.2.1.1. Razvijenost komunalne infrastrukture

4.2.1.1.1. Općinska cestovna infrastruktura

Promet kao dio ljudskih aktivnosti bitno utječe na njegovu kakvoću; oplemenjuje i obogaćuje čovjekov život, ali istodobno uzrokuje i mnoge loše ekološke posljedice (emisija CO₂, buka).

Uz ocjenu da je broj i kapacitet prometnica zadovoljavajući, daljnji razvoj prometa trebao bi teći ka održavanju i podizanju nivoa sigurnosti sudionika te osuvremenjavanju postojećih prometnih pravaca. Ciljevi gospodarskog razvoja trebali bi biti povezani s razvojem prometne infrastrukture, stoga bi prometnice u Općini Bale-Valle trebale biti u turističkoj funkciji pa prema tome i adekvatno opremljene turističkim oznakama. Za dodatno jačanje prometne

sigurnosti na području Općine Bale, a time i oko starogradske jezgre, potrebno je dodatno uložiti napore za postavljanje i uređenje prometne signalizacije.

4.2.1.1.2. Sustav odvodnje otpadnih i oborinskih voda

Djelatnost odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda te crpljenje, odvoz i zbrinjavanje otpadnih voda i mulja je komunalna djelatnost, od posebnog društvenog interesa, koju obavlja nadležno komunalno poduzeće. Nadležno komunalno poduzeće dužno je trajno i kvalitetno obavljati navedene komunalne djelatnosti, osigurati održavanje komunalnih objekata i uređaja u stanju funkcionalne sposobnosti.

Otpadnim vodama smatraju se:

1. atmosferske vode (kao posljedice kiše, tuče, topljenja snijega i dr.)
2. vode nastale od pranja ulica, drenaža
3. tehnološke otpadne vode (nastale kao posljedica tehnoloških procesa)
4. sanitarne otpadne vode (nastale kao posljedica fizioloških potreba ljudi)
5. rashladne otpadne vode (nastale u procesu hlađenja)
6. radioaktivne vode (vode sa nedozvoljenim sadržajem radioaktivnih tvari)
7. infiltracijske vode (nastale uslijed procjeđivanja kroz kanale kanalizacijskog sustava).

Na području Općine Bale-Valle ne postoji sustav javne odvodnje te je razvojni projekt potrebno uklopiti u planove Općine, kako bi se pravovremeno reagiralo na zahtjeve stanovništva i podizanje kvalitete življenja.

Izgradnja mreže odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda bit će najveći izazov u komunalnom opremanju Općine Bale-Valle, zbog vrlo visoke cijene izvedbe ovih instalacija. U izgradnji mreže trebat će postaviti i određene prioritete. Prvenstveno je to izgradnja sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda za veće zagađivače (postojeće farme i slično) te za planirane nove gospodarske sadržaje.

Pozitivni utjecaji zahvata nakon izgradnje uređaja su važni i značajni, a očituju se u:

- Povećanju komunalnog standarda naselja,
- Omogućavanju gospodarskog razvoja uz osiguranje sigurnosti zainteresiranih dionika,
- Smanjivanje prijetnji za onečišćenje tla i podzemnih voda,
- Porast zaštite okoliša

4.2.1.1.3. Energetska rješenja

Energetska učinkovitost je veliki poticaj i ukupnom gospodarstvu. Podizanjem svijesti stanovništva o važnosti ove teme otvaramo prostor za nova radna mjesta u rekonstrukciji objekata s ciljem podizanja energetske učinkovitosti.

Energetska učinkovitost u zgradarstvu ima najveći potencijal za smanjenje ukupne potrošnje energije. Stambene i nestambene zgrade su najveći potrošači energije, a mjerama energetske učinkovitosti omogućuje se ušteda energije za obavljanje istog posla (grijanje, struja,...). Energetska učinkovitost domino efektom doprinosi dužem životnom vijeku zgrade, ugodnijem i kvalitetnijem boravku u zgradi, smanjenju emisija štetnih plinova, zaštiti okoliša i velikom koraku prema zelenom dobu. Ekološke posljedice rasipanja energije polako

dobivaju svoj prepoznatljiv odjek u ljudskoj svijesti koja na taj način postaje kompetentnija u upravljanju energetskim kormilom.

Razvoj obnovljivih izvora energije je pravac u kojem se Općina Bale-Valle želi razvijati. Navedenom doprinosi i započet projekt postavljanja ekološki učinkovite javne rasvjete. U današnje je vrijeme ljudska potreba za mobilnošću generirala nužnost kvalitetnog javnog osvjetljenja kako po danu putem prirodnih, tako i noću putem umjetnih izvora svjetlosti. Kvalitetna javna rasvjeta noću omogućuje sigurno odvijanje prometa te nesmetano obavljanje najrazličitijih aktivnosti.

Iako je riječ o prekrasnim višestoljetnim kućama u starogradskoj jezgri, koje posjetiocima otkrivaju duh vremena izgradnje, mnoge je kuće potrebno uskladiti sa zahtjevima današnjeg vremena koji su usmjereni na povećanje energetske učinkovitosti i zaštitu okoliša. Jedna od mogućnosti koja stoji na raspolaganju stanovnicima Općine Bale je uključivanje u Program energetske obnove obiteljskih kuća. Povećanjem energetske učinkovitosti obiteljskih kuća postižu se značajne financijske uštede te se istodobno povećava udobnost stanovanja građana i zaštita okoliša.

4.2.1.2. Valorizacija mogućnosti društvene infrastrukture

Naglasak daljnjeg razvoja stavlja se na povezanost javnog, društvenog i gospodarskog sektora u realizaciji uravnoteženog društvenog razvoja, temeljenog na načelima održivosti.

4.2.1.2.1. Valorizacija kulturnih resursa, atrakcija i aktivnosti

Skupine turista koje pokreću motivi i potrebe da na putovanju dublje upoznaju ljude, njihovu tradiciju, kulturu, spomeničku baštinu i druga mjesta od interesa, sinonim su za pojam kulturnog turizma. Bez obzira na koji način se promatra turizam, kultura se uvijek pojavljuje kao jedan od glavnih elemenata turističkog proizvoda i temelja turističke ponude. S obzirom da je turizam oduvijek privlačio posjetitelje, a turisti su oduvijek bili zainteresirani za stjecanje uvida u materijalne i nematerijalne (norme, vrijednosti, ideologije) oblike kulture, kulturni turizam sve više postaje značajniji kriterij ocjene kvalitete i stupnja razvijenosti turističke ponude određenog područja (destinacije).

Za razvojnu valorizaciju turističkih atraktivnosti i atrakcija, osim funkcionalne podjele, potrebno je analizirati i druge podatke o temeljnom turističkom resursu, kao primjerice njihovu kategoriju, sezonalnost, boravišno-posjetničke značajke, prihvatni kapacitet i slično. Marketinška valorizacija turističkih atraktivnosti i atrakcija odnosi se samo na turistički "dostupne" atrakcije, pa je utvrđeno i što je to turistička dostupnost atrakcije (fizička i javna dostupnost, informacijski punkt, promidžbeni materijali) te stupanj njezina korištenja. Za racionalno korištenje i zaštitu turističkih atraktivnosti i atrakcija potrebno je ustrojiti sustav vođenja podataka - katastar i atlas turističkih atraktivnosti i atrakcija. Osim toga, grafički aspekt prikazivanja turističke atrakcijske osnove od posebne je važnosti.

4.2.1.2.2. Kapaciteti za sport i rekreaciju

Uzimajući u obzir broj sportskih udruga i organizacija koje djeluju na području Općine, postojeći kapaciteti u sportu su u pojedinim segmentima nedostatni te se sportske aktivnosti realiziraju u nedovoljno adekvatnim prostorima. Potrebno je stoga sustavno nastojati da se u

okviru financijskih mogućnosti podiže resursna osnovica, koja će osigurati bavljenje sportom u Općini na višoj razini od sadašnje.

Značenje i razvoj sporta potrebno je jačati stvaranjem boljih uvjeta i uvođenjem novih sadržaja koji se odvijaju tokom cijele godine - izgradnju sportskih dvorana vezati uz osnovne škole te težiti ka njihovoj multifunkcionalnosti (pored sportskih aktivnosti namijeniti i kulturnom, društvenom, javnom životu stanovnika).

U tom procesu treba postići ravnotežu u stvaranju preduvjeta za djecu, mlade, vrhunske sportaše, ali i za potrebe rekreacije stanovnika, jer su ovi preduvjeti značajan pokazatelj ukupne kvalitete života stanovnika Općine. Raspoloživi kapaciteti se uspješno mogu valorizirati i u turističke svrhe, što je posebno značajno za razdoblja izvan glavne turističke sezone. Primjerice, izgradnjom fitnes parkova, biciklističkih ili treking staza i pripadajućih stajališta omogućilo bi se bavljenje sportom domaćem stanovništvu, ali i turistima.. Prilikom osmišljavanja potencijalnih projekata, razumijeva se da izgradnja i obnova pješačkih i izgradnja biciklističkih staza nije financijski i ekonomski isplativa obzirom da ne generira nikakve prihode. No, projektom se generiraju velike društvene koristi koje obuhvaćaju porast stupnja sigurnosti stanovništva u prometu, omogućavanje neometanog kretanja za osobe s invaliditetom, oblikovanje vizure naselja kao područja koje se vodi premisom zaštite okoliša, stvaranje uvjeta za bavljenje biciklizmom te proširenje turističke ponude.

Dodatne moguće aktivnosti na području Općine su izgradnja i opremanje infrastrukture za djecu i odrasle s invaliditetom, kako bi se i ovoj skupini stanovništva omogućio aktivniji, a samim time, i zdraviji način življenja.

4.2.2. Iskorištenost gospodarskog i obrazovnog potencijala

4.2.2.1. Iskorištenost gospodarskog potencijala

Često ćemo naići na navode pojedinih autora koji sugeriraju maksimalno korištenje potencijala, međutim iskustvo i praksa su pokazali da je optimalno korištenje potencijala najbolje jer u konačnici uzima u obzir sve čimbenike. Također to više nije izbor već nužnost, a svakako je i u skladu jasnih zakona, propisa i pravila. Općina Bale-Valle ima izražene i vrlo snažne potencijale razvoja koji se na određeni način već kvalitetno i kontinuirano koriste, međutim postoji i niz drugih koji su tek u procesu pripreme za korištenje a svakako ih treba valorizirati i uključiti u strateški plan razvoja Općine.

Optimalna iskorištenost gospodarskih i obrazovnih potencijala je uvjet bez kojeg se neće moći realizirati Program ukupnog razvoja i postavljeni ciljevi razvoja, pri čemu prvenstveno treba otkloniti sljedeće uzroke:

- Još uvijek nedostatna diverzifikacija proizvodnje
- Jasna vizija i Program ukupnog razvoja
- Usklađenost smještajne i ukupne turističke ponude sa suvremenim trendovima
- Povezanost obrazovnih programa s potrebama tržišta
- Poticajne mjere za cjeloživotno obrazovanje
- Interes za kontinuirano stručno usavršavanje

Povećanje domaće proizvodnje može se postići u sektorima u kojima postoje neiskorišteni resursi i kapaciteti, za koje postoji obrazovana infrastruktura i iskusna radna snaga.

Poduzetništvo na području Općine Bale-Valle najviše je naslonjeno na turizam, međutim svakako postoje i drugi sektori koji su neophodni, a i savršeno se uklapaju u kompletnu turističku ponudu. Nekada ih u ekonomskom vokabularu poznajemo kao prateće djelatnosti, što u ovom smislu navodi na određene obrte, poljoprivredne aktivnosti i poduzetništvo koje je u „službi“ turizma. Sugestija je da ne zanemarimo potrebu razvoja poljoprivrede i obrtništva, odnosno malog i srednjeg poduzetništva i neovisno o turizmu.

4.2.2.1.1. Poduzetnička aktivnosti i diversifikacija

Poduzetnički je pothvat spoj dobre poduzetničke ideje u okviru poslovne prigode i dostatna kapitala. Poduzetnik ima (ili pribavlja) ideju koju drži dobrom poslovnom prigodom, ulaže vlastiti ili pozajmljeni novac (investira), nabavlja stalna i obrtna sredstva, zapošljava ljude, organizira i vodi poslovanje te obavlja još mnoštvo poslova s nakanom ostvarenja svoje poduzetničke vizije, misije i ciljeva. Strategija diverzifikacije oblik je razvojne strategije kojom poduzeće ulazi u neku djelatnost različitu od one kojom se dosad bavilo. Rast na osnovi diverzifikacije povoljan je za poduzeće kad postoje dobre mogućnosti proširenja poslovanja izvan postojećeg.

4.2.2.1.2. Poduzetnički duh

U Općini Bale-Valle primijećen je visoki interes stanovništva za poduzetništvo, što se planiranim aktivnostima treba dodatno poduprijeti.

Uzimajući u obzir ubrzani razvoj tehnologija i modernizaciju poslovanja, kao podrška realizaciji novih poduzetničkih projekata, nužno je povezivanje znanosti i obrazovanja. No, svjesni nedostatnog obrazovnog kadra, potrebno je pažnju usmjeriti prema postojećim resursima i iskorištavanju istih kroz kvalitetno i kreativno osmišljeno cjeloživotno obrazovanje.

Doprinos razvoju poduzetničkog duha čini i razvoj socijalnog poduzetništva. Društvo Mon Perin d.o.o. osnovano je 2005. godine s jedinstvenim modelom upravljanja. Društvo broji više od 900 malih dioničara, Baljana i “prijatelja Bala”. Društvo upravlja autokampovima San Polo i Colone koji se nalaze 5 km od naselja Bale. Od samog nastanka naša vizija djelovanja je “socijalno poduzetništvo” temeljeno na posebnoj strukturi vlasništva, načinu ulaganja u lokalnu zajednicu, mlade i zapošljavanju lokalnog stanovništva. U kampovima San Polo i Colone u sezoni 2014. bilo je zaposleno više od 100 osoba.

Većina dioničara i dalje su stanovnici, a prema Ugovoru Općina bez njihove suglasnosti ne može donositi najvažnije odluke društva. Prema koncepciji razvoja, mjesto Bale bi trebalo funkcionirati kao grad-hotel. U 80 postojećih, zapuštenih stancija, (izuzev glasovite Menengheti), po adaptaciji i rekonstrukciji, u njima bi boravile obitelji koje bi se brinule o imanju i ugošćivale turiste. Na stanciji bi živjela jedna do dvije obitelji koje bi održavale stanciju, uzgajale agrokulturu lokaliteta te pružale visokokvalitetan smještaj. Planirani smještajni kapacitet za čitavo područje je 1800 kreveta, a cijelo područje dnevno će moći primiti oko 3000 posjetitelja.

4.2.2.1.3. Jasna vizija i Program ukupnog razvoja gospodarskog razvoja

Dinamika rasta i promjene u strukturi gospodarstva zahtijevat će promjenu u strukturi površina namijenjenih radu i rekreaciji. U cilju što bržeg gospodarskog oporavka bit će

potrebno osigurati što brže i jednostavnije privođenje planiranih površina zacrtanoj namjeni ustrojavanjem „nove“ strukture površine za gospodarske pothvate.

Općina Bale s ponosom se može pohvaliti očuvanim područjem vrhunske ljepote koje se odlikuje prirodnim bogatstvima, netaknutom prirodom i bogatim kulturnim i arhitektonskim naslijeđem. Kameniti gradić Bale danas nudi izvornu istarsku tradiciju i arhitekturu, a cijelo područje Općine Bale prirodna je cjelina s obradivim poljima, pašnjacima, šumama u kojoj se i danas mogu vidjeti ostaci starih građevina, rimskih cesta, cisterni, bunara, rimskih vila, uljnih preša, crkava i sl. Navedenim karakteristikama Općina Bale udovoljava sve kompleksnijim zahtjevima domaćih i inozemnih turista; povoljni klimatski uvjeti privlače sve više posjetioca koji u Balama mogu uživati u miru i tišini, razgledavati brojne znamenitosti, uživati u vrhunskim specijalitetima domaće kuhinje, a istovremeno osjetiti ljubaznost i gostoprimstvo domaćeg stanovništva.

Kako bi Općina Bale postala sinonim za turističku oazu istarskog poluotoka potiče se opredijeljenje za ciljne skupine gostiju koji se žele privući (pr. obitelji s djecom, rekreativni sportaši, osobe treće životne dobi...). Usmjeravanjem turističke promidžbe i prilagođavanjem turističke ponude definiranim ciljanim skupinama, Općina Bale postat će prepoznatljivo turističko mjesto koje će iz godinu u godinu privlačiti sve više posjetioca različitih profila.

4.2.2.1.4. Usklađenost smještajne i ukupne turističke ponude s trendovima

Turističko tržište sigurno je specifičan segment općeg tržišta. Proizvođači i ponuđači nastoje staviti na raspolaganje proizvode i usluge kojima je osnovni cilj zadovoljiti potrebe potrošača - turista. Turisti se tu pojavljuju kao specifični korisnici, odnosno potrošači koji osim materijalnim, svoje potrebe zadovoljavaju i nematerijalnim sredstvima. Turistički proizvodi koji se pojavljuju na tržištu sastavljeni su od fizičkih, opipljivih osobina i što je za turizam specifično, velikog broja neopipljivih elemenata. Među te osnovne elemente možemo uvrstiti: smještajne i ugostiteljske kapacitete, objekte turističke i komunalne infrastrukture, dostupnost i komunikacije, okolinu i atraktivnost prostora, sigurnost, strukturu i kvalitetu usluga te njihova identiteta, ljudske resurse, informacije i promociju te cijene.

O suvremenom razvoju turizma možemo govoriti samo općenito, uvažavajući njegove socijalne, ekonomske, prostorne, kulturološke i političke osobine, skupa s njegovim prethodnim razvojem, sadašnjošću i budućnošću. Bez navedenoga nije moguće primjereno opredijeliti razvojne vizije i ciljeve te sredstva za njihovu realizaciju. Vodeći se rečenim, potrebno je prikazati samo one osobine koje značajno utječu na razvoj turizma. Te osobine su:

- tržište, odnosno ponuda i potražnja,
- aktivnosti,
- dostupnost (promet, komunikacije, informacije),
- usluge,
- kadrovi,
- promocija.

Za pripremu primjerenih proizvoda i ponuda potrebno je: iskoristiti i razvijati znanje i kreativnost stanovništva, postaviti primjerenu organiziranost, koja će se bazirati na suradnji javnog i privatnog sektora, stimulirati oblikovanje usluga, pomoću kojih možemo mnoga dobra preraditi i dodati im vrijednost te na taj način postići kompetitivnost.

Stimuliranje razvoja usluga koje su sastavni dio turističkih proizvoda trebalo bi proizlaziti iz sljedećih konkurentnih prednosti: kvalitete okoline i raznolikosti prostora, blizini emitivnih

tržišta i dostupnosti, kvalitete života, kvalitete proizvoda i to prije svega zdrave prehrane, razvijenosti kulturnog stvaranja i sačuvanog kulturnog nasljeđa, sačuvanosti flore i faune, očuvanog okoliša te, najvažnije, ljubaznog stanovništva.

Korištenje prilika koje nude navedeni potencijali za pripremu kvalitetnih turističkih proizvoda mogu posredno i neposredno utjecati na veće potraživanje i doprinose, što odlučujuće utječe i na mogućnost ulaganja turističkog gospodarstva u nove proizvode i stalno povećavanje njihove konkurentnosti.

4.2.2.2. Iskorištenost obrazovnog potencijala

4.2.2.2.1. Povezanost obrazovnih programa s potrebama tržišta

Sagledavajući statističke podatke vidljivo je da radnoj snazi nedostaju potrebna znanja i sposobnosti koje traži suvremeno gospodarstvo, dok su sustavi obrazovanja i osposobljavanja tek počeli poduzimati akcije kako bi se to stanje ublažilo. Radna snaga poprilično je nefleksibilna, što je uglavnom posljedica redovnih obrazovnih procesa unutar kojih je desetljećima dominantno memoriranje činjenica i definicija. U obrazovnim institucijama učenike se nedovoljno osposobljava na razvijanje timskog duha i odgovarajućeg socijalnog ponašanja, nema naglaska na razvoju sposobnosti analiziranja i rješavanja problema te je vrlo slaba veza obrazovanja i svijeta rada. Najveći udio u radnoj snazi (zaposleni i nezaposleni) čine osobe sa srednjom stručnom spremom.

4.2.2.2.2. Usklađenost sustava cjeloživotnog učenja sa stvarnim potrebama gospodarstva i društvene nadogradnje

Ljudi kao glavni nositelji ideja, informacija, novih znanja i vještina postaju strateška osnovica razvitka suvremenih kompetitivnih gospodarstava i društava. U mnogim područjima energija ili sirovine (materijali) nisu temeljni pokretači i nositelji razvitka nego kreativni, sposobni i visokoobrazovani ljudi. Najbolje primjere za to nalazimo u informacijsko-komunikacijskoj industriji, razvoju softvera, projektantskoj djelatnosti te u pružanju različitih usluga. Očito je da nematerijalni (intelektualni i duhovni) kapital nema granica u stvaranju novog, prilagođavanju promjenama te produktivnosti, za razliku od fizičkog (materijalnog) kapitala. Osnovna značajka zbivanja u industrijski razvijenim društvima i gospodarstvima jest da nove oblike tržišnih i proizvodnih aktivnosti sve više određuju utjecaji izvedeni iz intelektualnih i kreativnih djelatnosti.

Jedan od glavnih izlaznih pokazatelja obrazovnog sustava je obrazovna struktura radno sposobnog stanovništva. Za obrazovanje odraslih posebno su važni podaci o osobama s vrlo malo ili bez ikakvog formalnog obrazovanja, jer je zadaća upravo ovog djela sustava obrazovanja omogućiti tim osobama da naknadno steknu znanja i vještine koje nisu stekli u sklopu redovitog obrazovnog procesa.

Cjeloživotno učenje predstavlja koncept koji obuhvaća sve građane u formalnim programima obrazovanja, ali i nenamjerno, neorganizirano i spontano stjecanje znanja, vještina i stavova (tzv. kompetencije) te se može provoditi i na neformalan i informalan način tijekom cijelog života, usporedo s obveznim i drugim oblicima redovnog obrazovanja. Cjeloživotno učenje i obrazovanje jedna je od bitnih pretpostavki te moguć put za postupnu preobrazbu u učeću zajednicu zadovoljnih pojedinaca, a time i kompetitivno društvo utemeljeno na neprestanom stvaranju i primjeni novih znanja.

4.2.3. Zaštita i upravljanje prirodnim resursima

Prirodni resursi koji čine sastavni dio Općine posebno su osjetljivi i neprimjerenim planiranjem daljnjeg razvoja Općine mogu biti ugroženi. Slijedom navedenog, neophodno je osigurati trajnu zaštitu prirodnih resursa, u mjeri i na način koji osigurava dugoročno održivi razvoj Općine. Temeljni je interes svake JLS da se njezin područni kapital zaštiti, prepozna, verificira i stavi u funkciju održivog razvoja JLS na najbolji mogući način.

Negativni utjecaji na prirodne resurse u pravilu se događaju postupno, ali kontinuirano, dok se posljedice tih trajnih negativnih utjecaja manifestiraju u pravilu tek s određenim vremenskim odmakom te šira javnost nema jasnu percepciju uzrok – posljedica.

Globalni se ekološki problemi ne mogu rješavati samim prepuštanjem djelovanju otvorenog tržišta, već je nužna aktivna uloga države i lokalne zajednice. Na područje Općine Bale-Valle pritisak na prirodne resurse mogu izazvati sljedeći čimbenici:

- Ubrzani razvoj prometa
- Velike količine svih vrsta otpada
- Nedovoljno razvijena ekološka svijest
- Ograničene tehničke i tehnološke mogućnosti (gospodarstvo, infrastruktura)
- Ograničene financijske mogućnosti lokalne zajednice

Plan za Europu koja učinkovitije raspolaže resursima (COM(2011)0571) dio je vodeće inicijative za učinkovitost resursa u strategiji Europa 2020. U njemu se podržava prelazak na održivi rast putem gospodarstva koje učinkovito koristi resurse i s niskim emisijama ugljičnog dioksida. Plan uzima u obzir napredak postignut u Tematskoj strategiji o održivoj uporabi prirodnih resursa (COM(2005)0670) i strategiji EU-a o održivom razvoju te određuje okvir za uređenje i provedbu budućih aktivnosti. Također definira strukturne i tehnološke promjene koje su potrebne do 2050., kao i ključne ciljeve koji se moraju postići do 2020. U njemu se predlažu načini na koje se može povećati produktivnost resursa i odvojiti gospodarski rast od korištenja resursa i utjecaja tog korištenja na okoliš. Povećanje učinkovitosti resursa ima ključnu ulogu u osiguranju rasta i zapošljavanja u Europi. Tehnološkim inovacijama stvara velike gospodarske mogućnosti, povećava produktivnost, smanjuje troškove i povećava konkurentnost. Očekuje se da će povećati zapošljavanje u sektoru "zelene tehnologije" koje se sve brže razvija te otvoriti nova izvozna tržišta.

4.2.3.1. Upotreba obnovljivih izvora energije (OIE)

Obnovljivi izvori energije (OIE) termin je koji se koristi za one izvore energije koji se dobivaju iz prirode te koji se mogu obnavljati poput energije dobivene iz vjetroelektrana, solarne ili sunčeve energije (toplinska, fotonaponska i koncentrirana), hidro – električne energije, energija plime i oseke, geotermalne energije te energije dobivene iz biomase.

Ciljevi korištenja obnovljivih izvora energije su zaštita okoliša kroz smanjenje stakleničkih i kiselih plinova, lokalni i regionalni razvoj kroz gospodarsko-socijalnu koheziju, sigurnost kroz smanjenje uvoza i diverzifikaciju proizvodnje te zapošljavanje. Obnovljivi izvori energije bitna su alternativa fosilnim gorivima, a njihova upotreba smanjuje emisije stakleničkih plinova, diverzificira izvore nabave energenata i smanjuje ovisnost o nepouzdanim i nepostojanim trgovanjem fosilnim gorivima (osobito trgovanjem naftom i plinom).

Rast ulaganja u obnovljive izvore energije potiče zapošljavanje u Europi i svijetu, potiče stvaranje novih tehnologija i inovacija te poboljšava trgovinsku bilancu Europske unije.

Ilustracije radi, ulaganja u OIE već u 2009. godini premašila su ulaganja u izvore fosilnih goriva. Nadalje, u istoj godini u Europi je više od 60% svih instaliranih energetske kapaciteta bilo iz obnovljivih izvora te je time jedna petina energije europskog kontinenta postala "zelena".

Obnovljivi izvori energije, energetska učinkovitost te zaštita okoliša čine tzv. "zelene teme" koje su sastavni dio svjetskih i europskih strateških razvojnih dokumenata te, u skladu s time, i razvojnih strategija u Republici Hrvatskoj (RH). Obnovljivi izvori energije jedna su od bitnih odrednica energetske strategije Republike Hrvatske.

Europska unija je krajem 2008. godine usvojila tzv. energetske-klimatski paket, odnosno niz zakona koji bi do 2020. godine trebali rezultirati s:

- 20% manjim emisijama stakleničkih plinova u usporedbi s 1990. godinom;
- 20% udjela obnovljivih izvora energije u ukupnoj energetske potrošnji;
- 20% manjom potrošnjom energije (u odnosu na onu koja se do 2020. očekuje u slučaju neprovođenja posebnih mjera).

Ovi ciljevi popularno se zovu "20-20-20", odnosno ciljevi "3×20".

Koristi obnovljivih izvora energije za gospodarstvo:

- domaći izvor energije (smanjenje ovisnosti o uvozu)
- poticanje razvoja domaćeg gospodarstva u proizvodnji opreme (povezivanje energetske i industrijske proizvodnje) – otvaranje novih radnih mjesta
- mogućnost otvaranja proizvodnih programa u svim segmentima OIE (solarni geotermalni kotlovi, foto-napon, kotlovi za biomasu, pelete...)
- širok raspon razvojnih istraživanja i razvoja tehnologije u području vjetroenergetike
- povećanje konkurentnosti.

4.2.3.2. Korištenje prostora u funkciji poboljšanja kvalitete i uvjeta života građana

Koncept kvalitete života odnosi se na sveukupnu dobrobit unutar društva, a usmjeren je na to da omogući svakom članu društva da ostvari svoje ciljeve. To znači da se kvaliteta života mjeri preko različitih ekonomskih, ali i neekonomskih pokazatelja. Za razliku od koncepta materijalnog životnog standarda, koji se uglavnom mjeri preko raspodjele dobara i usluga u populaciji, pristup kvalitete života oslanja se ne samo na indikatore materijalnog životnog standarda, već i na različite subjektivne čimbenike koji utječu na ljudski život (npr. društveni odnosi, sigurnost, mentalno zdravlje, kvaliteta prirodnog okoliša, dokolica, kulturni resursi i sl.).

Namjera Općine je usmjeriti prostorno-razvojne prioritete prvenstveno na poboljšanje učinkovitosti u okvirima već izgrađenog i korištenog prostora te na stvaranje uvjeta za nove programe radi pokretanja gospodarskih aktivnosti i poboljšanja kvalitete života na području Općine. Prioriteti se posebno odnose na:

- stvaranje uvjeta za povratak stanovništva i obnovu ukupnih funkcija naselja tako da zadovoljavaju sadašnje potrebe i omogućavaju daljnji razvoj u novim uvjetima,
- stvaranje uvjeta za pokretanje i unaprjeđenje gospodarstva uz osnaživanje prometnih funkcija s ciljem zaustavljanja negativnih procesa,
- iskorištenje raspoloživih i nedovoljno učinkovitih potencijala prvenstveno na lokacijama i kapacitetima koji mogu bez većih ulaganja dati brze, kvalitetne i višeznačne učinke (postojeće radne zone, središnja naselja, turistički kompleksi i drugo).

4.3. MISIJA I VIZIJA OPĆINE BALE-VALLE

Općina Bale-Valle će, u skladu sa zakonom, otvoreno i transparentno usmjeriti sva svoja znanja i resurse kako bi osigurala najkvalitetnije uvjete politike: razvoja, gospodarenja i zaštite prostora, upravljanja komunalnom imovinom, zadovoljavanje potreba stanovništva u oblasti predškola i školstva, promicanja poduzetništva, promicanja kulture, sporta, turizma, zaštite životnog standarda i socijalne skrbi. Provodeći uvjete politike, uzimaju se u obzir potrebe budućih naraštaja i održivost lokalne zajednice.

Razvojni koncept obuhvatio je nekoliko ključnih značajki koje su dovele do definiranja vizije i strateških (razvojnih) ciljeva kao i razvojnih prioriteta i aktivnosti (mjera) kojima se dostiže:

- očuvanost područja, krajobrazna raznolikost, priroda, zdrav život, ruralnost
- prepoznatljivost, jedinstvenost, različitost, potražnja tržišta, organizacija i povezanost proizvođača i pružatelja usluga
- kulturno-povijesna i tradicijska baština, razvoj selektivnih oblika turizma
- uvođenje novih tehnologija, energetska samoodrživost, nova znanja, razvoj i privlačenje ljudskih resursa, jednake mogućnosti

Općina Bale oduševljava svoje stanovnike i goste kroz očuvanu prirodnu i kulturnu baštinu, koja kroz daljnji razvoj, nastavlja priču starih generacija, te u sinergiji sa poduzetništvom i obrtništvom, osigurava kvalitetne ljudske kapacitete i visoku razinu kvalitete života.

Ostvarenje vizije i ciljeva, Bale-Valle želi postići djelovanjem kroz prioritetne mjere, odnosno aktivnosti, kojima se želi dugoročno pridonijeti razvoju područja te uspostaviti trajne temelje za dugoročan i uspješan razvoj, zasnivan na vlastitim snagama i mogućnostima. Putem društvenog i ljudskog potencijala omogućit će se daljnja zaštita i očuvanje prirodne i kulturne baštine te ujedno pokrenuti i valorizacija kulturne baštine. Konstantno će se poticati ujednačeni gospodarski razvoj područja temeljen na inovativnim tehnološkim procesima te visokim ekološkim standardima. Ključna razvojna pretpostavka, bez koje se ne može očekivati postizanje ciljeva i ostvarenje vizije, jest uvažavanje svakog stanovnika Općine i njegovo poticanje i potpora za aktivno sudjelovanje u razvoju. Bale-Valle karakterizira poticanje društveno osjetljivih skupina u društvu na ravnopravno djelovanje, a takav način rada treba nastaviti. Jedino visoka razina aktivnosti stanovništva može ponijeti sa sobom sve pozitivne promjene te na taj način doći do glavnog cilja – ujednačenog i održivog razvoja cjelokupnog područja Općine.

4.4. CILJEVI RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE

Dugoročni strateški ciljevi su šira razrada vizije, a proizlaze iz ideje vizije i utvrđuju se prilikom formiranja same vizije te predstavljaju smjernice razvojnih opredjeljenja. Definiranjem dugoročnih ciljeva osigurava se postavljanje strateških prioriteta, što nalaže traženje strateških putova za njihovu realizaciju, sadržanih u provedbenim mjerama, ali i kontrolnim mehanizmima kroz koje je moguće ocjenjivati put od vizije i ciljeva do rezultata.

Ciljevi su temeljna pretpostavka za ostvarenje vizije razvoja Općine Bale-Valle. U tom su kontekstu definirana tri globalna dugoročna cilja i sedam strateških prioriteta, na način da se ukazuje i na niz mjera, temeljem kojih će se osigurati razvoj temeljen na ključnim prioritetima, specifičnim za Općinu Bale-Valle.

4.4.1. Strateški ciljevi

Za dugoročno ostvarenje razvojne vizije Općine Bale-Valle potrebno je:

- o Razvijati i provoditi koncept održivog razvoja i očuvanja prirodne baštine,
- o Čuvati i razvijati raznolike i konkurentne gospodarske aktivnosti s ciljem očuvanja i razvoja novih mogućnosti zapošljavanja i samozapošljavanja,
- o Organizacija cjeloživotnog učenja i osposobljavanja za ciljne skupine korisnika i prema strateškim potrebama Općine, a s posebnim naglaskom na usvajanje novih znanja i tehnologija,
- o Priprema i provedba razvojnih programa i projekata Općine za razvoj postojećih i stvaranje novih proizvoda u svim proizvodnim i neproizvodnim ekonomskim aktivnostima, s posebnim naglaskom na razvoj mikro i malog poduzetništva,
- o Razviti nove poljoprivredne i nepoljoprivredne djelatnosti, povezivati proizvođače i pružatelje usluga u kreiranju robnih marki, povećanju količine i kvalitete proizvodnje i usluga, distribuciji i marketingu, uporabi novih tehnologija i održivih izvora energije kako bi se povećala i diverzificirala proizvodnja,
- o Razvoj i potpora revitalizaciji i izgradnji potrebne infrastrukture za razvoj poslovanja i ukupnu kvalitetu života zajednice, uključujući i obnovu kulturno-povijesne i tradicijske baštine, s posebnim naglaskom na očuvanje i održivo korištenje prirodne baštine

Kako bi promovirali i ostvarili zadanu viziju, zadaća radne skupine bila je osmisлити strateške ciljeve koji će odrediti razvojne prioritete u razdoblju 2015.-2020.

<i>1. Stvaranje pozitivnog poduzetničkog okruženja uz istovremeno jačanje gospodarskog razvoja Općine Bale</i>
<i>2. Daljnji razvoj i jačanje socijalnog poduzetništva kao jedne od okosnica razvoja Općine Bale-Valle</i>
<i>3. Unaprjeđenje kvalitete življenja u Općini Bale te daljnje definiranje i razvoj prepoznatljive vizure (brendiranje Općine Bale)</i>
<i>4. Zaštita i valorizacija prirodne i kulturne baštine te očuvanje okoliša uz primjenu energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije</i>

4.4.2. Strateški prioriteti

Strateški prioriteti se vezuju uz svaki dugoročni strateški cilj i oni predstavljaju segmentirane ciljeve, tj. strateške pravce djelovanja. Oni su osnova i polazište strategije djelovanja, koja osigurava provedbu svakog pojedinog dugoročnog cilja. U praksi se strateški prioriteti pojavljuju kao programski prioriteti ili kao provedbeni programi. Razrada strateških prioriteta bazira se s jedne strane na viziji i dugoročnim ciljevima i s druge strane na ključnim strateškim problemima.

Strateški ciljevi	Prioriteti
<i>1. Stvaranje pozitivnog poduzetničkog okruženja uz istovremeno jačanje</i>	Poticanje održivog razvoja poduzetništva i obrtništva

gospodarskog razvoja Općine Bale	Unaprjeđenje poduzetničkog okruženja
	Razvoj prostora i infrastrukture
	Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti, s naglaskom na turizam i poljoprivredu
	Povećanje kompetencija i unaprjeđenje sustava za upravljanje razvojem
2. Daljnji razvoj i jačanje socijalnog poduzetništva kao jedne od okosnica razvoja Općine Bale-Valle	Promicanje važnosti i uloge socijalnog poduzetništva
	Razvoj infrastrukture za daljnje jačanje socijalnog poduzetništva
	Osiguranje vidljivosti i dostatne potpore socijalnog poduzetništva u Općini Bale-Valle
3. Unaprjeđenje kvalitete življenja u Općini Bale te daljnje definiranje i razvoj prepoznatljive vizure (kreiranje branda Općine Bale)	Razvoj društvene infrastrukture
	Razvoj usluga unutar društvene infrastrukture
	Unaprjeđenje kvalitete stanovanja i sigurnost stanovništva
	Unaprjeđenje i održivo korištenje prostora Općine Bale-Valle
	Jačanje kapaciteta civilnog sektora
	Oblikovanje prepoznatljivog identiteta Općine Bale-Valle
4. Zaštita i valorizacija prirodne i kulturne baštine te očuvanje okoliša uz primjenu energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije	Očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine
	Očuvanje i održivo korištenje prirodne baštine i biološke raznolikosti.
	Održivo gospodarenje energijom i povećanje udjela obnovljivih izvora energije
	Zaštita i očuvanje prirode i unaprjeđenje okoliša

5. RAZRADA MJERA PO PRIORITETIMA

5.1. TEMELJNA POLAZIŠTA

Program ukupnog razvoja Općine Bale-Valle usmjerava se na nekoliko glavnih područja djelovanja koja su prepoznata već u fazi analize stanja u Općini, a treba se temeljiti na razradi osnovnih razvojnih mjera i indikatora, što uključuje i pristup određivanja učinka projekata. Očekivani rezultati mjera su sastavni dio kriterija za procjenu projekata, odnosno prioriteta određenog projekta u zadanom vremenskom okviru.

Mjera je ona razvojna kategorija koja predstavlja operativnu razradu svakog strateškog prioriteta i sagledava njegov utjecaj na specifična područja djelovanja (na gospodarstvo, zdravstvo i socijalnu skrb, obrazovanje, zaštitu okoliša, šport, komunalnu infrastrukturu itd.).

Stoga mjere treba kategorizirati i primijeniti uz sagledavanje realnih uvjeta u kojima se one moraju provoditi. Svaka je mjera dio strateškog prioriteta, a mora slijediti koncepciju definiranu ciljem kao djelom vizije razvoja.

Cilj svake mjere je razvoj i to razvoj po načelima održivosti, što mora biti sadržano i u pojedinim programima razvoja. Stoga se svaka mjera sagledava kao podsustav određenog razvojnog cilja i pretpostavka prihvatanja pojedinog projekta, što zahtijeva da se svaka mjera jasno definira s formalnog i sadržajnog aspekta.

5.2. RAZRADA MJERA PO STRATEŠKIM PRIORITETIMA

Strateški prioriteti razvoja su usmjereni na nekoliko glavnih područja djelovanja, uz uvažavanje razvojnih mogućnosti, a temeljeno na sagledavanju trendova razvoja u svijetu, analize stanja u Općini Bale-Valle, uz uvažavanje prijedloga prikupljenih na raspravama sa sudionicima radnih skupina i radionica. U nastavku će se elaborirati svaki strateški prioritet, u kontekstu prethodno definiranog strateškog cilja, a predložiti će se i elaborirati mjere, njihovi nositelji i očekivani rezultati.

Strateški cilj 1. Stvaranje pozitivnog poduzetničkog okruženja uz istovremeno jačanje gospodarskog razvoja Općine Bale

Prioriteti	Mjere				
1.1 Poticanje održivog razvoja poduzetništva i obrtništva	1.1.1 Stvaranje povoljnog okruženja za razvoj prerađivačke industrije s integriranom brigom za okoliš	1.1.2 Poticanje razvoja kreativnih industrija	1.1.3 Poticanje korištenja znanja, razvoja tehnologija i inovacija u gospodarstvu		
1.2 Unaprjeđenje poduzetničkog okruženja	1.2.1 Opremanje i razvoj Poduzetničke zone Monkaštel, uz jačanje ostale poslovne infrastrukture i poslovnih potpornih institucija	1.2.2 Edukacija poduzetnika, te poticanje umrežavanja i inovativnih načina poslovanja poduzetnika	1.2.3 Unaprjeđenje društveno odgovornog poslovanja s ciljem transparentnosti	1.2.4 Povezivanje poduzetnika i zajednice	
1.3 Razvoj prostora i infrastrukture	1.3.1 Razvoj sustava odvodnje i pročišćavanje otpadnih voda, te razvoj sustava gospodarenja otpadom	1.3.2 Integracija i poboljšanje kvalitete kolnog, pješačkog i prometa u mirovanju te cestovne mreže	1.3.3 Razvoj biciklističkog prometa	1.3.4 Izgradnja i održavanje lokalnih i nerazvrstanih cesta te šumskih i poljskih putova	
1.4 Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih	1.4.1 Unaprjeđenje i bolje upravljanje postojećom	1.4.2 Razvoj turističke infrastrukture kroz daljnje jačanje	1.4.3 Razvoj prepoznatljivih oblika selektivnog turizma	1.4.4 Razvoj poljoprivrednih djelatnosti (ekološka i konvencionalna	1.4.5 Poticanje proizvodnje prerade, trženja i promocije poljoprivrednih

aktivnosti, s naglaskom na turizam i poljoprivredu	turističkom ponudom Općine i jačanje izvan sezone turističke ponude	specifične ponude (difuzni hoteli i sl.) u kombinaciji sa destinacijskim menadžmentom	(ruralnog, rekreativnog, sportskog, kulturnog, adrenalinskog, izletničkog ili nekog drugog tematskog)	poljoprivredu) te izgradnja potrebnih proizvodno-prerađivačkih i skladišnih kapaciteta	proizvoda.
1.5 Povećanje kompetencija i unaprjeđenje sustava za upravljanje razvojem	1.5.1 Razvoj cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja i razvoj programa cjeloživotnog obrazovanja i osposobljavanja	1.5.2 Poticanje obrazovanja za zapošljivost i konkurentnost na tržištu rada			

1.1 Poticanje održivog razvoja poduzetništva i obrtništva	
Aktivnosti	Provođenje aktivnosti za razvoj prerađivačke djelatnosti i sektora kreativne industrije Stručna pomoć poduzetnicima u razvoju proizvoda i usluga, komercijalizaciji proizvoda i projekata, realizaciji poduzetničkih ideja, zasnovanih na znanju, istraživanjima i inovacijama. □ Povezivanje poslovnog, znanstveno-istraživačkog i/ili javnog sektora u svrhu transfera znanja, uvođenja novih tehnologija i komercijalizacije inovacija i razvoj klastera Izraditi plan s konkretnim i provedivim mjerama poticanja razvoja kulturnih industrija (istraživanje mogućnosti osiguravanja poslovnog prostora za kreativne industrije koje doprinose identitetskom sustavu i zapošljavanju kadrova iz kreativnog sektora, □ Osigurati prostor i lokaciju za djelovanje kreativne industrije
Nositelji	Općina Bale, edukacijske ustanove, HOK, HGK, poduzetnici i obrtnici, udruge
Korisnici	Poduzetnici i obrtnici, stanovništvo
Rezultati	br. poduzetničkih aktivnosti br. novih poduzetnika br. odobrenih potpora □ br. projekata koji promovira upotrebu znanja, inovacija i novih tehnologija u gospodarstvu □ br. ostvarenih suradnji između poslovnog, znanstveno-istraživačkog i javnog sektora povećanje broja zaposlenih u prepoznatim djelatnostima kreativne industrije □ povećanje broja poslovnih subjekata kao dijela kreativne industrije
1.2 Unaprjeđenje poduzetničkog okruženja	
Aktivnosti	Opremanje i stavljanje u funkciju Poduzetničke zone Monkaštel Povećati dostupnost specijaliziranim edukacijama za poduzetnike, te potaknuti umrežavanje poduzetnika i uvođenje inovativnih načina poslovanja sa svrhom osiguravanja više konkurentnosti poduzetnika Kreiranje programa edukacija putem poduzetničkih potpornih institucija □ Poticanje pohađanja certificiranih edukacija za poduzetnike □ Poticati umrežavanje poduzetnika na lokalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini, putem raznih projekata suradnje, razmjene ljudi i transfera znanja Osigurati prostor i potaknuti uspostavu „cooworking centra“ za poduzetnike i samostalne umjetnike
Nositelji	Općina Bale, edukacijske ustanove, HOK, HGK, poduzetnici i obrtnici, udruge
Korisnici	Poduzetnici i obrtnici, stanovništvo
Rezultati	br. tvrtki u poduzetničkoj zoni

	br. zaposlenih u poduzetničkoj zoni br. održanih edukacija ☐ br. poduzetnika polaznika edukacija br. novih poduzetnika ☐ podaci o formiranim poduzetničkim mrežama ☐ osnovan Cooworking centar broj novonastalih udruženja poduzetnika
1.3 Razvoj prostora i infrastrukture	
Aktivnosti	Jačati kapacitete za unaprjeđenje, održavanje i upravljanje sustavom odvodnje otpadnih voda unutar poduzetničke infrastrukture Izgradnja nedostajućih uličnih i cestovnih spojeva osnovne ulične mreže, te rekonstrukcija raskrižja, postojećih ulica, te asfaltiranje makadama; ☐ Izgradnja nedostajućih parkirališnih kapaciteta; Modernizacija signalne i sigurnosne opreme i uređaja ☐ Poticanje izrade projektne dokumentacije ☐ Izgradnja i obnova lokalnih i nerazvrstanih cesta, te šumskih i protupožarnih putova
Nositelji	Općina Bale, ŽUC, Istarska županija
Korisnici	Stanovništvo
Rezultati	br. kilometara asfaltiranih makadama, rekonstruiranih raskrižja ☐ br. novih garažnih i parkirališnih mjesta ☐ br. prometnih nesreća br. izgrađenih ili obnovljenih lokalnih i nerazvrstanih cesta ☐ br. izgrađenih ili obnovljenih šumskih i protupožarnih putova
1.4 Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti, s naglaskom na turizam i poljoprivredu	
Aktivnosti	Poticati razvoj te osmisliti programe potpora i promocijske aktivnosti vezane uz razvoj turističke ponude na OPG-u, razvoj tematskih putova, razvoj selektivnih oblika turizma, umrežavanje i promocija ruralne turističke ponude, obnova suhozida i bunara, i druge ne poljoprivredne djelatnosti ☐ Identifikacija i vrednovanje tradicijskih zanata te poticanje uređenja i opremanje proizvodnih i prodajnih prostora; Dizajn, proizvodnja, prodaja i promocija suvenira, korištenje tradicijskih zanata u turističke svrhe, tečajevi za tradicijske zanate ☐ Izgradnja i osmišljavanje dodatne turističke prostorne osnove Analiza i odabir selektivnih oblika turizma Poticati razvoj strateški definiranih specifičnih oblika turizma: kulturni i gastro turizam, nautički turizam, sportski turizam (košarka, boćanje, borilački sportovi, nogomet, i dr.), izletnički turizam (npr. biciklizam), kamping turizam, te kongresni i zdravstveni (wellness) turizam ☐ Definirati razvojne planove za svaki od specifičnih oblika turizma ☐ Fokusiranje na specijalizirane proizvode i tržišne niše Unaprjeđenje postojeće javne turističke infrastrukture (plaža, šetnica, kupališta, športskorekreacijskih dvorana i centara, koncertnih dvorana, igrališta, tematskih staza i dr.) ☐ Razvoj nove javne turističke infrastrukture (turistički info centri, plaže, šetnice, tematske staze, kupališta, kongresne dvorane i dr. javne turističke infrastrukture) ☐ Poticanje razvoja poduzetničke turističke infrastrukture (poticanje razvoja smještajnih kapaciteta, posebno hotela, te poticanje korištenja imovine u poslovno turističke svrhe i dr.) Uspostavljanje sustava za koordinirano i efikasnije upravljanje destinacijom kao i sa svim turističkim aktivnostima unutar iste (uvođenje destination managementa, koordinirano upravljanje turističkim događanjima tijekom sezone, unaprjeđenje

	komunikacije i suradnje među dionicima turističkog razvoja i dr.) ☐ Povećanje kvalitete turističkih atrakcija/proizvoda ☐ Poticati standardizaciju i unaprjeđenje kvalitete obiteljskog smještaja ☐ Osmisliti sustav potpora, te poticati projekte i aktivnosti za jačanje izvansezonske turističke ponude ☐ Poticati stručno usavršavanje turističkih i ugostiteljskih kadrova sukladno potrebama i trendovima na tržištu ☐ Poticanje izrade projektne dokumentacije za izgradnju proizvođačkih objekata ☐ Potpore izgradnji i uređenju objekata za preradu i prodaju proizvoda, nabavka opreme za preradu i prodaju proizvoda, razvitak inovativnih načina prodaje, dizajn i izrada promotivnog materijala, oglašavanje. ☐ Poticanje trženja autohtonih i ekoloških proizvoda putem manifestacija, organizacije prodajnih prostora i pomoći u distribuciji proizvoda
Nositelji	Općina Bale, poduzetnici i obrtnici, poljoprivredna gospodarstva, udruge, zadruge
Korisnici	Stanovništvo, turisti
Rezultati	br. korisnika programa potpora ruralnom razvoju ☐ br. financiranih projekata/događanja ☐ br. komercijaliziranih tradicijskih suvenira ☐ br. gospodarskih subjekata koji se bave tradicijskim zanatima br. poljoprivrednih proizvođača (ekološka i konvencionalna proizvodnja) br. proizvedenih i/ili prerađenih poljoprivrednih proizvoda br. umreženih poljoprivrednih proizvoda br. specifične turističke smještajne ponude br. ležajeva rast broja turista motiviranih specifičnim oblicima turističke ponude ☐ povećanje prosječne potrošnje po gostu Povećanje broja zaposlenih u turističkim djelatnostima ☐ Broj polaznika stručnog usavršavanja u turizmu (posebno destination management) Broj projekata i aktivnosti za jačanje izvansezonske ponude ☐ Povećan broj turista izvan sezone ☐ br. evidentiranih projekata/potpore realiziranih za ove namjene Viša prepoznatljivost autohtonih i ekoloških proizvoda Općine Bale; Povećana prodaja domaćih proizvoda kroz realizirane potpore i organizirane promotivne manifestacije, sajmove, ruralne prodavaonice i dr.
1.5 Povećanje kompetencija i unaprjeđenje sustava za upravljanje razvojem	
Aktivnosti	Poticati organiziranje različitih seminara, radionica, tečajeva i ostalih aktivnosti s ciljem unaprjeđenja znanja, vještina i kompetencija stanovnika Općine Bale
Nositelji	Općina Bale, HOK, HGK, obrazovne ustanove, udruge
Korisnici	Pravne i fizičke osobe, stanovništvo
Rezultati	br. polaznika edukacijskih programa ☐ br. održanih programa godišnje

Strateški cilj 2. Daljnji razvoj i jačanje socijalnog poduzetništva kao jedne od okosnica razvoja Općine Bale-Valle

Prioriteti	Mjere		
2.1 Promicanje važnosti i uloge socijalnog poduzetništva	2.1.1 Integracija osoba u nepovoljnoj poziciji na tržište rada	2.1.2 Provođenje analize mogućih djelatnosti u svrhu razvoja socijalnog poduzetništva	2.1.3 Osiguravanje transfera znanja postojećih dionika u socijalnom poduzetništvu
2.2 Razvoj infrastrukture za	2.2.1 Analiza o postojanju interesa za razvoj socijalnog	2.2.2 Osiguravanje dostatnog prostora za	2.2.3 Provođenje potrebnih/specijaliziranih

daljnje jačanje socijalnog poduzetništva	poduzetništva i odabir ključnih djelatnosti i/ili smjerova razvoja koji odgovaraju na postojeće potrebe Općine	dionike socijalnog poduzetništva i/ili prenamjena društvenih nekretnina	edukacija za stanovništvo zainteresiranog za uključivanje u socijalno poduzetništvo
2.3 Osiguranje vidljivosti i dostatne potpore socijalnog poduzetništva u Općini Bale-Valle	2.3.1 Provođenje aktivnosti informiranja stanovništva Općine Bale-Valle o provedenim projektima socijalnih poduzetnika	2.3.2 Edukacija uključenih dionika o mogućnostima povlačenja bespovratnih sredstava i daljnji razvoj znanja i vještina	

2.1 Promicanje važnosti i uloge socijalnog poduzetništva	
Aktivnosti	Definiranje marginaliziranih skupina u društvu i osiguravanje infrastrukture za povećanje njihove zapošljivosti i uključivanja u tržište rada. Provođenje analize mogućih djelatnosti u svrhu razvoja socijalnog poduzetništva kako bi se odabirom specifičnih za Općinu ujedno doprinijelo ujednačenom gospodarskom razvoju Osigurati transfer znanja postojećih dionika u socijalnom poduzetništvu na način da se prema novim socijalnim poduzetnicima olakša pokretanje poslovne aktivnosti, tj. stvaranje mentoriranja kako bi se povećala vjerojatnost za uspjeh
Nositelji	Dionici socijalnog poduzetništva, Općina Bale
Korisnici	Fizičke i pravne osobe, udruge, zadruge, stanovništvo, marginalizirane skupine u društvu
Rezultati	br.uključenih u socijalno poduzetništvo br.analiza napravljenih za daljnji razvoj socijalnog poduzetništva br.mentora u socijalnom poduzetništvu br. organizacija socijalnog poduzetništva
2.2 Razvoj infrastrukture za daljnje jačanje socijalnog poduzetništva	
Aktivnosti	Prenamjena društvenih nekretnina u prostore koje će koristiti potencijalni i/ili postojeći socijalni poduzetnici Analiza potrebnih edukativnih radionica Provođenje edukacija o poslovnim vještinama kako bi se dionicima olakšalo poslovanje
Nositelji	Općina Bale, socijalni poduzetnici, udruge, zadruge
Korisnici	Fizičke i pravne osobe, udruge, zadruge, stanovništvo, marginalizirane skupine u društvu
Rezultati	Br.uređenih prostora namijenjenih organizacijama socijalnog poduzetništva Br.aktivnosti socijalnog poduzetništva Br.edukacija namijenjenih socijalnim poduzetnicima Br.uključenih u socijalno poduzetništvo
2.3 Osiguranje vidljivosti i dostatne potpore socijalnog poduzetništva u Općini Bale-Valle	
Aktivnosti	Provođenje aktivnosti informiranja stanovništva Općine Bale-Valle o provedenim projektima socijalnih poduzetnika kako bi se povećala vidljivost, ali i zainteresiralo javnost za aktivnosti koje doprinose zajednici Edukacija uključenih dionika o mogućnostima povlačenja bespovratnih sredstava i daljnji razvoj znanja i vještina
Nositelji	Općina Bale, socijalni poduzetnici, udruge, zadruge
Korisnici	Fizičke i pravne osobe, udruge, zadruge, marginalizirane skupine u društvu
Rezultati	Br.objavljenih članaka u medijima Br.interakcija na društvenim mrežama Postotak stanovništva uspoznat sa projektima socijalnog poduzetništva Br.edukacija

	Br.brošura i ostalih publikacija o aktivnostima i mogućnostima socijalnog poduzetništva
--	---

Strateški cilj 3. Unaprjeđenje kvalitete življenja u Općini Bale te daljnje definiranje i razvoj prepoznatljive vizure (kreiranje branda Općine Bale)

Prioriteti	Mjere				
3.1 Razvoj društvene infrastrukture	3.1.1 Poboljšanje uvjeta i kvalitete infrastrukture sustava odgoja i obrazovanja na svim razinama	3.1.2 Unaprjeđenje kvalitete infrastrukture u kulturi, kulturnih programa i poboljšanje koordinacije između dionika u kulturi	3.1.3 Daljnji razvoj i unaprjeđenje sportske infrastrukture i sportskih programa	3.1.3 Unaprjeđenje socijalne infrastrukture, usluga i programa	3.1.4 Poboljšanje uvjeta i kvalitete usluga u zdravstvu i razvoj programa zdravstvene prevencije
3.2 Razvoj usluga unutar društvene infrastrukture	3.2.1 Unaprjeđenje tradicijske, kulturne i sportske ponude	3.2.2 Razvoj cjeloživotnog obrazovanja i specijaliziranih obrazovnih programa	3.2.3 Obnova i revitalizacija zapuštenih prostora i objekata društvene namjene	3.2.4 Unaprjeđenje skrbi o osobama s invaliditetom i osobama treće životne dobi	
3.3 Unaprjeđenje kvalitete stanovanja i sigurnost stanovništva	3.3.1 Razvoj i unaprjeđenje sustava vodoopskrbe i odvodnje	3.3.2 Razvoj vodoopskrbnog sustava te prenamjena načina rada kako bi se spriječili daljnji gubici vode	3.3.3 Unaprjeđenje infrastrukture bežičnog Interneta na važnijim punktovima u Općini	3.3.4 Unaprjeđenje javne rasvjete	3.3.5 Unaprjeđenje sustava zaštite i spašavanja
3.4 Unaprjeđenje i održivo korištenje prostora Općine Bale-Valle	3.4.1 Cjelovito planiranje prostornog razvoja sukladno sa razvojnim potrebama Općine	3.4.2 Unaprjeđenje postojećih i uređenje novih javnih općinskih prostora te poticanje obnove proćelja	3.4.3 Revitalizacija starogradske jezgre Općine Bale-Valle	3.4.5 Profiliranje, sadržajno i oblikovno unapređivanje Općine te stvaranje tematskih tržnica, i održavanje javnih zelenih površina	
3.5 Jačanje kapaciteta civilnog sektora	3.5.1 Analiza razvojnih programa i obuhvata postojećih udruga	3.5.2 Poticanje umrežavanja i razvoj partnerstva s civilnim sektorom	3.5.3 Potpore djelovanju, osposobljavanju i transparentnosti rada lokalnih udruga	3.5.4 Provođenje aktivnosti civilnog društva sa ciljem edukacije, osposobljavanja i/ili uključivanja pojedinih skupina u društvu	3.5.5 Poticanje udruga na stvaranje promotivnih aktivnosti koje će doprinijeti promociji i prepoznatljivosti područja
3.6 Oblikovanje prepoznatljivog identiteta	3.6.1 Poticanje zaštite, certificiranja, brendiranja	3.6.2 Razvoj turističkog identiteta Općine Bale-	3.6.3 Kreiranje prepoznatljive vizure Općine Bale-Valle i	3.6.4 Osiguravanje potpore za ujednačenu obnovu infrastrukture (privatnih i javnih), koristeći specifična obilježja (cvijeće, i sl.)	

Općine Bale-Valle	autohtonih proizvoda Općine Bale-Valle	Valle i stvaranje brenda Općine	njezina primjena u svim sferama života zajednice	
--------------------------	--	---------------------------------	--	--

3.1 Razvoj društvene infrastrukture

Aktivnosti	Uspostavljanje sustava za koordinirano i efikasno upravljanje i financiranje kulturnih djelatnosti, programa i aktivnosti; ☐ Definiranje strateških smjernica dugoročnog razvoja kulture, kulturnih djelatnosti i aktivnosti; ☐ Poticanje stvaranja novih programa u kulturi; ☐ Kontinuirano, cjelogodišnje organiziranje kulturnih/sportskih događanja; ☐ Modernizacija postojećih i osiguravanje novih adekvatnih prostora za kulturne djelatnosti (muzejsko-galerijske, izložbene, kazališne, bibliotekarske, arhivske, i dr.) Jačanje ljudskih kapaciteta djelatnika u kulturi; ☐ Razvoj sportske infrastrukture, s većim naglaskom na tematsko određivanje Edukacija i motiviranje građana, posebno mladih za sudjelovanje u kulturnom/sportskom životu Općine; ☐ Unaprjeđenje suradnje sa odgojno-obrazovnim institucijama kako bi se kontinuirano djelovalo; na aktivnije uključivanje djece i mladih u kulturni/sportski život Omogućiti dostupnost kulturnih/sportskih sadržaja osobama s posebnim potrebama; Opremanja i modernizacija objekata socijalne infrastrukture; ☐ Edukacija i osiguravanje dovoljnog broja stručnog kadra za rad u socijalnim ustanovama; Aktivnosti socijalnih usluga za skupine u nepovoljnom položaju; ☐ Priprema i provedba sadržaja za starije i nemoćne osobe; ☐ Aktivnosti prevencije ovisnosti, pomoći ovisnicima i njihovim obiteljima; ☐ Programi za djecu i mlade; ☐ Poticanje volonterstva, te druge slične aktivnosti; Graditi i uređivati biciklističke staze i parkirališta; ☐ Provoditi kampanje za popularizaciju biciklističkog prometa; ☐ Provoditi edukaciju biciklista (sadašnjih i budućih)
Nositelji	Općina Bale, poduzetnici i obrtnici, udruge, zadruge
Korisnici	Stanovništvo, turisti
Rezultati	br. uspješno provedenih projekata u sektoru kulture/sporta sufinanciranih proračunskim sredstvima; ☐ br. novih kulturnih/sportskih programa; ☐ posjećenost kulturnih/sportskih događanja kroz cijelu godinu br. obnovljenih ili novih objekata socijalne infrastrukture ☐ br. pripremljenih i provedenih projekata i programa iz područja socijalne skrbi br. novoizgrađenih kilometara biciklističkih staza, ☐ br. novih parkirališta i parkirnih mjesta, ☐ povećanje udjela putovanja ostvarenih biciklom

3.2 Razvoj usluga unutar društvene infrastrukture

Aktivnosti	Organizacija događanja poput kazališnih predstava, manifestacija, športskih turnira, ljetne školske lige, školskih izleta i raznih drugih tematskih događanja s ciljem promocije načina življenja u Općini Bale Povećanje sudjelovanja osoba svih dobi u cjeloživotnom učenju, povezivanje cjeloživotnog učenja s tržištem rada, veća konkurentnost gospodarstva i trajna zapošljivost Stipendiranje učenika i studenata koji se obrazuju za deficitarna zanimanja; ☐
-------------------	---

	Stvaranje partnerstva između obrazovnih institucija, poslovnog i javnog sektora Privođenje svrsi javnih prostora i objekata na atraktivnim lokacijama; Korištenje istih za društvene namjene i kreiranje novih sadržaja U suradnji s lokalnim stanovništvom i udrugama unaprijediti uvjete za obavljanje medicinskih usluga i usluga socijalne skrbi poput osiguravanja medicinske skrbi i njege te pomoći u kući osobama starije životne dobi (gerontodomačice), kućni majstor za pomoć starijim osobama, i dr. potrebe
Nositelji	Općina Bale, Istarska županija, obrazovne ustanove, socijalne ustanove, udruge, zadruge
Korisnici	Osobe treće životne dobi, osobe s invaliditetom, stanovništvo, turisti
Rezultati	br. stipendista br. novozaposlenih na temelju provedenih aktivnosti br. aktivnosti godišnje ☐ br. posjetitelja događanja Izrađen pregled stanja zapuštenih prostora i objekata društvene namjene te rekonstruirani prostori s definiranom namjenom br. korisnika medicinskih usluga i usluga socijalne skrbi ☐ br. programa unaprjeđenja medicinske skrbi i skrbi o starijim i nemoćnima
3.3 Unaprjeđenje kvalitete stanovanja i sigurnost stanovništva	
Aktivnosti	Izrada dokumentacije odvodnje otpadnih voda, analiza predloženog sustava, određivanje faza izgradnje istog ovisno o planiranom razvoju naselja ☐ Poticati korištenje najnovijih tehnologija u sustavu zbrinjavanju otpadnih voda ☐ Nastaviti s izgradnjom kanalizacijske mreže Nastaviti širenje vodovodne i kanalizacijske mreže prema rubnim dijelovima Općine u skladu s najvišim okolišnim standardima Instalirati HotSpot-ove na važnijim punktovima izvan centra Općine ☐ Planski postepeno širiti bežični pristup Internetu Definirati javnu rasvjetu sukladno građevinama na području kojih se javna rasvjeta izvodi ☐ Provesti detaljnu analizu postojeće rasvjete i odrediti novi koncept rasvjete na svim važnijim lokacijama, ☐ Implementacija rasvjete prema definiranim prioritetima postupne implementacije rasvjete po pojedinim cjelinama Realizacija suradnje svih nadležnih institucija u zaštiti od požara, prirodnih nepogoda i akcidenata; ☐ Monitoring, prevencija i upravljanje sigurnošću, tehnološkim rizicima i rizicima Aktivnosti nabave opreme i napredne tehnologije za prevenciju i sanaciju onečišćenja; ☐ Izrada planova zaštite i intervencija u slučajevima požara, prirodnih nepogoda i akcidenata; ☐ Informiranje i edukacija građana za postupanje u incidentnim situacijama te ostale slične aktivnosti.
Nositelji	Općina Bale, Istarska županija, Dobrovoljno vartogasno društvo i civilna zaštita
Korisnici	Stanovništvo, turisti
Rezultati	broj priključaka ☐ broj stanovnika priključenih na sustav br. novih HotSpot-ova ☐ pokrivenost Općine bežičnim Internetom br. novih rasvjetnih tjela ☐ područja obuhvata Općine novom rasvjetom br. intervencija ☐ br. osposobljenih stručnjaka ☐ br. osposobljenih jedinica za djelovanje u slučaju elementarne nepogode ☐ br. intervencija zaštite i spašavanja

3.4 Unaprjeđenje i održivo korištenje prostora Općine Bale-Valle	
Aktivnosti	Pokrenuti korake klasifikacije, uređenja i sadržajnog osmišljavanja tržnica i javnih zelenih površina ☐ Izraditi svu potrebnu dokumentaciju koja valorizira i sadržajno osmišljava koncept Općinske tržnice, javnih zelenih površina Poticati sadržajno aktiviranje tržnica i javnih zelenih površina
Nositelji	Općina Bale, TZ, poduzetnici i obrtnici, PG, udruge
Korisnici	Stanovništvo, turisti, Istarska županija
Rezultati	izrađene studije/akcijski planovi za konceptualno određenje i aktiviranje tržnica i javnih zelenih površina ☐ izvršene aktivnosti na realizaciji mjere
3.5 Jačanje kapaciteta civilnog sektora	
Aktivnosti	Izraditi analizu stanja i učinkovitosti rada organizacija civilnog društva te definirati ključne smjernice za unaprjeđenje njihovog djelovanja; ☐ Poticanje osnivanje i djelovanja udruga, posebno u sektorima koji su identificirani kao deficitarni; ☐ Unaprijediti sustav financiranja i mjerenja učinaka programa i projekata civilnog društva financiranih proračunskim sredstvima; ☐ Jačati upravljačke i stručne kapacitete organizacija civilnog sektora za pripremu i provedbu projekata financiranih nacionalnim, EU i međunarodnim sredstvima; ☐ Jačati svijest građana o važnosti i mogućnostima djelovanja organizacija civilnog društva u pripremi, donošenju i provođenju javnih politika kroz organizaciju tribina, skupova i sl.; ☐ Poticanje volonterstva i ostalih aktivnosti od opće dobrobiti za zajednicu
Nositelji	Općina Bale-Valle, edukacijske ustanove, udruge civilnog društva, osobe s invaliditetom, žene, mladi, pripadnici nacionalnih manjina
Korisnici	udruge civilnog društva, marginalizirane skupine u društvu, stanovništvo
Rezultati	broj građanskih inicijativa broj udruga civilnog društva broj manifestacija i okupljanja broj pripadnika udruga civilnog društva broj volontera br. potpisanih sporazuma o suradnji i partnerstava između organizacija civilnog društva na lokalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini ☐ br. nominiranih i provedenih projekata financiranih iz nacionalnih, EU i međunarodnih sredstava u partnerstvu javnog i civilnog sektora
3.6 Oblikovanje prepoznatljivog identiteta Općine Bale-Valle	
Aktivnosti	Pružanje potpore kroz edukacije proizvođača i jačanje regionalnih potpornih institucija za provedbu zaštite, certificiranja i brendiranja proizvoda, ☐ Izrade specifikacija, istraživanja i ispitivanja u svrhu zaštite, certificiranja i brendiranja proizvoda, te sufinanciranje administrativnih troškova dobivanja i provođenja zaštite, certificiranja i brendiranja proizvoda ☐ Potpore promotivnim i marketinškim aktivnostima koje promoviraju autohtoni proizvod Općine Bale Brendiranje destinacije Općine definiranjem turističkih proizvoda, stvaranjem vizualnog identiteta i provedbom komunikacijske strategije ☐ Poticanje komercijalizacije novog turističkog identiteta (poticanje izrade suvenira, novih turističkih proizvoda, usluga i dr.) ☐ Postavljanje turističke signalizacije u skladu sa novim vizualnim identitetom
Nositelji	Općina Bale, TZ, poduzetnici i obrtnici, PG, udruge
Korisnici	Stanovništvo, turisti, Istarska županija
Rezultati	br. zaštićenih i brendiranih proizvoda ☐

	br. projekata koji promoviraju autohtone proizvode ☐ br. manifestacija koje promoviraju autohtone proizvode br. sufinanciranih marketinških i komunikacijskih projekata u skladu sa smjernicama novog turističkog identiteta Općine; ☐ porast broja turista koji prvi put posjećuju Općinu; ☐ br. projekata za komercijalizaciju novog turističkog identiteta;
--	---

Strateški cilj 4. Zaštita i valorizacija prirodne i kulturne baštine te očuvanje okoliša uz primjenu energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije

Prioriteti	Mjere		
4.1 Očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine	4.1.1 Izrada programa, obnova i zaštita materijalne kulturne baštine kako bi se ista stavila u funkciju razvoja turizma i promociju područja (npr. obnova suhozida, bunara i sl)	4.1.2 Promoviranje tradicijskih obrta i kreiranje autohtonih suvenira	4.1.3 Objedinjavanje kulturne ponude Općine kako bi se promovirao identitet i autohtonost područja
4.2 Očuvanje i održivo korištenje prirodne baštine i biološke raznolikosti	4.2.1 Isticanje tradicionalnih obilježja i uređivanja naselja ruralnog karaktera	4.2.2 Uređivanje staza koje prolaze kroz pojedine dijelove prirodne baštine kako bi se ista zaštitila od devastacije	4.2.3 Unaprjeđenje marketinških aktivnosti
4.3 Održivo gospodarenje energijom i povećanje udjela obnovljivih izvora energije	4.3.1 Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije	4.3.2 Povećanje energetske učinkovitosti u sektorima industrije, zgradarstva, prometa i javne rasvjete	4.3.3 Edukacija stanovništva o mogućnostima i prednostima korištenja alternativnih oblika energije
4.4 Zaštita i očuvanje prirode i unaprjeđenje okoliša	4.4.1 Sanacija divljih odlagališta te unaprjeđenje sustava za gospodarenje otpadom	4.4.2 Provedba mjera za zaštitu, povećanje kvalitete i unaprjeđenje sustava praćenja kakvoće okoliša (mora, voda, tlo, zrak)	4.4.3 Podizanje svijesti o zaštiti okoliša i očuvanju prirode

4.1 Očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine	
Aktivnosti	Održavanje i obnova kulturno-povijesne baštine Općine Bale-Valle; ☐ Unaprjeđenje prezentacije bogatog kulturnog naslijeđa i suvremene kulturne produkcije Općine korištenjem novih tehnologija; ☐ Postavljanje smeđe signalizacije i interpretacijskih tabli; ☐ Omogućen obilazak kulturno-povijesne baštine osobama sa posebnim potrebama; ☐ Razvijanje novih, inovativnih programa promocije kulture; Razvoj autohtonih, tradicijskih suvenira
Nositelji	Općina Bale-Valle, Turistička zajednica, poduzetnici i obrtnici, udruge
Korisnici	Stanovništvo, turisti
Rezultati	br. obnovljenih spomenika kulturno povijesne baštine (pokretnih i nepokretnih); ☐ br. posjetitelja kulturo povijesne baštine br. suvenira br. brošura
4.2 Očuvanje i održivo korištenje prirodne baštine i biološke raznolikosti	

Aktivnosti	Identifikacija posebno osjetljivih dijelova prirode te ukoliko postoji potreba, proglašavanje zaštićenih dijelova prirode; ☐ Inventariziranje i kartiranje biološke raznolikosti i uspostavljanje sustava inventarizacije, ocjene ugroženosti biološke raznolikosti i praćenja, itd.; ☐ Uspostavljanje baze podataka o biološkoj raznolikosti; ☐ Provedba projekata na odabranim zelenim površinama. Korištenje i zaštita ruralnog prostora, estetska, kulturna, ekološka, ali i gospodarska funkcija sela, koja se temelji na zaštiti prirodnih i kulturnih potencijala područja s očuvanjem tipoloških značajki identiteta sela ☐ Poticati očuvanje raznolikosti okoliša, preoblikovanje i kvalitetan razvoj sela, poboljšavanje kakvoće životnoga standarda sela, obnovu i iskorištavanje postojećega stambenog fonda, obnavljanje i sanaciju manje kvalitetnih i degradiranih dijelova ruralnoga područja, zaštita objekata i područja glede očuvanja kulturnog naslijeđa, prilagodba novogradnje identitetu sela, usmjeravanje izgradnje na područja gdje je prometno-komunalna infrastruktura već riješena ili najbolje riješena ☐ Omogućiti građenje objekata u funkciji poljoprivredne proizvodnje (građevine za čuvanje voćnjaka, vinograda i maslinika, građevine za pohranu i veleprodaju poljoprivrednih proizvoda, građevina za uzgoj stoke, građevine za preradu poljoprivrednih i mesnih proizvoda, staklenici i plastenici, i dr.) ☐
Nositelji	Općina Bale, TZ, poduzetnici i obrtnici, poljoprivrednici, udruge
Korisnici	Stanovništvo, turisti
Rezultati	br. intervencija u okolišu ☐ inventarizirana i kartirana područja biološke raznolikosti br. pripremljenih i provedenih projekata/intervencija uređenja ☐ povećanje br. stanovnika
4.3 Održivo gospodarenje energijom i povećanje udjela obnovljivih izvora energije	
Aktivnosti	Identifikacija mogućih mjera i aktivnosti energetske učinkovitosti po sektorima za ostvarenje zacrtanih ciljeva uštede energije; ☐ Sanacija i obnova pročelja u svrhu povećanja energetske učinkovitosti; ☐ Zamjena energetski neučinkovite javne rasvjete s energetski učinkovitijim žaruljama; ☐ Gradnja punionica za električna vozila;
Nositelji	Općina Bale, pravne i fizičke osobe, poljoprivrednici, udruge
Korisnici	Stanovništvo
Rezultati	br. provedenih mjera povećanja energetske učinkovitosti ☐ br. izgrađenih punionica za električna vozila ☐ br. pripremljenih/apliciranih projekata ☐ udjel energetski učinkovite i ekološke javne rasvjete u cjelokupnom sustavu
4.4 Zaštita i očuvanje prirode i unaprjeđenje okoliša	
Aktivnosti	Priprema i provođenje informativnih radionica te edukacijskih programa za sve dobne skupine i ciljne korisnike ☐ Provođenje akcija vezanih uz zaštitu okoliša ☐ Organiziranje promotivnih kampanja za podizanje razine svijesti o problemima okoliša te o mjerama za očuvanje okoliša
Nositelji	Općina Bale, poduzetnici i obrtnici, udruge
Korisnici	Stanovništvo, turisti
Rezultati	br. održanih edukacija ☐ br. polaznika koji su prisustvovali edukacijama ☐ br. provedenih akcija zaštite okoliša ☐ br. sudionika u akcijama zaštite okoliša

6. KRITERIJI ODABIRA PROJEKATA ZA REALIZACIJU PROGRAMA UKUPNOG RAZVOJA RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE

6.1. METODOLOŠKI PRISTUP

Metodologija izrade PUR-a temelji se na cjelovitoj primjeni procesa koji počinje sagledavanjem sadašnjeg razvojnog stanja, "gdje je Općina Bale-Valle danas", utvrđivanja vizije razvoja "gdje želi biti u budućnosti" i kako da postavljene ciljeve i prioritete ostvari – "kako da dođe odande gdje je sada, tamo gdje želi biti". U skladu s time strategija sadrži analizu stanja razvoja (ocjenu resursa i potencijala te razvojnih problema i potreba) i SWOT analizu, razvojnu viziju, hijerarhiju jasnih i realnih strateških ciljeva, prioriteta i mjera kao učinkovitog okvira za pripremu i provedbu razvojnih projekata. Također, Program ukupnog razvoja ima razrađene postupke i sredstva provedbe. Praćenjem i vrjednovanjem provedbe strategije razvoja osigurava se ponajprije da PUR bude i ostane proces, svojevrsni "živi dokument" te da se korigira i dopunjuje radi veće učinkovitosti i uspješnosti.

Prihvate li se navedena polazišta koja se provlače kroz PUR, potrebno je uputiti gospodarstvenike, organizacije, institucije i privatne osobe s područja Općine Bale-Valle, na prijavljivanje projekata, koji će biti u skladu sa prihvaćenim ciljevima, strateškim prioritetima, a posebno pojedinim mjerama, koje su prethodno detaljno elaborirane. Projektni zadaci moraju biti usmjereni ka rješavanju strateških prioriteta u pojedinim specifičnim područjima, a od značaja su za razvoj Općine Bale-Valle. Svrha je javnog poziva, identificirati i prikupiti relevantne ideje, prijedloge i projekte, koji jesu ili mogu biti od vitalnog značaja za razvoj Općine, a u skladu su sa strateškim prioritetima, koji proizlaze iz strateških ciljeva razvoja Općine.

Praćenje i mjerenje učinaka provedbe PUR-a temelji se na tri ključna elementa:

- 1) bazi razvojnih projekata s podacima o projektnim prijedlozima, projektima u provedbi te završenim projektima;
- 2) kriterijima i pokazateljima uspješnosti i učinkovitosti i
- 3) izvještajima, koji na sažet i jasan način daju podatke o ostvarenim rezultatima u provedbi PUR-a

Cilj je osnivanja baze projekata sustavno, trajno i s jednoga mjesta prikupljati, pratiti i vrjednovati projekte za čitavo područje Općine Bale-Valle koji su u skladu sa strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama utvrđenim Programom ukupnog razvoja, ali i drugim relevantnim dokumentima u funkciji razvoja Općine. Baza je stoga koristan i učinkovit temelj i alat pri provedbi strategije razvoja, praćenju i vrednovanju provedbe, ali i šire, za planiranje i upravljanje lokalnim razvojem, kako Općine tako i okruženja. Uz navedeno, mogućnost uvida u sistematiziran pregled projekata pridonosi jačanju partnerstva i suradnje među dionicima na području Općine te prijenosu vještina i iskustava u identificiranju i pripremanju projekata.

Poziv na iskazivanje interesa za prijavljivanje idejnih rješenja, prijedloga i projekata, a temeljem odredbi iz PUR-a Općine Bale-Valle, objavljuivat će se najmanje dva (2) puta godišnje. Za prikupljanje projektnih ideja provodi se informativna kampanja putem javnih glasila, elektroničkih medija ili izravnim kontaktiranjem. Na ovaj poziv mogu se prijaviti projekti u svim područjima razvoja (gospodarstvo, javni sektor, društvene djelatnosti...). Prednost u odabiru će imati oni projekti, čijom se primjenom izravno doprinosi ostvarenju strateških ciljeva, prioriteta i mjera utvrđenih Programom ukupnog razvoja Općine Bale-Valle. Baza projekata postaje službeni registar svih razvojnih projekata Općine Bale-Valle.

6.2. OCJENJIVANJE I RANGIRANJE PROJEKATA

6.2.1. Kriteriji za ocjenjivanje prijava

Nakon prikupljanja projektnih ideja, provodi se njihova detaljna analiza usklađenosti s programskim strateškim ciljevima i prioritetima te ocjena spremnosti projektnih ideja (ili već gotovih projektnih aplikacija) za realizaciju. Određuje im se sadržaj, iznosi razina pripremljenosti te drugi pokazatelji kojima se ocjenjuje prioritete za razvoj Općine Bale-Valle i implementaciju PUR-a.

Evaluaciju projektnih ideja, prema unaprijed definiranim kriterijima, provodi povjerenstvo. Članovi povjerenstva su načelnik Općine, stručnjaci, predstavnici privatnog, javnog i civilnog sektora, a po potrebi mogu biti i vanjski stručnjaci. Evaluator, član povjerenstva, ne može biti i podnositelj zamolbe za pismo preporuke, kako bi se izbjegao sukob interesa, što mora biti razvidno iz zapisnika o evaluaciji. Rad povjerenstva koordinira načelnik Općine Bale-Valle.

Opći kriteriji		Maks. broj bodova	Ostvaren broj bodova	Objašnjenje evaluatora
Opći kriteriji	Opis kriterija			
Strateška integracija	Projekt/Projektna ideja usklađena je sa strateškim ciljevima nacionalne i EU razine ako DA – 5 bodova • ako NE – 0 (ako je odgovor NE, odmah se odbacuje)	5		
Usklađenost sa Programom ukupnog razvoja Općine Bale-Valle	Projektna ideja usklađena je sa strateškim programskim ciljevima i prioritetima Programa ukupnog razvoja Općine Bale-Valle • ako DA – 10 bodova • ako NE – 0 (ako je odgovor NE, odmah se odbacuje)	10		
Inovativnost	Projektna ideja zasniva se na revitalizaciji i promociji tradicijske baštine, vještina i metoda • revitalizacija/promocija tradicijske baštine, vještina i metoda - 10 bodova • modernizacija tradicionalnih metoda, usluga i proizvoda u području – 5 bodova • ako NE – 0 Projektna ideja promovira i uvodi nove tehnologije, metodologije, znanja i vještine • uvođenje/promocija nove tehnologije, metoda, znanja i vještina – 10 bodova • ako NE – 0	10		
Financiranje	Projektna ideja ima zatvorenu financijsku konstrukciju (osigurano financiranje)	15		

	• ako DA – 15 bodova • ako NE – 0 <i>Napomena: Ovaj kriterij se primjenjuje isključivo u slučaju potpore projektnim prijedlozima za natječaje kojima je preduvjet 100% financiranja prije odobrenja povrata sredstava</i>			
Ujednačen razvoj cijelog područja	Projektna ideja pridonosi ujednačenom razvoju Općine Bale-Valle • projektna ideja pridonosi ujednačenom razvoju svih naselja Općine – 3 bodova • projektna ideja pridonosi ujednačenom razvoju 1 naselja Općine – 2 boda Ciljevi i očekivani rezultati projekta korisni su za sve stanovnike Općine Bale-Valle (nova radna mjesta/diverzifikacija djelatnosti/razvoj poduzetništva/ugrožene ciljane skupine...) • ako DA – 4 boda • djelomično – 2 boda • ako NE – 0 bodova	7		
Uključenost lokalne zajednice	U realizaciju projektne ideje uključeni su predstavnici više sektora (javni, privatni, civilni) • uključeni predstavnici sva 3 sektora – 3 boda • uključeni predstavnici 2 sektora – 2 boda • uključeni predstavnici 1 sektora – 1 boda	3		
Održivost	Projekt je održiv i nakon iskorištenja javnih sredstava • ako DA – 5 bodova • ako NE – 0 bodova	5		
Razvoj gospodarstva	Projektna ideja predviđa održivo korištenje postojećih resursa (omogućuje poštivanje načela održivog razvoja) • Ako DA – 7 bodova • Ako NE - 0 bodova Projektna ideja doprinosi povećanju vrijednosti lokalnih proizvoda i/ili usluga, uvodi nove proizvode i usluge • Ako DA – 8 bodova • Ako NE – 0 bodova	15		
Upravljanje projektima	Ocjena sposobnosti i reference podnositelja/nositelja projektnog prijedloga • 3 i više uspješno provedenih projekata vrijednosti iznad 5.000 Eur	5		

	– 5 bodova • 2 i više uspješno provedenih projekata vrijednosti veće od 5.000 Eur – 4 boda • 1 uspješno proveden projekt vrijednosti veće od 5.000 Eur – 2 boda • Nema provedenih projekata vrijednosti veće od 5.000 Eur – 0 bodova			
Jednake mogućnosti	Ciljane skupine projektne ideje (nezaposleni, žene, mladi, osobe s posebnim potrebama, osobe treće životne dobi i dr. marginalne/osjetljive i socijalno-ekonomski ugrožene skupine, poljoprivrednici, mikro poduzetnici i dr.) • Projektna ideja uključuje 2 i više prioritetnih ciljanih skupina – 5 bodova • Projektna ideja uključuje 1 prioritetnu ciljani skupinu – 3 boda • Projektna ideja ne uključuje prioritetne ciljane skupine – 0 bodova	5		
Utjecaj na okoliš	• Izrazito pozitivan utjecaj – 5 bodova • Pozitivan utjecaj – 4 boda • Neutralan – 1 bod • Negativan utjecaj na okoliš, moguće • onečišćenje ili ugrožavanje okoliša – 0 bodova	5		
Specifični kriteriji				
Projektna ideja doprinosi identitetu Općine Bale-Valle	• ako DA - 5 • ako NE – 0	5		
Projektna ideja doprinosi očuvanju prirodnih i tradicijskih vrijednosti Općine Bale-Valle	• ako DA - 5 • ako NE – 0	5		
Projektna ideja doprinosi povećanju kvalitete života na području Općine Bale-Valle	• ako DA - 5 • ako NE – 0	5		
Ukupan broj bodova:		100		

Ukoliko određeni projekt nije u skladu s prioritetima PUR-a, ne može se u određenom programskom periodu naći na listi prioritetnih projekata. Projekt koji se ne može svrstati ni u jednu od skupina mjera i prioriteta opisanih u PUR-u neće se dalje ocjenjivati, no neće se brisati iz baze projekata.

6.2.2. Rangiranje ocijenjenih projekata

Postupak rangiranja i utvrđivanja prijedloga rang-liste (liste prvenstva) projekata je sljedeći:

- rangiranje se provodi tako da se usporede ocjene svih vrednovanih projekata
- projekti se rangiraju tako da je na prvome mjestu onaj s najvišom ocjenom, a na posljednjem onaj s najnižom
- na rang-listi se uz svaki projekt označuje i strateški cilj, prioritet i sektor kojem pripada tako da je vidljivo s koliko su projekata i na kojem mjestu zastupljeni pojedini razvojni prioriteti i sektori
- prijedlog rang-liste projekata je konačan nakon što ga usvoji nadležni Odbor

Projekt može biti maksimalno ocijenjen sa 115 bodova. Na ovaj način ocijenjeni projekti rangiraju se po broju dodijeljenih bodova. Uz svaku ocjenu se upisuju komentari vezani za svaki projekt koji uključuju:

- Potrebne aktivnosti za poboljšanje projekta,
- Zadane rokove i podjelu odgovornosti za finalizaciju projekta,
- Moguće rizike.

Projekti se upisuju na obrasce koji se sastoje od sažetog pregleda značajki te dinamički plan. Za ovu svrhu moguće je koristiti tablicu (dana u nastavku) uz dodatne kategorije (dokumentacija, odgovorna osoba, hodogram aktivnosti).

Prioritetna rang lista projekata, način ocjenjivanja i prijedlozi za aktivnosti na svakom od projekata prezentirat će se na sastanku Partnerskog vijeća i nakon diskusije zatražiti usvajanje prioritetne liste projekata za tekuću godinu na Općinskom vijeću. Kako je u određenom trenutku potrebno evaluirati projekte i izvršiti rangiranje sukladno njihovom značenju za razvoj zajednice sukladno PUR-u Općine Bale-Valle, sustav je potrebno usuglasiti sa definiranim terminima za donošenje financijskih proračuna Općine Bale-Valle i Istarske županije.

6.2.3. Odluke o načinu ostvarenja potpore za svaki od prioritetnih projekata – pomoć u pripremi ili realizaciji

Nadležna osoba će Radnoj grupi iznijeti plan potpore prioritetnim projektima i eventualno ponuditi stručnu pomoć za izradu odgovarajuće popratne dokumentacije, te prijavnih obrazaca za financiranje iz fondova EU, resornih ministarstava, itd., ili eventualno plan izrade akcijskog plana za svaki projekt kako bi se time olakšalo nositeljima projekata gdje je to potrebno uvid u sve korake koje moraju poduzeti do ostvarenja zacrtanih rokova za provedbu. Radna grupa će odobriti plan aktivnosti i usvojiti odluku za preporuku Partnerskom odboru i Općinskom vijeću. Prihvaćenim prioritetnim projektnim idejama se dodjeljuje prvenstvo:

- Tehnička pomoć u fazi pripreme projekta i ostale dokumentacije ovisno o tipu i vrsti natječaja (izvoru sredstava financiranja)
- Dodatna tehnička pomoć ako je dostupna (npr. od strane Županije, ministarstava i sl.)
- Angažiranje sredstava/stručnjaka za dodatnu dokumentaciju (npr. za studije izvedivosti i natječajnu dokumentaciju).

6.3. PROCEDURA FORMIRANJA, IZMJENA I DOPUNA BAZE RAZVOJNIH PROJEKATA PROGRAMA UKUPNOG RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE

Projekti su onaj dio okvira PUR-a koji proizlaze iz vizije i ciljeva. Prijedlozi projekata identificiraju se i prikupljaju redovitom procedurom kroz barem dva termina godišnje, a potom se kroz proces vrjednovanja i selekcije formira baza razvojnih projekata. U bazu ulaze svi projekti koji zadovoljavaju osnovni kriterij odabira: usklađenost sa Programom ukupnog razvoja Općine Bale-Valle, pojedinim ciljevima, prioritetima i mjerama, kroz koje je uključena i usklađenost s nacionalnim i programima EU. Odabrani projekti potom prolaze klasifikaciju prema stupnju spremnosti za provedbu, te ih se razvrstava u tri osnovne skupine:

- a) **Projekti potpuno spremni za provedbu**, imaju: cjelovitu projektnu dokumentaciju (građevinska dozvola, poslovni plan, troškovnici, potrebne studije); utvrđenu strukturu izvora financiranja; ispunjavaju sve potrebne uvjete u natjecajima programa i fondova EU.
- b) **Projekti u pripremi**, kojima je dio projektne dokumentacije u izradi, i to za sljedeće slučajeve:
 - lokacijska dozvola postoji, glavni projekt u izradi;
 - lokacijska dozvola i glavni projekt gotovi, u postupku je dobivanje građevinske dozvole;
 - idejno rješenje postoji, u postupku je dobivanje lokacijske dozvole;
 - idejno rješenje u izradi;
 - troškovnik je gotov (za projekte koji trebaju samo troškovnik);
- c) **Projektne ideje** kod kojih postoji samo osnovni opis ciljeva, aktivnosti i rezultata.

Obrazac za prijavu razvojnih projekata u okviru strateških prioriteta razvoja:

Naziv projekta:	
Lokacija provedbe projekta:	
Opis projekta (opisati osnovne značajke projekta; primjerice radi li se o ulaganju u materijalnu imovinu, razvoj, inovacije i sl.)	
Djelatnost na koju se projekt odnosi	
Povezanost sa ciljevima, prioritetima i mjerama Programa ukupnog razvoja Općine Bale-Valle	
Ciljevi projekta (zapošljavanje novih djelatnika, unaprjeđenje	

okolišnih standarda, povećanje energetske učinkovitosti, stvaranje inovativnog proizvoda, prekvalifikacija i sl.)	
Stupanj pripremljenosti projekta (opisati fazu u kojoj se nalazi projektna dokumentacija, dozvole i sl.)	
Vrijednost projekta (u kunama)	
Ciljne skupine projekta	
Ime prijavitelja	
Adresa	
Telefon/faks	
Organizacijski oblik prijavitelja	
Broj zaposlenih	
Veličina poduzeća	mikro malo srednje veliko
Djelatnost prema NKD-u	
Godina osnivanja	

U vezi s takvim pristupom, za očekivati je da će znatan broj projekata biti formiran u svoj konačni oblik kroz konstruktivni dijalog predlagatelja i "recenzenata" projektnih prijedloga s ciljem da konačni projektni prijedlog bude što kvalitetniji i što privlačniji za financiranje te što učinkovitiji u provedbi. Iznimno je važno naglasiti da se radi o trajnom procesu te da je posljedično i baza razvojnih projekata promjenjiva.

7. POVEZANOST I USKLAĐENOST CILJEVA, PRIORITETA I MJERA PROGRAMA UKUPNOG RAZVOJA RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE S CILJEVIMA ŽRS-a, NACIONALNIM RAZVOJNIM CILJEVIMA I CILJEVIMA EU

Prije prikazivanja usklađenosti ciljeva, važno je napomenuti kako, izuzev dugoročnih programskih ciljeva, Općina ima i važne, horizontalne dugoročne ciljeve, koji se moraju promicati kroz provedbu svih programa i projekata implementacije PUR-a, posebno u projektima financiranim iz sredstava Europske unije, budući su oni i horizontalni strateški ciljevi ukupne dugoročne razvojne politike Europske unije, to su: razvoj informacijskog društva, promocija jednakih mogućnosti i ljudskih prava, održivi razvoj te partnerstvo i učinkovita demokracija.

7.1. USKLAĐENOST CILJEVA PROGRAMA UKUPNOG RAZVOJA RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE S RAZVOJNIM CILJEVIMA ŽRS –A ISTARSKE ŽUPANIJE

Program ukupnog razvoja, kao provedbeni dokument lokalnog razvoja, mora biti usklađen sa ključnim nacionalnim i regionalnim razvojnim strateškim dokumentima, odnosno njihovim strateškim ciljevima, budući da realizacijom svojih aktivnosti, pridonosi i ostvarenju strateških ciljeva nadređenih strateških razina.

PUR Općine Bale-Valle	Županijska razvojna strategija Istarske županije 2011.-2013.
1. Stvaranje pozitivnog poduzetničkog okruženja uz istovremeno jačanje gospodarskog razvoja Općine Bale	1. Konkurentno gospodarstvo 2. Razvoj ljudskih resursa
3. Unaprjeđenje kvalitete življenja u Općini Bale te daljnje definiranje i razvoj prepoznatljive vizure (kreiranje branda Općine Bale)	4. Zaštita prirodnih resursa i upravljanje prostorom 5. Visoka kvaliteta života 6. Prepoznatljivost istarskog identiteta

4. Zaštita i valorizacija prirodne i kulturne baštine te očuvanje okoliša uz primjenu energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije

4. Zaštita prirodnih resursa i upravljanje prostorom
6. Prepoznatljivost istarskog identiteta

7.2. USKLADENOST CILJEVA PROGRAMA UKUPNOG RAZVOJA RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE S NACIONALNIM RAZVOJNIM CILJEVIMA

Sukladno strategiji Europa 2020 i Zajedničkom strateškom okviru, sredstva za kohezijsku politiku u Hrvatskoj namijenjena su za ciljeve zapošljavanja, povećanog ulaganja u istraživanje i razvoj, prilagodbu klimatskim promjenama, povećanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energije, ulaganje u obrazovanje, smanjenje siromaštva i jačanje socijalne uključenosti, prometno povezivanje, te jačanje kapaciteta javne uprave i pravosuđa. Hrvatski nacionalni ciljevi do 2020. godine usmjereni su prije svega na povećanje konkurentnosti, smanjenje regionalnih nejednakosti i siromaštva te jačanje ljudskih resursa. U sklopu programiranja, utvrđeno je 6 strateških područja u kojima se očekuju pozitivne promjene korištenjem sredstava iz europskih fondova, a to su:

- konkurentnost - razvoj konkurentnih i inovativnih poduzeća,
- “zeleno” življenje - promicanje energetske učinkovitosti, obnovljivih izvora energije i zaštite prirodnih resursa,
- povezanost - održiva i moderna prometna i mrežna infrastruktura,
- zapošljivost - povećanje sudjelovanja na tržištu rada i poboljšanje dostupnosti i kvalitete obrazovanja
- siromaštvo - smanjenje siromaštva i jačanje socijalne uključenosti
- javne usluge - učinkovita javna uprava i pravosuđe.

Jedno od najznačajnijih područja djelovanja institucija Europske unije, kako u smislu obuhvata zajedničke pravne stečevine, tako i u smislu udjela u EU proračunu, predstavlja Zajednička poljoprivredna politika (ZPP). Ruralni razvoj, kao drugi stup ZPP financiran je sredstvima Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EAFRD). Preduvjet za mogućnost korištenja sredstava EAFRD u slijedećem programskom razdoblju je izrada **Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014.-2020. godine**. Nacrt Programa je pripremljen u skladu s Uredbom Europskog parlamenta i Vijeća o potpori ruralnom razvoju putem Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (RR Uredba), Uredbom o Zajedničkom strateškom okviru (CSF Uredba) te prijedlogom svih relevantnih provedbenih akata.

PUR Općine Bale-Valle	Program ruralnog razvoja 2014-2020 (nacrt)
1. Stvaranje pozitivnog poduzetničkog okruženja uz istovremeno jačanje gospodarskog razvoja Općine Bale	1. Poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima
	2. Poboljšanje održivosti i konkurentnosti poljoprivrede u svim regijama te promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija i održivog upravljanja šumama
	3. Promicanje organizacije lanca opskrbe hranom, uključujući preradu i trženje poljoprivrednih proizvoda, dobrobit životinja te upravljanje rizikom u poljoprivredi

2. Daljnji razvoj i jačanje socijalnog poduzetništva kao jedne od okosnica razvoja Općine Bale-Valle	6. Promicanje društvene uključenosti, suzbijanje siromaštva te gospodarskog razvoja u ruralnim područjima
3. Unaprjeđenje kvalitete življenja u Općini Bale te daljnje definiranje i razvoj prepoznatljive vizure (kreiranje branda Općine Bale)	4. Obnova, očuvanje i poboljšanje ekosustava povezanih s poljoprivredom i šumarstvom
4. Zaštita i valorizacija prirodne i kulturne baštine te očuvanje okoliša uz primjenu energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije	6. Promicanje društvene uključenosti, suzbijanje siromaštva te gospodarskog razvoja u ruralnim područjima
	2. Poboljšanje održivosti i konkurentnosti poljoprivrede u svim regijama te promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija i održivog upravljanja šumama
	4. Obnova, očuvanje i poboljšanje ekosustava povezanih s poljoprivredom i šumarstvom

Stvaranje okruženja poticajnog za razvoj civilnog društva jedna je od pretpostavki i mjerila demokracije i stabilnosti političkoga sustava svake zemlje. Koncept zajedništva i suradnje državne vlasti s civilnim društvom u stvaranju, provedbi i nadzoru politika koje su od neposredna interesa za opće dobro među temeljnim je obilježjima suvremene države koja služi svojim građanima. Republika Hrvatska među prvim je državama srednje i jugoistočne Europe sustavno pristupila stvaranju pravnog i institucionalnog sustava za potporu i razvoj civilnoga društva. **Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva 2012.-2016. godine** daje smjernice kako bi se još više unaprijedio pravni, financijski i institucionalni sustav potpore djelovanju organizacija civilnoga društva kao važnih čimbenika društveno-ekonomskog razvoja u Republici Hrvatskoj. Prilikom pisanja Programa ukupnog razvoja Općine Bale-Valle, uzimale su se u obzir smjernice Nacionalne strategije, kako bi se doprinijelo organizacijama civilnog društva.

Program ukupnog razvoja Općine Bale-Valle 2015.-2020.	Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva 2012.-2016. godine
3. Unaprjeđenje kvalitete življenja u Općini Bale te daljnje definiranje i razvoj prepoznatljive vizure (kreiranje branda Općine Bale)	Osigurati ujednačen razvoj i zastupljenost organizacija civilnoga društva u svim regijama Republike Hrvatske Osnažiti kapacitete građanskih inicijativa i organizacija civilnoga društva koje djeluju u lokalnim zajednicama za aktivno sudjelovanje u društvenim procesima

Strategija razvoja turizma RH do 2020. godine kao krovni razvojni dokument hrvatskog turizma treba dati putokaz i otvoriti novi prostor za razvoj turizma u nadolazećem razdoblju. Strategija razvoja turizma utvrđuje ključne aktivnosti turističke politike usmjerene na osiguravanje proizvodnih, institucionalnih, organizacijskih i ljudskih pretpostavki za poboljšavanje konkurentne sposobnosti hrvatskog turizma i korištenje resursne osnove na načelima odgovornog i održivog razvoja.

Razvojni ciljevi Programa ukupnog razvoja Općine Bale-Valle	Strategija razvoja turizma RH do 2020.
1. Stvaranje pozitivnog poduzetničkog okruženja uz istovremeno jačanje gospodarskog razvoja Općine Bale	SC 1 Poboljšavanje strukture i kvalitete smještaja
	SC 2 Novo zapošljavanje
	SC 3 Povećanje turističke potrošnje
3. Unaprjeđenje kvalitete življenja u Općini Bale te daljnje definiranje i razvoj prepoznatljive vizure (kreiranje branda Općine Bale)	SC 1 Poboljšavanje strukture i kvalitete smještaja
	SC 3 Povećanje turističke potrošnje

Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013.-2020. donosi se s ciljem jačanja poduzetničkog potencijala i unaprjeđenja kulture poduzetništva. Ostvarivanje ciljeva Strategije doprinijet će realizaciji vizije maloga gospodarstva koja se planira ostvariti u budućnosti, a koja se može opisati kao: „konkurentno i ravnomjerno razvijeno malo gospodarstvo Hrvatske, koje se temelji na rastućem broju uspješnih poslovnih subjekata, kontinuiranom povećanju izvoza, visokom stupnju inovacija, kvalitetno obrazovanom, fleksibilnom menadžmentu, inovativnom proizvodnom procesu, povoljnom poslovnim okruženju i olakšanom pristupu financijskim i ostalim instrumentima kako bi se održale povoljne stope rasta te dostigli najviši EU standardi”.

Razvojni ciljevi Programa ukupnog razvoja Općine Bale-Valle	Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013.-2020.
1. Stvaranje pozitivnog poduzetničkog okruženja uz istovremeno jačanje gospodarskog razvoja Općine Bale	SC 1 Poboljšanje ekonomske uspješnosti
	SC 3 Promocija poduzetništva
	SC 4 Poboljšanje poduzetničkih vještina
2. Daljnji razvoj i jačanje socijalnog poduzetništva kao jedne od okosnica razvoja Općine Bale-Valle	SC 3 Promocija poduzetništva
	SC 4 Poboljšanje poduzetničkih vještina

Strategija Europa 2020 uključuje socijalno poduzetništvo u važne čimbenike restrukturiranja ekonomija kako bi bile održive, i vodile računa o zajednici i čovjeku. Socijalno, odnosno društveno poduzetništvo funkcionira po modelu trostruke bilance (tri slova P) koje glasi: PEOPLE - ravnopravnost i jednake mogućnosti za sve; PLANET - zaštita okoliša; PROFIT - održivost i ponovno investiranje. Socijalno poduzetništvo u Hrvatskoj još uvijek je rezervirano uglavnom za civilni sektor, te se najčešće povezuje samo uz zapošljavanje marginaliziranih i socijalno osjetljivih skupina, zaštitu okoliša i ljudskih prava. No socijalni poduzetnici nisu nužno samo oni vlasnici tvrtki koje zapošljavaju pripadnike socijalno osjetljivih skupina. Socijalno/društveno poduzetništvo može značajno doprinijeti ostvarenju strateških ciljeva, posebice društvenoj koheziji, borbi protiv siromaštva i povećanom zapošljavanju, kroz svoj naglasak na integraciji socijalnih ili društvenih, ekonomskih i okolišnih ciljeva te socijalnim inovacijama. **Nacionalna strategija za razvoj**

socijalnog/društvenog poduzetništva daje osnovne smjernice koje se žele postići u razdoblju 2014.-2020. kako bi se stvorio pravni, financijski i institucionalni okvir za razvoj socijalnog/društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj, kao i sustavi mjera i aktivnosti za razvoj socijalnih/društvenih poduzetnika. Cilj Nacionalne strategije za razvoj socijalnog/društvenog poduzetništva je stvaranje poticajnog okruženja za razvoj socijalnog/društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj te omogućiti ne samo financijsku potporu socijalnim/društvenim poduzetnicima nego i osmišljavanje instrumenata za promicanje i razvoj istih, kao i edukaciju na svim razinama radi prepoznavanja važnosti socijalnog/društvenog poduzetništva kao bitne komponente gospodarskog razvitka.

Strategija je u trenutku pisanja PUR-a još uvijek u nacrtu, no cilj PUR-a koji se tiče socijalnog poduzetništva (SC2 Daljnji razvoj i jačanje socijalnog poduzetništva kao jedne od okosnica razvoja Općine Bale-Valle), u potpunosti je usklađen sa ciljevima Strategije. Opći cilj Strategije (nacrt) glasi: „Uspostava poticajnog okruženja za promicanje i razvoj socijalnog/društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj kako bi se smanjile regionalne razlike i osiguralo povećanje razine zaposlenosti, te pravednija raspodjela društvenog bogatstva.“

7.3. USKLAĐENOST CILJEVA OPĆINE BALE-VALLE S RAZVOJNIM CILJEVIMA EU – EUROPE 2020

Strategija Europa 2020 desetogodišnja je strategija Europske unije kojom se nastoji premostiti postojeća gospodarska kriza koja je raširena diljem Europe te poticati konkurentnost i zapošljivost.

Strategija razvoja Europske unije do 2020. godine u prvi plan stavlja razvojni koncept baziran na pametnom, održivom i inkluzivnom razvoju. Kroz ovaj pristup pristupu, pametan rast podrazumijeva razvoj ekonomije utemeljene na znanju i inovacijama, održiv rast podrazumijeva razvoj efikasnije, čistije i konkurentne privrede, a inkluzivan rast predviđa jačanje ekonomije visoke zaposlenosti, socijalne i teritorijalne kohezije. Ova tri razvojna prioriteta promovirat će i poticati zapošljavanje, rast produktivnosti i socijalno povezivanje. Ovako zamišljen razvojni model fokusira se na ostvarenje ciljeva, koji se odnose na zapošljavanje, inovacije, obrazovanje, socijalnu uključenost i energetska efikasnost.

Program ukupnog razvoja Općine Bale-Valle	Tematski ciljevi Europa 2020
2. Daljnji razvoj i jačanje socijalnog poduzetništva kao jedne od okosnica razvoja Općine Bale-Valle	1. Jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija 2. Poboljšani pristup, korištenje te kvaliteta informacijskih i komunikacijskih tehnologija 3. Jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća, poljoprivrednog sektora te sektora ribarstva i akvakulture 8. Promicanje zapošljavanja i podrška mobilosti radne snage
3. Unaprjeđenje kvalitete življenja u Općini Bale te daljnje definiranje i razvoj	8. Promicanje zapošljavanja i podrška mobilosti radne snage 9. Promicanje socijalnog uključivanja te borba protiv siromaštva

	10.Ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje
4. Zaštita i valorizacija prirodne i kulturne baštine te očuvanje okoliša uz primjenu energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije	5.Promicanje prilagodbe na klimatske promjene, prevencija i upravljanje rizicima 6.Zaštita okoliša i promicanje učinkovitosti resursa

Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014.-2020. obuhvatit će aktivnosti iz deset tematskih ciljeva predviđenih Uredbom Europske komisije o Strukturnim instrumentima za razdoblje 2014.-2020.

1. Jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija
2. Jačanje pristupa i korištenja informacijskih i komunikacijskih tehnologija
3. Jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzetnika
4. Podrška približavanju prema ekonomiji utemeljenoj na niskim emisijama CO₂ u svim sektorima
5. Promicanje prilagodbe klimatskim promjenama, prevencija te upravljanje rizicima
6. Zaštita okoliša i promicanje učinkovitosti resursa
7. Promicanje održivog prometa te uklanjanje uskih grla na ključnoj infrastrukturi prometne mreže
8. Promicanje održivog zapošljavanja i podrška mobilnosti radne snage
9. Promicanje socijalnog uključivanja i borba protiv siromaštva
10. Ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje

Razvojni ciljevi Programa ukupnog razvoja Općine Bale-Valle	OP Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.
1. Stvaranje pozitivnog poduzetničkog okruženja uz istovremeno jačanje gospodarskog razvoja Općine Bale	Jačanje pristupa i korištenja informacijskih i komunikacijskih tehnologija Jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzetnika Promicanje održivog prometa te uklanjanje uskih grla na ključnoj infrastrukturi prometne mreže
2. Daljnji razvoj i jačanje socijalnog poduzetništva kao jedne od okosnica razvoja Općine Bale-Valle 3. Unaprjeđenje kvalitete življenja u Općini Bale te daljnje definiranje i razvoj prepoznatljive vizure (kreiranje branda Općine Bale)	Promicanje socijalnog uključivanja i borba protiv siromaštva Ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje
4. Zaštita i valorizacija prirodne i kulturne baštine te očuvanje okoliša uz primjenu energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije	Promicanje prilagodbe klimatskim promjenama, prevencija te upravljanje rizicima Zaštita okoliša i promicanje učinkovitosti resursa

Financiranje Operativnog programa iz područja konkurentnosti i kohezije 2014.-2020. predviđeno je iz dva fonda – Europskog fonda za regionalni razvoj i Kohezijskog fonda. Predviđeni prostorni obuhvat Operativnog programa iz područja konkurentnosti i kohezije 2014.-2020. je cijelo područje Republike Hrvatske.

Ukupno raspoloživa sredstva u programu „Konkurentnost i kohezija“ je 6,881 milijardi eura, a upravljačko tijelo koje bi koordiniralo program je Ministarstvo regionalnoga razvoja i

fondova EU. U programu „Učinkoviti ljudski potencijali“ ukupan je iznos raspoloživih sredstava 1,582 milijardi eura, a koordinirat će ga Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava.

Strateški cilj **Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali** unaprjeđenje je učinkovitosti radne snage, razvoj ljudskog kapitala i jačanje socijalne uključenosti.

Razvojni ciljevi Programa ukupnog razvoja Općine Bale-Valle	OP Učinkoviti ljudski potencijali
1. Stvaranje pozitivnog poduzetničkog okruženja uz istovremeno jačanje gospodarskog razvoja Općine Bale	Promicanje održivog i kvalitetnog zapošljavanja i podrška mobilnosti radne snage Promicanje socijalne uključenosti, borba protiv siromaštva i svake diskriminacije Ulaganje u obrazovanje, osposobljavanje i strukovno osposobljavanje za vještine i cjeloživotno učenje
3. Unaprjeđenje kvalitete življenja u Općini Bale te daljnje definiranje i razvoj prepoznatljive vizure (kreiranje branda Općine Bale)	Promicanje socijalne uključenosti, borba protiv siromaštva i svake diskriminacije Ulaganje u obrazovanje, osposobljavanje i strukovno osposobljavanje za vještine i cjeloživotno učenje
4. Zaštita i valorizacija prirodne i kulturne baštine te očuvanje okoliša uz primjenu energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije	Promicanje socijalne uključenosti, borba protiv siromaštva i svake diskriminacije Ulaganje u obrazovanje, osposobljavanje i strukovno osposobljavanje za vještine i cjeloživotno učenje

8. IZVORI FINANCIRANJA PRIORITETNIH PROJEKATA

8.1. NACIONALNI IZVORI FINANCIRANJA

8.1.1. Proračun Općine Bale-Valle

Proračun, kao najosnovniji izvor financiranja, formira se iz sredstava prihoda i rashoda. Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave osiguravaju prihode za financiranje svojih aktivnosti i slobodno njima raspoložu. Sustav financiranja lokalne samouprave prilično je složen i obuhvaća različite izvore prihoda, uključujući poreze (vlastite poreze i zajedničke poreze koji se dijele između lokalne samouprave, županija i države), neporezne prihode (vlastite i zajedničke), kapitalne prihode i subvencije.

PRIHODI GRADOVA I OPĆINA	
1. Prihodi od imovine	
o Prihodi od nekretnina i vlasničko-imovinskih prava	
o Prihodi od tvrtki i drugih pravnih osoba u vlasništvu ili suvlasništvu grada ili općine	
o Naknade za koncesije dodijeljene od strane gradskog ili općinskog vijeća	
2. Gradski i općinski porezi	
o Prirez porezu na dohodak	
o Porez na potrošnju alkoholnih napitaka u ugostiteljskim objektima	
o Porez na kuće za odmor	
o Porez na tvrtku ili naziv	
o Porez na korištenje javnih površina	

4. Prihodi od kazni i imovine stečene ovrhom zbog prekršaja na razini općine ili grada
5. Upravne pristojbe u skladu s posebnim zakonima
6. Boravišna pristojba u skladu s posebnim zakonima
7. Komunalne naknade, doprinosi i druge pristojbe određeni posebnim zakonom
8. Naknade za korištenje javnih površina
9. Drugi prihodi određeni posebnim zakonom
PRIHODI GRADOVA I OPĆINA
1. Porez na dohodak
o 55,00% svi gradovi i općine
o Dodatnih 12,00% općinama i gradovima koji su preuzeli decentralizirane funkcije
<i>Osnovnoškolsko obrazovanje (3,10%)</i>
<i>Srednjoškolsko obrazovanje (2,20%)</i>
<i>Centri za socijalnu skrb (0,50%)</i>
<i>Domovi za stare i nemoćne (1,70%)</i>
<i>Javne vatrogasne postrojbe (1,30%)</i>
2. Porez na promet nekretnina - 60,00%
3. Prihodi od zajedničkih koncesija

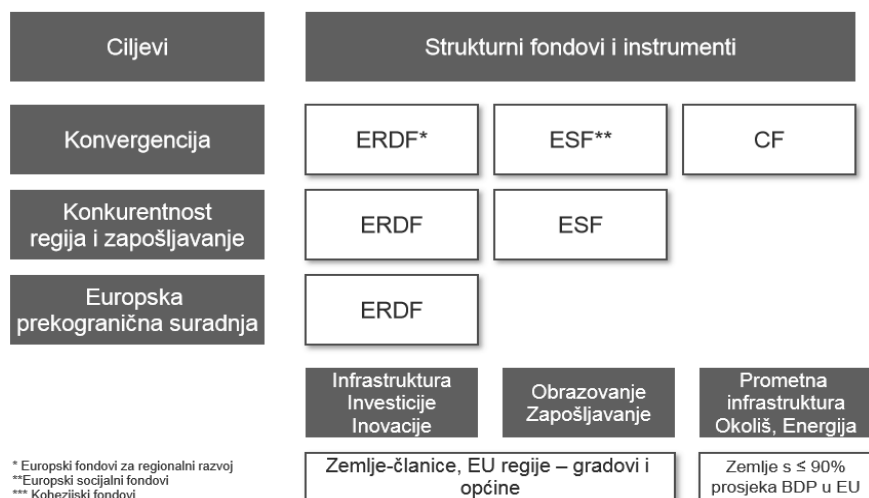
Mogućnost preraspodjele proračunskih sredstava tijekom proračunske godine je poseban mehanizam koji daje fleksibilnost procesu izvršavanja proračuna, kako na državnoj, tako i na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini. Prije izmjena i dopuna, Zakon o proračunu je davao isključivo smjernice vezane uz mogućnosti preraspodjela tijekom proračunske godine i veliku slobodu jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave da svojim odlukama o izvršavanju proračuna utvrde načine i uvjete preraspodjela tijekom proračunske godine. U Zakonu o proračunu bila je propisana mogućnost preraspodjela sredstava na proračunskim stavkama kod proračunskih korisnika državnog proračuna ili između proračunskih korisnika državnog proračuna najviše do 5% rashoda i izdataka na proračunskoj stavci (donesenoj od strane Hrvatskog sabora) koja se umanjuje, ako to odobri ministar financija. Međutim, ova odredba odnosila se isključivo na državni proračun, iako je veliki broj jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u svojim odlukama o izvršavanju slijedio upravo ovu odredbu. Izmjenama i dopunama Zakona o proračunu, i to odredbe članka 46. stavka 2., propisuje se omogućavanje preraspodjele od 5% i unutar proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Uvođenjem srednjoročnog fiskalnog okvira i programskog planiranja u skladu s najboljom europskom praksom naglasak se stavlja na rezultate koji se postižu provedbom programa, aktivnosti i projekata koji su planirani u proračunu, umjesto na vrstu i visinu troškova. Time se zahtijeva preuzimanje odgovornosti za rezultate provedbe programa (i aktivnosti i projekata) od jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i njihovih proračunskih korisnika. Kod izrade proračuna, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave svakako trebaju uzeti u obzir i preporuke Državnog ureda za reviziju, a načelo transparentnosti kao element djelotvornijeg upravljanja javnim resursima treba biti sveprisutno.

8.2. EU FONDOVI – STRUKTURNI I KOHEZIJSKI FONDOVI; ZPP I OSTALI EU FONDOVI

Europa 2020, krovna je europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast. Nova strategija revidira ciljeve Lisabonske strategije i uvodi nove prioritete i ciljeve, predstavljajući nove smjernice za rast i razvoj gospodarstva temeljenog na znanju i inovacijama te za jačanje konkurentnosti europskog gospodarstva i poticanje zapošljivosti europske radne snage.

Strukturni fondovi i Kohezijski fond EU u službi su Kohezijske politike EU. Cilj ove politike je ostvariti gospodarsku i društvenu koheziju odnosno ujednačen razvoj unutar Europske unije. Iz ovih se fondova stoga financiraju razvojni projekti koji doprinose smanjivanju razlika između razvijenijih i manje razvijenih dijelova EU kao i promicanju ukupne konkurentnosti europskog društva i gospodarstva.

U zajedničkoj regulativi koja određuje korištenje ESI fondova (eng. *European Structural and Investment Funds*), Europska komisija identificirala je 11 tematskih ciljeva u okviru kojih svaka država članica odabire investicijske prioritete i definira svoje specifične ciljeve.

Tematski ciljevi - usmjeravanje investicija iz strukturnih instrumenata:

1. Jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija
2. Pобољшани pristup, korištenje te kvaliteta informacijskih i komunikacijskih tehnologija
3. Jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća, poljoprivrednog sektora te sektora ribarstva i akvakulture
4. Podrška prijelazu prema ekonomiji temeljenoj na niskoj razini emisije CO ₂ u svim sektorima
5. Promicanje prilagodbe na klimatske promjene, prevencija i upravljanje rizicima
6. Zaštita okoliša i promicanje učinkovitosti resursa
7. Promicanje održivog prometa te uklanjanje uskih grla na ključnoj infrastrukturi
8. Promicanje zapošljavanja i podrška mobilosti radne snage
9. Promicanje socijalnog uključivanja te borba protiv siromaštva
10. Ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje
11. Jačanje institucionalnih kapaciteta te učinkovita javna uprava

Europski socijalni fond (ESF) predstavlja glavni financijski instrument Europske unije za ostvarivanje strateških ciljeva politike zapošljavanja. Fond osigurava podršku europskim regijama koje su pogođene visokom stopom nezaposlenosti. Intervencije koje je moguće financirati iz ESF fonda su:

- o Poticanje ulaganja u ljudske resurse unaprjeđivanja vještina radne snage kroz cijeloživotno učenje, inovacije i poduzetništvo, ICT i usavršavanje vještina upravljanja, profesionalno usmjeravanje, obuka predavača u različitim stručnim područjima i sl.
- o Prilagodba gospodarskim promjenama: produktivnija organizacija rada, ciljanje znanja i vještina, zapošljavanje i obuka
- o Pобољшanje pristupa tržištu rada kroz modernizaciju i jačanje institucija, aktivnim mjerama zapošljavanja (npr. samozapošljavanje), uključivanje žena i imigranata

- o Socijalna uključenost koja se odnosi na osjetljive skupine, njihovo zapošljavanje, relevantnu pomoć i usluge te borba protiv svakog vida diskriminacije
- o Podržati rad službi za zapošljavanje i njihovo umrežavanje s istraživačkim centrima, provoditi studije o potrebama za određenim profilom radne snage

Europski fond za regionalni razvoj (ERDF) služi smanjivanju razlika u razvoju pojedinih zemljopisnih područja ili između određenih socijalnih grupa. Intervencije koje je moguće financirati iz regionalnog fonda su:

- o Infrastrukturni projekti ključni za gospodarski razvoj određenog područja, naročito oni povezani sa stvaranjem ili održavanjem trans-Europske prometne mreže ili očuvanjem okoliša, zatim ulaganja u sektor obrazovanja i zdravstvene skrbi te lokalne razvojne inicijative, posebice one usmjerene na razvoj novih ili podršku postojećim malim i srednjim poduzećima.
- o Ulaganja u proizvodnju: potpore ulaganjima (ponajviše za mala i srednja poduzeća) s ciljem povećanja ili modernizacije proizvodnje
- o Jačanje gospodarskih potencijala: jačanje turističke ponude, atraktivnosti područja za ulaganje, informacijsko društvo (pristup Internetu, *on-line* usluge, mala i srednja poduzeća), konkurentnost (istraživanje i razvoj, klasteri i suradnja, poduzetništvo i inovacije za mala i srednja poduzeća)

Kohezijski fond (eng. *Cohesion Fund*, CF) financira projekte kojima se unaprjeđuje okoliš i razvija prometna infrastruktura određena kao sastavni dio Trans-europske prometne mreže. Mogućnost povlačenja sredstava u visini sufinanciranja od 85% imaju države članice čiji je bruto domaći proizvod ispod 90% prosjeka Europske zajednice i koje primjenjuju nacionalni program konvergencije prema gospodarskoj i monetarnoj uniji.

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj ima za cilj jačanje europske politike ruralnog razvoja i pojednostavljivanje njezine provedbe. Postoje tri prioritetna cilja:

- o jačanje konkurentnosti sektora poljoprivrede i šumarstva
- o poboljšanje okoliša i krajolika
- o poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima i postizanje raznolikosti ruralnoga gospodarstva

Horizontalna os kojom se ruralno stanovništvo i lokalni čimbenici, uključujući i lokalnu upravu, nastoje mobilizirati u svrhu razmatranja potencijala svog područja, potrebno je uobličiti kroz izradu i primjenu razvojne strategije. LEADER se odnosi na lokalne strategije razvoja koje obuhvaćaju integrirajuće i višesektorske aktivnosti koje se razrađuju i primjenjuju po pristupu odozdo prema gore.

Zajednička poljoprivredna politika Europske Unije (ZPP) temelji se na dva stupa: tržišnoj politici (potpora za povećanje prihoda) te politici ruralnog razvoja (javna dobra). Prvi se stup financira iz Europskog fonda za garancije u poljoprivredi (EFGP) koji osigurava izravnu financijsku pomoć poljoprivrednicima u zemljama članicama. Drugi se stup financira iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) koji je usmjeren na financiranje programa za ruralni razvoj.

Tri su glavna cilja buduće ZPPa:

1. Održiva proizvodnja hrane,
2. Održivo upravljanje prirodnim resursima i klimatskim promjenama
3. Uravnoteženi teritorijalni razvoj.

Europski fond za ribarstvo (EFR) instrument je koji podupire Zajedničku ribarstvenu politiku EU i kao takav zamjenjuje Financijski instrument za usmjeravanje u ribarstvu (FIUR) koji je do 2006. godine bio instrument za strukturnu reformu ribarskog sektora Europske Unije. EFR je osmišljen na način da osigura održivo ribarstvo i industriju akvakulture. Kroz EFR se financiraju aktivnosti od istraživanja tržišta do modernizacije flote i smanjenja ribarskih kapaciteta te je stoga snažan alat za upravljanje europskim ribarskim sektorom.

Zajedničku je ribarstvenu politiku (ZRP), iako staru svega dvadeset godina, bilo nužno reformirati zbog njezine nedovoljne učinkovitosti u ostvarivanju osnovnih ciljeva, a to su očuvanje ribljega fonda, zaštita morskoga okoliša, gospodarska održivost europskih flota te kvalitetna ponuda ribe na tržištu. Smanjenje ribljega fonda ima snažne negativne posljedice na prihode ribara, ravnotežu morskoga ekosustava i ponudu ribe na tržištu Europske Unije. Kako bi ribarstvo postalo biološki, ekološki i gospodarski održivo, bilo je nužno provesti reformu.

U razdoblju od 2014. do 2020. godine započinje funkcioniranje Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo. Fond bi trebao pružiti mogućnost obalnim zajednicama za diversificiranje gospodarstava kroz financiranje projekata u okviru kojih se otvaraju nova radna mjesta i poboljšava kvaliteta života u tim regijama. Fond je koncipiran tako da osigurava održivo ribarstvo i industriju akvakulture u EU. Dodatno, fond će pomagati ribarskim zajednicama pogođenim promjenama u diverzifikaciji svoje ekonomske baze. Dodatna sredstva namijenjena su mjerama koje će osiguranja kvalificirane radne snage potrebne ribarskoj industriji.

Programi Unije iz financijskog razdoblja 2007. - 2013.		Programi Unije u financijskom razdoblju 2014.-2020.
Kultura 2007. - 2013.		Kreativna Europa
MEDIA 2007.		
Customs 2013.		Customs 2020.
Fiscalis 2013.		Fiscalis 2020.
Drugi program aktivnosti Zajednice u području zdravstva (2008. - 2013.)		Zdravlje za rast (treći višegodišnji program EU-a u području zdravlja)
Sedmi okvirni program za istraživanje, tehnološki razvoj i demonstracijske aktivnosti (FP7)		OBZOR 2020.
Program za konkurentnost i inovacije (CIP):	Inteligentna energija u Europi II (IEE II)	
	Program potpore politikama za primjenu informacijskih i komunikacijskih tehnologija (ICT PSP)	
	Program za poduzetništvo i inovacije (EIP)	
Financijski instrument za civilnu zaštitu / Mehanizam zajednice za civilnu zaštitu		Mehanizam Europske unije za civilnu zaštitu
Europa za građane		Europa za građane
Program za zapošljavanje i socijalnu solidarnost – PROGRESS		Program za zapošljavanja i socijalne inovacije
Program za cjeloživotno učenje		Erasmus za sve (Erasmus +)
Mladi na djelu		
Erasmus Mundus		
Marco Polo II		
Interoperabilna rješenja za europsku javnu upravu (ISA) 2010. – 2015.		/

Temeljna prava i građanstvo	Program o pravima i građanstvu
Daphne III ((komponenta Okvirnog programa za temeljna prava i pravosuđe)	
komponente programa PROGRESS Ravnopravnost spolova Antidiskriminacija i različitost	
Prevenција i borba protiv kriminaliteta (komponenta Općeg programa Sigurnost i očuvanje sloboda)	Program za pravosuđe
Okvirni program temeljnih prava i pravde Prevenција droga i informiranje (Drug Prevention and Information Programme - DPIP) Građansko pravo (Civil Justice - JCIV) Kazneno pravo (Criminal Justice - JPEN)	
LIFE+	
Program EU-a za zaštitu potrošača	LIFE program za zaštitu okoliša i klimatske akcije
HERCULE II	Program za zaštitu potrošača
PERICLES	HERCULE III (2014. – 2020.)
AFIS	PERICLES 2020.
	AFIS – Informacijski sustav za borbu protiv prijevara

8.3. OSTALI IZVORI FINANCIRANJA

Uz navedene oblike financiranja koriste se i ostali izvori, među kojima potrebno istaknuti model javno-privatnog partnerstva. Javno-privatno partnerstvo podrazumijeva suradnju tijela javne vlasti s privatnim sektorom, bilo na razini središnje ili lokalne zajednice, a s ciljem zadovoljavanja neke javne potrebe. Cilj suradnje javnog i privatnog sektora je u tome da se sredstva i znanje privatnog sektora stave na raspolaganje javnom i da se time ostvari doprinos privatnog infrastrukturnoj i uslužnoj ponudi javnog sektora. Javna vlast određuje ciljeve zajedničkih projekata vodeći pritom računa o javnom interesu i kvaliteti usluga, a privatni partner zatvara financijsku konstrukciju, projektira i gradi projekte. Svoj interes privatni partner pritom vidi u naplati usluga od korisnika objekata kroz koncesiju ili neki drugi oblik dogovorene naplate.

9. PLAN PROVEDBE PROGRAMA UKUPNOG RAZVOJA RAZVOJA OPĆINE BALE-VALLE

9.1. INSTITUCIJE I MEHANIZMI PROVEDBE

Provedba Programa ukupnog razvoja Općine Bale-Valle, odnosno projekata u okviru PUR-a, u najvećoj je mjeri u nadležnosti javnog sektora. Međutim, kako bi se ostvarile postavljena vizija i strateški ciljevi razvoja, nužna je suradnja javnog, privatnog i civilnog sektora. Ključnu ulogu u provedbi PUR-a ima Općina, odnosno njezina upravna tijela. Općina Bale-Valle usvaja PUR te nakon usvajanja redovito, razmatrajući godišnja i druga izvješća, prati njegovu provedbu. Planskim dokumentima koje donosi, Općina osigurava provedbu PUR-a te poduzima mjere/aktivnosti iz svoje nadležnosti kako bi se što uspješnije implementirale sve postavljene razvojne mjere. Načelnik usklađuje aktivnosti svih dionika provedbe PUR-a donošenjem provedbenih akata, predlaganjem mjera njegove provedbe, nadzorom nad izvršenjem tim mjera, sudjelovanjem u postupku rangiranja razvojnih projekata te izvještavanjem Vijeća o provedbi i rezultatima provedbe. U okviru svog djelokruga rada,

upravna tijela Općine prate provedbu, pripremaju i provode općinske razvojne projekte te obavljaju i druge poslove od važnosti za provedbu PUR-a Općine Bale-Valle koji su im propisima ili aktima općinskih tijela povjereni.

Značajni dionici u izradi PUR-a su i organizacije civilnog društva, čije polje interesa predstavljaju svi segmenti društva, a prvenstveno područje ljudskih prava, zaštite prirodne i kulturne baštine te razvoja ljudskih resursa. Zaključno, potrebno je voditi računa i o privatnom sektoru koji predstavlja okosnicu ekonomskog razvoja. Svrha je PUR-a stvoriti preduvjete za što kvalitetnije djelovanje privatnog sektora, što se prvenstveno ostvaruje djelovanjem javnog sektora (obrazovnog sustava, sustava tržišta rada, podršku kroz razne programe edukacije i poticaja, osiguravanje infrastrukture itd.). Upravo je, zbog prethodno navedenog, značajno sudjelovanje dionika iz privatnog sektora u pripremi i provedbi Programa ukupnog razvoja.

9.2. MONITORING /PRAĆENJE

Za osiguranje uspješne provedbe PUR-a, formirat će se Radna grupa za provedbu, koja će biti zadužena za koordinaciju i praćenje provedbe PUR-a. Radnu grupu za provedbu činit će tri člana odgovorna za:

- koordinaciju i praćenje provedbe
- ostvarenje strateških ciljeva te
- komunikaciju s dionicima i prikupljanje razvojnih projekata.

Članovi Radne grupe za provedbu sastajat će se dva puta godišnje kako bi razmijenili informacije o provedenim aktivnostima i dogovorili konkretne aktivnosti za naredno razdoblje.

U svrhu učinkovitije koordinacije i poticanja lokalnog razvoja Radna skupina će u tijeku provedbe Programa ukupnog razvoja Općine Bale-Valle provoditi sljedeće aktivnosti:

- Koordinirati prikupljanje razvojnih projekata i ažurirati bazu razvojnih projekata,
- Izrađivati godišnji akcijski plan koji će obuhvaćati pregled i strukturu aktivnosti potrebnih za provedbu mjera PUR-a Bale-Valle

Svrha baze je sustavno prikupljanje i praćenje razvojnih projekata radi učinkovitog planiranja i praćenja provedbe regionalnog razvoja.

Javni poziv za prikupljanje projekata je otvorenog tipa, što znači da svaki dionik javnog, privatnog ili civilnog sektora može u bilo kojem trenutku prijaviti svoj projekt Radnoj grupi za provedbu PUR-a. Radna grupa će dva puta godišnje, temeljem prikupljenih projektnih prijedloga, dopunjavati bazu razvojnih projekata s područja općine Bale-Valle te po potrebi, radi pojašnjenja projektne ideje, kontaktirati prijavitelje.

Svakom zaprimljenom projektu dodijelit će se referentna oznaka/broj pod kojom će se navedeni projekt dalje voditi unutar baze razvojnih projekata. Korisnik može dalje razvijati projekte u odnosu na prvu prijavu uz pomoć potpornih institucija. Ukoliko dođe do promjena u statusu projekta (npr. izrađena dodatna dokumentacija, dobivena sredstva iz pojedinog

izvora financiranja, započeta provedba vlastitim sredstvima i sl.), nositelj projekta treba pisanim putem obavijestiti Radnu grupu za prijavu o nastalim promjenama.

9.3. EVALUACIJA

Kako bi se osigurala učinkovita i transparentna provedba Programa ukupnog razvoja Općine Bale-Valle uspostavljen je sustav praćenja, vrjednovanja i izvještavanja o provedbi PUR-a. Sustav praćenja i izvještavanja provjerava:

- o postoji li potreba za određenim mjerama,
- o jesu li dostupni resursi za realizaciju mjera optimalno iskorišteni,
- o do koje mjere su ciljevi određenih mjera ostvareni,
- o postoji li potreba za korekcijama mjera te osigurava učinkovitu provedbu i upravljanje.

Praćenje i izvještavanje o provedbi PUR-a odvijat će se kontinuirano tijekom čitavog razdoblja na koje se PUR odnosi. Jednom godišnje Radna grupa za provedbu podносит će izvješća o napretku provedbe PUR-a koju će potvrđivati Načelnik. Izvješća o napretku sadržavat će informacije o provedenim aktivnostima/projektima u sklopu strateških mjera, podatke o nositeljima provedbe, utrošenim u odnosu na planirana financijska sredstva uključujući informacije o njihovim izvorima te ostvarenim i/ili očekivanim rezultatima provedbe mjera. U okviru sustava praćenja provedbe, Radna grupa za provedbu koordinirat će prikupljanje, obradu, analizu i pohranu informacija, podataka i pokazatelja, izraditi ocjenu realizacije ciljeva, prioriteta i mjera te uspješnosti upravljanja provedbom. Osim samih članova Radne grupe za provedbu, veliku će ulogu u provedbi PUR-a imati i svi ostali službenici Općine, koji će aktivno sudjelovati u prikupljanju informacija od provoditelja projekata i ostalih aktera lokalnog razvoja dok će Načelnik, između ostalog, biti zadužen za izvještavanje Općinskog vijeća o uspješnosti provedbe PUR-a.

10. ZAKLJUČAK

Održiv gospodarski razvoj je temeljno razvojno pitanje i uvjet svake JLS jer budućnost lokalne zajednice ovisi o mogućnosti zadovoljavanja potreba stanovništva i gospodarstva te postavljanja visokih standarda života i rada.

Održiv i stabilan gospodarski razvoj svake lokalne zajednice treba se temeljiti na tri osnovna "stupa":

- Gospodarska i ekonomska učinkovitost:
 - Razvoj mora rezultirati pokretanjem investicija, otvaranjem radnih mjesta, te povećanjem prihoda i novostvorene vrijednosti;
- Zaštita okoliša:
 - Gospodarski razvoj treba sačuvati okoliš te prirodno, kulturno i tradicijsko naselje lokalne zajednice (JLS), i ne smije devastirati "područni kapital" i perspektive;
- Društvena odgovornost:

- Razvoj se mora temeljiti na utvrđenim ciljevima zajednice, te osigurati jednaka prava i uključenost stanovnika i svih interesnih skupina (poljoprivreda, poduzetnici, obrt, organizacije civilnog društva, itd...)

Republika Hrvatska je, kroz proces pristupanja u EU, prihvatila decentralizirani pristup lokalnom i ruralnom razvoju, temeljen na principu „odozdo prema gore“, tj. od stanovništva, lokalne razine, preko županija, pa do državne razine. On polazi od specifičnosti i potreba na lokalnoj razini i podrazumijeva da svaka lokalna zajednica treba osmisliti vlastit razvoj te utvrditi skup razvojnih mjera i programa. Osmišljen razvoj je potrebno uskladiti s mjerama i programima u užem okruženju te s mjerama na nacionalnoj razini.

Pristup „odozdo prema gore“ omogućava ciljano ulaganje i subvencioniranje projekata i aktivnosti utvrđenih lokalnim razvojnim programima. Na taj način, otvorene su i mogućnosti za prihvaćanje sustava poticanja i subvencioniranja lokalnog i ruralnog razvoja. Na takvim osnovama, lokalne samouprave danas imaju zadatak da pokrenu razvoj svojih zajednica i daju odgovore na temeljna pitanja:

- o kako pokrenuti održiv razvoj (?),
- o što treba razvijati (?),
- o kako osigurati potrebne resurse, organizaciju i financijska sredstva za razvoj (?), itd.

Razvoj lokalne zajednice treba shvatiti kao razvojni projekt kojeg treba osmisliti, pripremiti i voditi u skladu s realnim gospodarskim, stručnim i znanstvenim smjernicama, i kojim je potrebno realno analizirati i utvrditi mogućnosti, te postaviti realne ciljeve lokalne zajednice i puteve za njihovo ostvarivanje.

Razumijevajući Program ukupnog razvoja Općine Bale-Valle kao „živi“, dinamični dokument, osigurala se polazišna točka za djelovanje svih zainteresiranih dionika, kako bi razvoj Općine Bale-Valle bio stabilan, cjelovit i održiv.

11. LITERATURA

APPRRR – Statistička izvješća o stanju poljoprivrede i upisniku gospodarstva 2014.

HOK – Statistička izvješća za 2014

HGK – Statistička izvješća za 2014.

Directorate-General Agriculture and Rural Development, A short guide to the European Commission's proposals for EU rural development after 2013, European Union 2011.
Dostupno na: http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/filedownload.cfm?id=FE667808-ABC1-3562-FEDB-2A3F7DB09295

Državni ured za reviziju, godišnja izvješća 2010/2011

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2011., Hrvatska u brojkama 2011., Zagreb

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2002., Popis stanovništva 2001., Zagreb

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2004., Popis poljoprivrede 2003., Zagreb

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2012., Popis stanovništva 2011., Zagreb

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2010., Zaposlenost i plaće u 2010., br. 1449, Statistička izvješća, Zagreb

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2011., Žene i muškarci u Hrvatskoj 2011., Zagreb

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2012., Statističko izvješće o predškolskom odgoju i osnovnim školama 2011/2012., Zagreb

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2011., Statističko izvješće o srednjim školama i učeničkim domovima 2011/2012., Zagreb

Državni zavod za zaštitu prirode, 2014

MPRRR, Akcijski plan razvoja ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj 2011.-2016., Zagreb

MPRRR, 2010., Nacionalni program očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja u Republici Hrvatskoj, Zagreb

MRRŠVG 2010, Strategija regionalnog razvoja, Zagreb, 2010.

Program ruralnog razvoja 2014.-2020.

Proračun Općine Bale-Valle za 2014. i 2015. godinu

Prostorni plan Općine Bale-Valle

Popis grafikona, tablica i slika

Tabela 1: Prosječna udaljenost naselja od administrativnog središta	15
Tabela 2: Akvatorij Općine Bale.....	16
Tabela 3: Stanovanje i površine na području Općine Bale-Valle.....	18
Tabela 4: Privatna kućanstva prema broju članova i osnovi korištenja stambenih jedinica.....	18
Tabela 5: Obitelji prema tipu i broju članova	19
Tabela 6: Privatna kućanstva prema posjedovanju osobnog računala i korištenja interneta	19
Tabela 7: Udio muškaraca i žena u ukupnom broju stanovnika Općine Bale-Valle	19
Tabela 8: Dobna struktura stanovništva	20
Tabela 9: Dobna struktura stanovništva na području Općine Bale-Valle, po naseljima.....	21
Tabela 10: Stanovništvo starije od 10 godina, prema informatičkoj pismenosti.....	23
Tabela 11: Nacionalne manjine	23
Tabela 12: Prometna infrastruktura na području Općine	24
Tabela 13: Prosječni godišnji i ljetni dnevni promet na području Općine, u 2013. godini.....	24
Tabela 14: Struktura vodoopskrbnog sustava.....	26
Tabela 15: Gospodarenje otpadom na području Općine	26
Tabela 16: Proračun Općine Bale-Valle – prihodi i primici.....	32
Tabela 17: Proračun Općine Bale-Valle – rashodi i izdaci	32
Tabela 18: Osnovnoškolska infrastruktura.....	33
Tabela 19: Predškolski odgoj.....	35
Tabela 20: Sportske udruge na području Općine Bale-Valle.....	35
Tabela 21: Program javnih potreba u sportu za 2015. godinu	35
Tabela 22: Program javnih potreba u zdravstvu, za 2015. godinu	39
Tabela 23: Nepokretna kulturna baština.....	40
Tabela 24: Program javnih potreba u kulturi	41
Tabela 25: Popis udruga	42
Tabela 26: Staništa na NATURA 2000 području	49
Tabela 27: Smještajna resursna osnova na području Općine Bale-Valle	53
Tabela 28: Broj ostvarenih noćenja u 2012. i 2013. godini na području Općine Bale-Valle	55
Tabela 29: Bruto domaći proizvod	58
Tabela 30: Ostvarenje prihoda JLS za razdoblje od 1.01.2013. do 31.12.2013. godine.....	58
Tabela 31: Stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život, i spolu	58
Tabela 32: Stanovništvo staro 15 i više godina, prema trenutačnoj aktivnosti.....	60
Tabela 33: Obrti na području Općine Bale-Valle	62
Tabela 34: Vanjsko trgovinska razmjena Općine Bale.....	63
Tabela 35: Broj poljoprivrednih gospodarstava	63
Tabela 36: Stočni fond na području Općine Bale-Valle	64
Tabela 37: Lovište na području Općine Bale-Valle	65
Slika 1: Koraci u izradi strateškog dokumenta razvoja:.....	10

Slika 2: Proces strateškog planiranja.....	10
Slika 3: Prostorni položaj Općine Bale	15
Slika 4: Akvatorij Općine Bale	16
Slika 5: Srednja temperatura zraka i mjerenje padalina u 2013. godini	17
Slika 6: Broj stanovnika po naseljima	22
Slika 7: Pokrivenost širokopojasnom mrežom 1.	25
Slika 8: Pokrivenost širokopojasnom mrežom 2.....	25
Slika 9: Aktivnosti osnovnoškolaca	34
Slika 10 Biciklističke staze u Općini Bale.....	36
Slika 11 NATURA 2000 na području Općine Bale-Valle	51
Slika 12: Nezaposleni na području Općine Bale-Valle	61
Slika 13: Struktura trgovačkih društava.....	62
Grafikon 1: Prosječan broj članova u kućanstvima	18
Grafikon 2: Kretanje stanovništva na području Općine Bale-Valle	20
Grafikon 4: Stanovništvo prema najvišem završenom stupnju obrazovanja	22
Grafikon 5 Prosječni satni promet na području Općine Bale, u 2013. godini	24
Grafikon 6 Broj zaposlenih u pravnim osobama	59

Prilog 1. Baza projektnih ideja i izvori financiranja

SC	NAZIV PROJEKTA	UKUPNA VRIJEDNOST (bez PDV)	IZVORI FINANCIRANJA	Max.iznos sredstava	VREMENSKO RAZDOBLJE	PROVODITELJ	INDIKATORI
1., 3.	1.Izgradnja kanalizacijske mreže i ostale infrastrukture te popločenja	n/p	Program ruralnog razvoja, Mjera 7, Podmjera 7.2.	1.000.000 €	2015.-2017.	Komunalno poduzeće / Općina Bale	Km kan.mreže, Br.korisnika
1., 2., 3.	2. izgradnja tematskog parka Val della Musa	n/p	OP Konkurentnost i kohezija 2014.-2020., OP Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020.; Strategija razvoja turizma do 2020. Program ruralnog razvoja, Mjera 7, Podmjera 7.4.	1.000.000 €	2015.-2020.	Općina Bale MSP Organizacije civilnog društva	Broj sadržaja Broj posjetitelja Broj noćenja Broj izdanih publikacija
1., 3.	3. Asfaltiranje i uređivanje nerazvrstanih cesta	n/p	Program ruralnog razvoja, Mjera 7, Podmjera 7.2.	1.000.000 €	2016.-2017.	Općina Bale	Kilometri opremljenih i uređenih ner. cesta
3.	4. Dogradnja/ rekonstrukcija i opremanje vatrogasnog doma	n/p	Program ruralnog razvoja, Mjera 7, Podmjera 7.4.	1.000.000 €	2015.-2017.	DVD	Broj opreme Broj uspješnih intervencija
3.	5. Rekonstrukcija društvenog doma u Krmedu	n/p	Program ruralnog razvoja, Mjera 7, Podmjera 7.4.	1.000.000 €	2016.-2018.	Općina Bale	Broj sadržaja Broj aktivnosti Broj korisnika
3.	6. Proširenje groblja	n/p	Program ruralnog razvoja, Mjera 7, Podmjera 7.4.	1.000.000 €	2016.-2018.	Općina Bale	Broj novih grobnih mjesta
1., 2., 3.	7. izgradnja trgovačkog centra Val de Godena	n/p	OP Konkurentnost i kohezija 2014.-2020. (kroz dio poticanja poduzetničke aktivnosti)	n/p	2015.-2020.	Općina Bale MSP	Broj zakupljenih prostora Broj korisnika Broj (novo)zaposlenih
1.	8. izgradnja poduzetničke zone	n/p	OP Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.	n/p	2015.-2020.	Općina Bale	Stupanj uređenosti/opremljenosti

OPĆINA BALE-VALLE - Program ukupnog razvoja 2015.-2020.

	Monkaštel						Zone Broj korisnika Broj start-upova
1., 2., 3.	9. Projekt difuznog hotela	n/p	OP Konkurentnost i kohezija 2014.-2020., OP Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020.; Strategija razvoja turizma do 2020.	n/p	2016.-2020.	Općina Bale, Socijalni poduzetnici MSP	Broj noćenja Broj posjetitelja Broj korisnika Broj sadržaja Prihodi od turizma
1., 2., 3.	10. Izgradnja biciklističkih staza	n/p	Program ruralnog razvoja 2014.-2020., Mjera 7, Podmjera 7.4	1.000.000 €	2016.-2018.	Općina Bale Organizacije civilnog društva	Kilometri uređenih staza Broj korisnika
4.	11. Izgradnja reciklažnog dvorišta	n/p	FZOEU	1.800.00 kn	2016.-2020.	Općina Bale	Broj korisnika
4.	12. Modernizacija javne rasvjete	n/p	FZOEU	1.400.00 kn	2016.-2020.	Općina Bale	Kilometri modernizirane javne rasvjete Ušteda u troškovima

Prilog 2. Potencijalne projektne aktivnosti Općine Bale

Program ruralnog razvoja 2014.-2020.
Uspostavljanje turističko-informativnog centra
Izgradnja i/ili opremanje dječjeg igrališta
Izgradnja i/ili opremanje dječjih vrtića i ustanova predškolskog odgoja
Izgradnja i/ili opremanje sportskih objekata
Uređenje i opremanje javnih zelenih površina
Investicije u osnovnu infrastrukturu javnog navodnjavanja
Ulaganje u šumsku infrastrukturu
Neproizvodna ulaganja vezana uz očuvanje okoliša
Promocija drvnih i nedrvnih šumskih proizvoda
OP Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.
Razvoj širokopojasne infrastrukture mreža sljedeće generacije (NGN) za maksimalno povećanje društvenih i gospodarskih koristi
Razvoj infrastrukture širokopojasne mreže sljedeće generacije u područjima bez infrastrukture širokopojasne mreže sljedeće generacije i bez dovoljno komercijalnog interesa, za maksimalno povećanje socijalne i ekonomske dobrobiti
Povećanje učinkovitosti sustava toplinarstva
Povećanje učinkovitosti javne rasvjete
Poboljšanje praćenja, predviđanja i planiranja mjera prilagodbe klimatskim promjenama
Jačanje sustava upravljanja katastrofama
Povećanje zapošljavanja i turističkih izdataka kroz unaprjeđenje kulturne baštine
Povećanje atraktivnosti, edukativnog kapaciteta i održivog upravljanja prirodnom baštinom
Smanjena količina otpada koji se odlaže na odlagališta
Razvoj sustava sakupljanja i obrade otpadnih voda s ciljem doprinosa poboljšanju stanja voda
Poboljšano znanje o stanju bioraznolikosti kao temelja za učinkovito upravljanje bioraznolikošću
Uspostava okvira za održivo upravljanje bioraznolikošću (primarno Natura 2000)
Razminiranje, zaštita i obnova šuma i šumskog zemljišta u zaštićenim i Natura 2000 područjima
Povećanje broja putnika u javnom prijevozu
Promicanje poduzetništva, posebno olakšavajući ekonomsko iskorištavanje novih ideja i poticanje stvaranja novih poduzeća, uključujući putem poslovnih inkubatora
Pružanje podrške fizičkoj, gospodarskoj i socijalnoj obnovi zapuštenih zajednica na urbanim i ruralnim područjima
OP Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020.
Održiva integracija mladih na tržište rada (ESF), posebno onih koji nisu zaposleni, ne obrazuju se niti osposobljavaju, uključujući mlade koji su izloženi riziku od socijalne isključenosti i mlade iz marginaliziranih zajednica, uključujući provedbom Garancije za mlade
Aktivna uključenost, uključujući s ciljem promicanja jednakih mogućnosti te aktivnog sudjelovanja i poboljšanja zapošljivosti
Poboljšanje pristupa pristupačnim, održivim i visokokvalitetnim uslugama, uključujući usluge zdravstvene skrbi i socijalne usluge od općeg interesa
Povećanje jednakog pristupa cjeloživotnom učenju za sve dobne skupine u formalnom, neformalnom i informalnom okruženju, unapređenje znanja, vještina i kompetencija radne snage, promicanje fleksibilnih načina učenja, između ostalog profesionalnim savjetovanjem i potvrđivanjem stečenih kompetencija
Poboljšanje značaja obrazovnih sustava i sustava osposobljavanja za tržište rada, olakšavanje prijelaza iz škole na posao, jačanje sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja te njihove kvalitete, između ostalog mehanizmima za predviđanje vještina, prilagodbom nastavnih planova i programa te uvođenjem i razvojem sustava učenja koji se temelje na radu, uključujući dualne sustave učenja i programe naukovanja
Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost
Sufinanciranje energetskih pregleda sustava javne rasvjete
Sufinanciranje izrade projektne dokumentacije za projekte energetske učinkovite i ekološke javne ili vanjske

rasvjete
Sufinanciranje projekata rekonstrukcije/izgradnje energetski učinkovite i ekološke javne ili vanjske rasvjete
Sufinanciranje energetske obnove nestambenih zgrada
Izrada programa i planova energetske učinkovitosti JLP(R)S
Sufinanciranje nabave komunalne opreme
Sufinanciranje nadogradnje postojećeg sustava prikupljanja otpada
Sufinanciranje projekata poticanja obrazovnih, istraživačkih, razvojnih studija, programa i projekata u području zaštite okoliša i prirode
Nabava mobilnih reciklažnih dvorišta